เรื่องเล่าจาก
อินโดนีเซีย ถึง ปาตานี

ซะการีย์ยา อมตยา
นญีบ บิน อาห์หมัด
งามพล จะปะกิยา
รักชาติ สุวรรรณ์
ชุกรียะห์ บาเหะ
อาลาวี อุมาสะ
ปาตีเมาะ เปาะอีแตดาโอ๊ะ
ปรัชญา โต๊ะอิแต
อานัส พงค์ประเสริฐ

Issue : 24
May
2018
www.pataniforum.com

PATANI FORUM

PATANI FORUM

FB / pataniforum

ISBN : 978-616-92457-8-0

หนังสือ
เรื่องเล่าจากอินโดนีเซียถึงปาตานี

ผู้เขียน
ซะการีย์ยา อมตยา, นญีบ บิน อาห์หมัด, งามพล จะปะกิยา, รักชาติ สุวรรรณ์, ชุกรียะห์ บาเหะ, อาลาวี อุมาสะ, ปาตีเมาะ เปาะอีแตดาโอ๊ะ, ปรัชญา โต๊ะอิแต, อานัส พงค์ประเสริฐ

พิมพ์ครั้งที่ 1 : **พฤษภาคม 2561**
ปีที่พิมพ์ : **2561**
จำนวนพิมพ์ : **1,000**
ราคา : **150**
พิมพ์ที่ : **สมิลันเพลส Smilan place**
3/202 ถ.เจริญประดิษฐ์ ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี 94000

บรรณาธิการบริหาร

Ekkarin Tuansiri เอกรินทร์ ต่วนศิริ

บรรณาธิการเฉพาะกิจ

Imron Sahoh อิมรอน ซาเหาะ
Zakariya Amataya ซะการีย์ยา อมตยา

กองบรรณาธิการ

Abdulloh Mad-adum อับดุลเลาะ หมัดอะด้ำ
Arichah Kaikaew อาอิชะห์ กายแก้ว
Nureemah Beraheng นูรีมะห์ บือราเฮง
Don Pathan ดอน ปาทาน
Chanatip Tongjun ชนาธิป ทองจันทร์

รูปแบบ

Phakdee Tuansiri ภักดี ต่วนศิริ

จัดพิมพ์โดย

ปาตานีฟอรั่ม // patani forum

112 / 21 หมู่ 5 ถนนหนองจิก ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี 94000
Email : editor.pataniforum@gmail.com
www.pataniforum.com

พื้นที่สาธารณะ:
พื้นที่แห่งการตื่นรู้

Issue : 24
May
2018

FREE COPY !!!

PATANI FORUM

SARABAN
สารบัญ

18 เดชา ตั้งสีฟ้า
กับ บทสนทนาว่าด้วยเรื่องทักษะวัฒนธรรม ณ ปาตานี (ตอนที่ 1)
กองบรรณาธิการ

25 เดชา ตั้งสีฟ้า
กับ บทสนทนาว่าด้วยเรื่องทักษะวัฒนธรรม ณ ปาตานี (ตอนที่ 1)
กองบรรณาธิการ

33 อัมพร หมาดเด็น กับข้อถกเถียงว่าด้วย
เรื่องพหุวัฒนธรรม ศาสนา และเพศสภาพ ในพื้นที่ปาตานี
กองบรรณาธิการ

36 ภาคประชาสังคมปาตานีกับความ(ไม่)หวัง
ของพรรคการเมืองไทย
กองบรรณาธิการ

40 ข้อถกเถียงว่าด้วยแนวคิดของคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ต่อประเด็น
กระบวนการสันติภาพในมุมมองของภาคประชาสังคมปาตานี
กองบรรณาธิการ

43 อิสลามโมโฟเบียในสังคมไทย เรื่องจริง
หรือแค่คิดไปเอง ?
กองบรรณาธิการ

ปอนเตียนัค :
ความขัดแย้ง ทรัพยากรและชาติพันธุ์ 54
นญีบ บิน อาห์หมัด

เดินทางตามหาสันติภาพที่อินโดนีเซีย 64
งามพล จะปะกิยา

Good Night 69
รักชาติ สุวรรรณ์

จากอัมบนเกาะมาลุกุ สู่ ประสบการเรียนรู้การก้าวข้าม
ความขัดแย้งระหว่างชาวมุสลิมและชาวคริสต์ 74
ชุกรียะห์ บาเหะ

เรื่องเล่าจากปอนเตียนัค 80
อาลาวี อุมาสะ

อัมบนในความทรงจำ
ประมวลมุมมองของการเรียนรู้ประสบการณ์แก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่อำบน 86
ปาตีเมาะ เปาะอีแตดาโอ๊ะ

"เปาะออตง แห่งเกาะบอร์เนียว" 89
บทละครหลังความขัดแย้งชาติพันธุ์ดายัค-มาดูรา
ปรัชญา โต๊ะอิแต

อัมบนหวานชำ 93
อานัส พงค์ประเสริฐ

ภูมิทัศน์ทางความคิดจากอัมบน 99
ซะการีย์ยา อมตยา

บทบรรณาธิการบริหาร

เอกรินทร์ ต่วนศิริ

PATANI FORUM

(1)

จาก "การรู้" สู่ "ความรู้"

วารสารปาตานีฟอรั่มฉบับนี้เป็นลำดับที่ 24 พื้นที่สาธารณะ พื้นที่แห่งการตื่นรู้ ยังคงเป็นชุดความคิดหลักของการทำงานตลอดที่ผ่านมา เราพยายามทำกิจกรรมและเรียนรู้ในสิ่งที่เราไม่รู้เพื่อให้เป็นความรู้ต่อไป

ฉบับนี้เราแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกว่าด้วยเรื่องของกิจกรรม Think Tank Forum ในปีที่ 3 ที่ทางปาตานีฟอรั่มและเครือข่ายองค์กรประชาสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้พยายามทำให้เกิดพื้นที่ตื่นรู้ โดยได้คัดสรรประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เข้าสู่อภิปราย ถกเถียง และแลกเปลี่ยนตลอดที่ผ่านมาจำนวน 4 เวที โดยผู้เข้าร่วมเวทีได้มีประสบการณ์จากประเด็นต่าง ๆ มาแลกเปลี่ยนกับผู้ที่ศึกษา/นักวิชาการ/นักวิจัย/ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน

ภารกิจที่สำคัญการเปลี่ยนผ่านจากคำว่า **"การรู้"** เป็น **"ความรู้"** ซึ่งสองคำนี้ห่างไกลกันมากในความหมาย กล่าวคือ **"การรู้"** ใช่ว่าจะเป็นความรู้ ไปเสียทุกอย่าง เช่นเดียวกับคำว่า **"การเห็น"** ต่างจาก "ความเห็นหรือความคิดเห็น" โดยสิ้นเชิง ฉะนั้นเองในท่ามกลางแตกต่างและหลากหลายของผู้คนในปัจจุบันกับข้อมูลมีจนล้น จนไม่รู้ว่าอะไรจริงหรือปั้นแต่ง ก็ยิ่งทำให้ความรู้สำคัญยิ่งขึ้น เพราะความเห็นจะสำคัญคือต้องมีความรู้ ในแง่ของการประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ที่แหลมคม

เวที Think Tank Forum ที่ผ่านมา ก็ได้ยึดภารกิจข้างต้น อย่างน้อย ๆ ปาตานีฟอรั่มในฐานะเป็นองค์กรที่รับผิดชอบเนื้องานทั้งหมด ก็ตระหนักและพยายามผลักดันให้เกิดบรรยากาศแห่งความรู้ เพราะเราเชื่อว่าความรู้จะช่วยให้คนคุยกันรู้เรื่อง ในบทสนทนาแห่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้คนได้อยู่รวมกันได้ และตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลง แนวโน้ม กับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อรับมือและเผชิญหน้ากับโจทย์ปัญหาทางสังคมใหม่ ๆ ที่ได้เข้ามาโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

(2)

การสิ้นสุดการเดินทาง คือการเริ่มต้นเดินทางใหม่

โคลด เลวี-สโทรสส์ (Claude Levi-Strauss) นักวิชาการแนวหน้าด้านมานุษยวิทยา ผู้ชื่นชอบที่จะใช้เวลาว่างไปกับการเดินทางท่องป่า และท้ายที่สุดก็ปรารถนาที่จะฝังศพของเขา ณ. ชายป่า (วันหนึ่งฉันเดินเข้าป่า) เขาเริ่มต้นบทแรกว่า **"สิ้นสุดการเดินทาง"** (La fin des voyages) ด้วยการค้นหาและอธิบายความปรารถนาของคนทั่วไปที่มีต่อข้อเขียน เกี่ยวกับการเดินทางและนักเดินทาง หากจะตีความใหม่คือ เรื่องสั้นงานเขียนคือการสิ้นสุดการเดินทาง ปลายทางของการเดินทางคือการเล่าเรื่องที่ตัวเองได้สัมผัส ไม่ว่าจะแบบใด เพื่อสะท้อนให้เห็นสิ่งที่เห็นและสัมผัส โดยมากแล้วเรื่องเล่าทุกเรื่องจะเล่าโดยใช้ประสบการณ์ความรู้เดิมของตัวเองมีและคุ้นชิน พูดให้สั้นคือการเล่าเรื่องก็เป็นการเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่คุ้นเคยกับพื้นที่ใหม่ ไม่มากก็น้อย ย่อมมีอยู่ทุกงานเขียน เว้นแต่เป็นการบันทึกของพวกนักสำรวจที่แสวงหาอำนาจ/ทรัพยากรธรรมชาติ ก็จะจดบันทึกอีกแบบ นั้นคือบันทึกข้อเท็จจริง ไม่ใช่การเล่าเรื่องของนักเดินทางจากจังหวัดชายแดนภาคใต้แน่ ๆ

เรื่องเล่า 9 เรื่องจากคณะเดินทางที่เรียกว่ากลุ่มภาคประชาสังคมชายแดนใต้ได้เดินทางไปเรียนรู้และศึกษาดูงาน ณ.ประเทศอินโดนีเซีย คำถามสำคัญจึงมีอยู่ว่า เราควรอ่านเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดผ่านงานเขียนเรื่องสั้น 9 เรื่องนี้อย่างไร? และเรื่องเล่าแบบนี้ได้ทำหน้าที่อะไร? งานเขียนเรื่องสั้น 9 ชิ้น ได้ทำหน้าที่แตกต่างจากการเล่าด้วยคำพูด การเสวนา การสนทนา เพราะว่าการเขียนเป็นการใคร่ครวญให้ผู้เขียนได้พิจารณาสิ่งที่ไปเห็นและพบเจอระหว่างช่วงการเดินทางในประเทศอินโดนีเซีย

เรื่องสั้นทั้งหมดได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดผ่านสายตาของผู้เขียนและทักษะการเขียน ผู้เขียนทั้ง 9 คน ได้สะท้อนมุมมองที่แตกต่างอย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะการตีความผ่านสายตาของตัวเอง และบางเรื่องได้สะท้อนให้เห็นถึงโจทย์ปัญหาปาตานี ทั้งส่วนที่เหมือนและต่าง หน้าที่ของเรื่องเล่าย่อมมีความสำคัญในแง่ของการถ่ายทอดประสบการณ์ที่ผ่านมา

ท้ายสุด ความสำคัญของการเดินทางและเรื่องเล่าคือการได้ **"พบเห็น"** สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยตาตัวเอง และการเดินทางทำให้ได้พบเห็นผู้คน ขนบประเพณีและวัฒนธรรมของพื้นที่นั้น ชุมชน ภาษาที่แปลกแตกต่างกันออกไป จึงนำไปสู่คำถามที่สำคัญยิ่ง คือการนำไปสู่การใคร่ครวญเรื่อง **"ตนเอง/ผู้อื่น"** ก็คือคำถามที่ว่า สถานที่(ปาตานี)อันที่เราอยู่แตกต่างจากที่ไปเจอ(อินโดนีเซีย)อย่างไร? หรือจากอินโดนีเซียถึงปาตานี คณะเดินทางจะเล่าอะไรให้เราอ่าน วารสารเล่มนี้พร้อมแล้วจะเป็นพาหนะทางความคิดเชื่อมต่อผู้คนด้วยกัน

ด้วยมิตรภาพ
เอกรินทร์ ต่วนศิริ
ปาตานี ฟอรั่ม

บรรณาธิการเฉพาะกิจ

อิมรอน ซาเหาะ

Think Tank Forum

วงถกเถียงแลกเปลี่ยนเพื่อหนุนเสริมสันติภาพปาตานี

วง Think Tank Forum เกิดจากการที่ Patani Forum เห็นถึงความสำคัญของการสร้างเวทีหรือพื้นที่กลางที่สามารถหลอมรวมเอาผู้คนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งมีความคิดเห็นทางการเมืองและภูมิหลังอันแตกต่างหลากหลายเพื่อร่วมกันทำงานวิเคราะห์ความขัดแย้งและผลักดันการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ทำให้การดำเนินงานในสถานการณ์ต่างๆ ของกลุ่มคนทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเข้าใจถึงสถานการณ์ต่างๆ ใกล้เคียงต่อความเป็นจริงได้มากที่สุด โดยวงเสวนาถกเถียงแลกเปลี่ยนนี้ถูกจัดขึ้นมาเป็นปีที่ 3 ติดต่อกันแล้ว ซึ่งในปีนี้ได้จัดขึ้นมาทั้งสิ้น 4 ครั้งด้วยกัน

สำหรับกลุ่มเป้าหมายของวง Think Tank Forum ประกอบไปด้วยนักกิจกรรมและภาคประชาสังคม ที่มีแนวคิด มุมมอง และวิธีการทำงานที่แตกต่างกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นสันติภาพในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี จากหลากหลายองค์กรซึ่งเน้น **"คนในพื้นที่"** ที่มีบทบาทต่อกลุ่มชุมชนและประชาชนทั่วไป โดยมีทั้งคนไทยพุทธและคนมลายูมุสลิม มาร่วมกันพูดคุยเสวนาและถกเถียงเพื่อสร้างพื้นที่ของการหนุนเสริมศักยภาพ และการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับบริบทของชายแดนใต้/ปาตานีที่มีพลวัตตลอดเวลา ทั้งในแง่ปรากฏการณ์ทางการเมืองและความขัดแย้ง ความเป็นสมัยใหม่ที่ถาโถมเข้ามา รวมไปถึงการต่อรองในการอยู่ร่วมกันของคนที่แตกต่างหลากหลายในพื้นที่ โดยอยู่บนฐานแนวคิดที่ให้คุณค่าในเรื่องของ **"คนกับคน"** ใน "แนวราบ" อันเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของการก่อเกิดโครงการดังกล่าวนี้

วง Think Tank Forum ครั้งที่ 1 ประจำปีที่ 3 นี้ ถูกจัดขึ้นมาเมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2561 โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เศชา ตั้งสีฟ้า และ ดร.อัมพร หมาดเด็น ทำหน้าที่เป็นวิทยากรนำวงถกเถียงกันในประเด็นทักษะวัฒนธรรมและพหุวัฒนธรรม อาจารย์เศชาได้ปูพื้นฐานและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่าทักษะวัฒนธรรมและพหุวัฒนธรรม และจบบทสนทนาด้วยกับคำว่าปฏิบัติการทักษะวัฒนธรรมไม่อาจปฏิเสธความสัมพันธ์ระหว่าง **"ตัวเรา"** กับ **"คนอื่น"** ที่ลึกซึ้งและซับซ้อนได้ ขณะที่อาจารย์อัมพรได้ถ่ายทอดปรากฏการณ์และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมที่มีปัจจัยหลากหลายซึ่งส่งผลต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนที่ต่างกันในสังคม

วง Think Tank Forum ครั้งที่ 2 จัดขึ้นเมื่อต้นเดือนมีนาคม โดยมีคุณคอน ปาทาน และคุณอัศโตรา ชาบัต เป็นวิทยากรนำวงสนทนาในประเด็น **"กระบวนการสันติภาพในระยะเปลี่ยนผ่านของการเมืองไทย"** สิ่งที่น่าสนใจของวงนี้ก็คือ ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจกับแนวคิดของคนรุ่นเก่ากับแนวคิดคนรุ่นใหม่ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้ง/ความรุนแรงและกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้/ปาตานี โดยผู้เข้าร่วมบางส่วนมองว่าคนรุ่นใหม่ถูกครอบงำทางความคิดโดยคนรุ่นเก่า และการที่คนรุ่นใหม่ล้มเหลวในปัจจุบันก็เกิดจากสิ่งที่คนรุ่นเก่ากระทำมาในอดีต หากไม่มีการต่อสู้ของคนรุ่นเก่าในอดีต สังคมปาตานีในวันนี้อาจก้าวหน้าไปไกลแล้วก็เป็นได้ ขณะที่บางส่วนมองว่าการต่อสู้ของคนรุ่นเก่าก็มีคุณูปการต่อพื้นที่มากมายเช่นเดียวกัน และบางครั้งการที่คนรุ่นเก่าไม่เห็นด้วยและพยายามตักเตือนคนรุ่นใหม่ให้อยู่ในแนวทางที่พวกเขาได้วางไว้ก็เกิดจากความหวังดีของคนรุ่นเก่าที่มีต่อคนรุ่นใหม่นั่นเอง หากมองประเด็นถกเถียงนี้สู่ปรากฏการณ์การเลือกตั้งทั่วไปของประเทศมาเลเซียที่เพิ่งผ่านพ้นไปสด ๆ ร้อน ๆ เห็นได้ชัดว่าบางครั้งคนรุ่นใหม่เองก็จำเป็นที่จะต้องเลือก (เดินตาม) คนรุ่นเก่าเพื่ออนาคตใหม่ที่ดีกว่า

วง Think Tank Forum ครั้งที่ 3 จัดขึ้นเมื่อปลายเดือนมีนาคม โดยมี ดร.ผกาวดี สุพรรณจิตวนา อาจารย์ประกีรติ สัตสุต และ บังณายิบ อาแวบือซา ทำหน้าที่เป็นวิทยากรนำวงสนทนาว่าด้วยเรื่อง **"อิสลาโมโฟเบียในสังคมไทย เรื่องจริงหรือแค่คิดไปเอง"** โดยอาจารย์ผกาวดีได้ตั้งคำถามขึ้นมาว่า โดยข้อเท็จจริงแล้วการต่อต้านการสร้างมัสยิดในประเทศไทยโดยเฉพาะทางตอนเหนือ เกิดจากความเกลียดกลัวอิสลามหรือความไม่คุ้นเคยกับมุสลิมกันแน่ ขณะที่อาจารย์ประกีรติมองว่า การต่อต้านมุสลิมในประเทศไทยเริ่มต้นขึ้นภายหลังจากการก่อเหตุรัฐประหารที่มีมุสลิมเป็นผู้นำ และมีเหตุการณ์อื่น ๆ ตามมาหลังจากนั้น ส่วนบังณายิบมองว่าปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากการที่มุสลิมขาดทักษะในการอธิบายเรื่องราวของอิสลามให้ต่างศาสนิกได้เข้าใจ

สำหรับ Think Tank Forum ครั้งสุดท้ายในปีนี้ จัดขึ้นเมื่อปลายเดือนเมษายน โดยมีตัวแทนพรรคการเมืองมาร่วมสนทนา ได้แก่ พรรคประชาชาติ พรรคอนาคตใหม่ พรรคสามัญชน และพรรคเกรียน โดยได้ร่วมสนทนากันในประเด็น **"เหตุใดปาตานียังต้องมีความหวังกับระบบพรรคการเมืองไทย"** ซึ่งตัวแทนพรรคประชาชาติมองว่า หากต้องการที่จะต่อสู้ทางการเมืองใน

ระบบจำเป็นที่จะต้องมีพรรคการเมืองเป็นของตัวเอง ขณะที่ตัวแทนพรรคเกรียนมองว่าการเมืองคือนวัตกรรมร่วมสมัย ไม่มีหนทางต่อสู้อื่น ๆ อีกแล้วนอกจากการต่อสู้ทางการเมือง ส่วนตัวแทนพรรคสามัญชนมองว่า ถึงเวลาแล้วที่ประชาชนจะต้องกำหนดอนาคตของตนเอง และไม่ควรให้ใครไปพูดแทนเราในสภา ทว่าเราจะต้องเป็นคนไปพูดด้วยตัวของเราเอง และสุดท้ายตัวแทนพรรคอนาคตใหม่มองว่า การก่อตั้งพรรคของพวกเขาไม่ได้เกิดมาจากการมีความหวัง แต่เกิดจากการที่พวกเขาเห็นสังคมหมดหวัง ซึ่งหากปล่อยไปในลักษณะดังกล่าวอาจเกิดการนองเลือดขึ้นมาได้ในอนาคต พวกเขาจึงพยายามสร้างให้สังคมมีความหวังขึ้นมาอีกครั้ง

ท้ายที่สุดแล้ว **"พหุวัฒนธรรม" "กระบวนการสันติภาพ" "อิสลามโมโฟเบีย"** และ **"ระบบพรรคการเมือง"** สี่เรื่องราวที่เป็นประเด็นร่วมสมัยซึ่งเป็นเรื่องที่ยังมีการถกเถียงกันอยู่ โดยทั้งสี่ประเด็นนี้ล้วนแล้วแต่มีความลื่นไหลและมีพลวัตอยู่ที่ว่าจะอธิบายบนฐานของมุมมองและบริบทใด ประเด็นทั้งสี่ถูกถ่ายทอดและถกเถียงผ่านวง Think Tank Forum ที่มาจากคนในพื้นที่ชายแดนใต้/ปาตานี ฉะนั้นแล้ว เมื่อมองดูความซับซ้อนภายใต้ความขัดแย้งที่กำลังดำเนินไป จะพบว่ายังมีเรื่องราวอีกมากมายที่จำเป็นต้องถกเถียงเพื่อหาทางออก ไม่ว่าจะเป็นความชัดเจนเรื่องพหุวัฒนธรรมที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสันติภาพ กระบวนการสันติภาพที่เคยเป็นมาและกำลังดำเนินอยู่ในขณะนี้ อิสลามโมโฟเบียที่เป็นอาการหนึ่งที่มีผลมาจากความขัดแย้งที่กำลังเป็นไปและเป็นฉนวนเล็ก ๆ ที่ทำให้ความไม่เข้าใจยังคงมีอยู่ในสังคม รวมไปถึงเรื่องราวทางการเมืองผ่านระบบพรรคการเมือง ที่ยังคงเป็นที่ถกเถียงว่าสุดท้ายแล้วพรรคการเมืองจะเป็นทางเลือกสำหรับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธีได้หรือไม่ แน่นอนว่าเรื่องราวข้อถกเถียงเหล่านี้จะยังคงไม่สิ้นสุด สังคมจึงควรมีพื้นที่ถกเถียงเพื่อนำไปสู่ทางเลือกในการแก้ไขปัญหาต่อไป

อิมรอน ซาเหาะ
บรรณาธิการเล่ม

เดชา ตั้งสีฟ้า
กับ บทสนทนาว่าด้วยเรื่องทักษะวัฒนธรรม ณ ปาตานี (ตอนที่ 1)

กองบรรณาธิการ

เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 ปาตานีฟอรั่มได้จัดกิจกรรม Think Tank Forum ปีที่ 3 ครั้งที่ 1 ณ โรงแรมปาร์ควิว จ.ปัตตานี โดยมีวิทยากร 2 ท่าน ประกอบไปด้วย ผศ.ดร.เดชา ตั้งสีฟ้า อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ดร.อัมพร หมาดเด็น อาจารย์ประจำหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ดำเนินรายการโดย อาจารย์เอกรินทร์ ต่วนศิริ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และผู้อำนวยการปาตานีฟอรั่ม

อาจารย์เดชาเริ่มการสนทนาในวันนั้น ด้วยการบอกถึงจุดเริ่มต้นของการเข้ามามีส่วนในการทำงานประเด็นภาคใต้ ซึ่งเริ่มเมื่อ ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ชวนให้ทำงานวิจัยเกี่ยวกับภาคใต้ โดยขอให้ศึกษาคู่มือสำหรับข้าราชการที่มาปฏิบัติราชการใน 3 ถึง 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังจากนั้นก็ได้มีโอกาสเขียนหนังสือ แสง น้ำ และรวงข้าว: ทักษะวัฒนธรรมเพื่อความเป็นอื่น ซึ่งแม้จะไม่เกี่ยวข้องกับภาคใต้โดยตรง แต่ในหลาย ๆ ลักษณะแล้วก็ได้รับแรงบันดาลใจไม่น้อยจากปัญหาความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

...มีความจำเป็นที่จะต้องเริ่มเล่าให้ฟังว่า ทำไมตนเองจึงคิดและเล่าเรื่องดังเช่นที่ปรากฏในหนังสือ

โดยหัวข้อในวันนั้นคือ *"สางกับทักษะวัฒนธรรม: บทสนทนา ณ ปาตานี"* ซึ่งมีประเด็นหลัก 7 ประเด็น เริ่มต้นที่ตัวเลขที่เป็นหมุดในการเล่าเรื่อง 1 ชุด คือ 2001 2010 2015 และ 2018 หลังจากนั้นก็พูดต่อด้วยประเด็น *"สาง ที่หลอกหลอน"* และตามด้วยเรื่องมโนทัศน์ "องค์อธิปัตย์" ซึ่งจำเป็นต้องแตะ เพราะผู้ฟังในวันนั้นต่างก็ทำงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นองค์อธิปัตย์นี้ จากนั้นก็ตามด้วยประเด็นเรื่อง *"ความเป็นจริง"* ซึ่งหลังจากที่ฟังและมีบทสนทนาร่วมกับหลาย ๆ ท่านในช่วง 2 วันแรก ประเด็น "ความเป็นจริง" จึงเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่สำคัญควบคู่ไปกับประเด็น *"ตำแหน่งแห่งที่ของภาษา"* ต่อด้วยประเด็น "จุดเน้นในทักษะวัฒนธรรม" จากหนังสือ แสง น้ำ และรวงข้าว โดยที่บทสนทนานี้จบลงที่ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่าง *"เสียง ดวงตา และการเดินทาง"*[1]

2001-2010-2015-2018: ตัวเลขชุดนี้สำคัญอย่างไร?

"2001"

วันนี้เมื่อ 17 ปี ที่แล้ว ตนเองอยู่ในสมรภูมิรบลึกเข้าไปในฝั่งพม่าเป็นเวลา 3 อาทิตย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระยะเวลา 11 เดือนที่ตนเก็บข้อมูลสำหรับทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ณ บริเวณชายแดนไทย-พม่า ในตอนนั้น ยังไม่มีวี่แววว่าพม่าจะได้เป็นประชาธิปไตย โชคดีที่ในช่วงที่เข้าไปนั้น ไม่ได้พบกับเหตุการณ์ที่เลวร้าย แม้จะมีหลายห้วงเวลาที่ต้องเดินออกจากป่าทึบ และในบางขณะก็เดินอยู่บริเวณตีนเขาซึ่งข้างบนคือค่ายของทหารพม่า...กระนั้น ภาพที่ชวนหดหู่จำนวนไม่น้อยที่ได้เห็น ก็ยังคงติดตาจนถึงทุกวันนี้ เมื่อกล่าวถึงพม่าแล้ว เราต้องไม่ลืมว่า หลังจากได้รับอิสรภาพ เมื่อปี 1948 นั้น ประเทศนี้ก็แทบไม่เคยได้รู้จักกับคำว่า *"สงบ"* เลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการทำรัฐประหารของนายพลเนวิน เมื่อปี 1962 เป็นต้นมา

นี่คือประเทศซึ่งมีคนจำนวนมากถูกบังคับให้ผลัดถิ่นและตายไปพร้อมกับความเงียบ ประมาณปี 2000 ก่อนที่ตนจะเดินทางไปทำวิจัยบริเวณชายแดนไทย-พม่า ตัวเลขของคนถูกบังคับผลัดถิ่นภายใน (Internally Displaced Persons/People [IDPs]) พม่าสูงเป็นอันดับที่ 5 ของโลก และโดยทั่วไปแล้ว ด้วยเหตุที่ประชาคมโลกเชื่อเรื่องอธิปไตยของดินแดน ผู้คนจึงไม่เดินทางเข้าไปในรัฐเผด็จการในเวลานั้น เพื่อที่จะศึกษาว่าคนที่ตายไปพร้อมกับความเงียบในพม่าจนถึงตอนนั้นมีกี่แสนกี่ล้านคน ซึ่งมีความเป็นไปได้มากกว่า ตัวเลขลำดับที่ 5 ของโลกดังกล่าวน่าจะเป็นการประเมินที่ต่ำกว่าความเป็นจริงไม่น้อยเลย

ตอนที่ตนเองเดินทางเข้าไปในสมรภูมิในปี 2001 นั้น ตนได้เรียนรู้ว่า ทุกครอบครัวที่ตนได้นั่งคุยด้วยตลอดเวลา 3 สัปดาห์นั้นเคยถูกบังคับให้ผลัดถิ่น หมู่บ้านจำนวนมากถูกเผา ผู้คนจำนวนไม่น้อยที่ได้พบต้องสูญเสียคนที่รักอย่างน้อยที่สุดหนึ่งคน ตนเองมีโอกาสได้อุ้มเด็กคนหนึ่งซึ่งตัวเล็กมาก ใหญ่กว่าฝ่ามือของตนนิดหน่อยเอง ทั้ง ๆ ที่อายุประมาณ 7 เดือน และตอนที่อุ้มอยู่นั้น เด็กก็กำลังร้องไห้อย่างหนัก ร่างกายที่เล็กกระจิ๋วดิ้นรนบ่งบอกชัดเจนว่าเด็กเป็นโรคขาดอาหารอย่างน่าตระหนก ไม่นับรวมถึงโรคภัยไข้เจ็บที่ *"อาศัย"* อยู่ในร่างกายเล็ก ๆ นั้นที่ตนไม่รู้อีก

[1] การใช้เครื่องหมายอัญประกาศในข้อเขียนนี้เกือบทั้งหมด ไม่ได้ใช้ตามขนบการเขียนภาษาไทยคือเพื่อเน้นย้ำ แต่เป็นการใช้ตามขนบการเขียนภาษาอังกฤษ คือเพื่อชี้ให้เห็นว่าคำที่ล้อมด้วยเครื่องหมายนี้มีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมาย ยกเว้นเมื่อเครื่องหมายนี้ถูกใช้กับ ก) ชื่อหัวข้อของการพูด ข) หัวข้อย่อยแต่ละตอนของการพูด และ ค) เพื่อเป็นเครื่องหมายคำพูด หรือแสดงการอ้างอิงจากงานเขียนเล่มใดเล่มหนึ่ง

ในบรรดาเรื่องราวมากมายที่ได้เห็นและรับรู้ เรื่องหนึ่งที่อยากเล่าตรงนี้คือ เรื่องของเด็กผู้หญิงอายุประมาณ 15 ปีคนหนึ่ง ซึ่งผู้นำกองกำลังที่อยู่ตรงนั้นเล่าให้ฟังพร้อมกับให้เด็กเปิดเสื้อบริเวณเอว แล้วเห็นรอยกระสุนที่ถากสีข้างของเด็กไป ผู้นำคนดังกล่าวเล่าเสริมว่า พบเด็กคนนี้ตอนยังเป็นทารกที่กำลังกินนมของแม่อยู่ที่อก ซึ่งผู้เป็นแม่ได้ตายไปเป็นศพแล้ว ผู้นำคนดังกล่าวจึงนำเด็กคนนี้มาเลี้ยงดู

ภาพเหล่านี้สำหรับตนเองแล้วเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำให้รู้ว่า ทันทีที่ผู้มีอำนาจประกาศสงคราม ราคาที่จะต้องจ่ายตามมาคืออะไร โดยเฉพาะผลต่อผู้เยาว์และผู้หญิง

"2010"

ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ปี 2010 มีการเลือกตั้งครั้งสำคัญที่สุดในพม่า นับตั้งแต่การรัฐประหารในปี 1962 หลังจากการเลือกตั้งไม่กี่วัน มีการสู้รบเกิดขึ้นที่บริเวณด่านเจดีย์สามองค์ตรงข้ามกาญจนบุรี และที่เมียวดี ตรงข้ามแม่สอด ทำให้มีคนกว่า 25,000 คนอพยพเข้ามาพร้อม ๆ กันในเวลาอันสั้น ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนผู้อพยพที่มากที่สุดในรอบกว่า 20 ปี คนเหล่านั้นถูกส่งกลับไปภายในไม่กี่วันหลังจากนั้น แต่ก็ยังมีคนที่หนีตายข้ามแม่น้ำมาอย่างต่อเนื่องและอาศัยอยู่ตามแนวเส้นแบ่งเขตแดนในฝั่งไทยนับหมื่นกว่าคน โดยรัฐไทยไม่อนุญาตให้สื่อเข้าไปทำข่าว

ตนได้มีโอกาสเข้าไปร่วมทำงานกับกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม หลังจากนั้นก็ได้ร่วมเก็บข้อมูลผู้อพยพดังกล่าว ได้เรียนรู้รายละเอียดของการหนีข้ามมาฝั่งไทยหลายกรณี กรณีหนึ่งที่ได้รับรู้คือเรื่องราวของแม่คนหนึ่ง ซึ่งเล่าให้ฟังถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงของการอพยพนั้น

เวลานั้นเป็นช่วงปลายฝนต้นหนาว ผู้คนจำนวนหนึ่งพยายามรีบขึ้นเรือข้ามมาฝั่งไทย ผู้คนเบียดเสียดกันอยู่บนเรือ ซึ่งแล่นข้ามแม่น้ำเมยเที่ยวแล้วเที่ยวเล่า ในเที่ยวหนึ่ง มีแม่คนหนึ่งพร้อมลูกสองคนอยู่ในอ้อมอก เรือลำนั้นรับน้ำหนักของผู้คนไม่ไหวและล่มลง ทุกคนตื่นตระหนกและพยายามว่ายน้ำเข้าฝั่ง คุณแม่ท่านนั้นว่ายน้ำได้ ขณะที่ลูกทั้งสองว่ายน้ำไม่เป็น ร่างของลูกทั้งสองจมดิ่งลงในสายน้ำ...

ผ่านไปหลายเดือนหลังจากนั้น ทีมสัมภาษณ์ในภาคสนามได้มีโอกาสคุยกับคุณแม่ท่านนั้น ซึ่งได้เล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง...ถ้าเด็กทั้งสองคนคือรูปสัญญะของอนาคต อาจกล่าวได้ว่า แม่คนนั้นได้สูญเสียอนาคตของเธอ ไปพร้อมกับการจากไปของลูกทั้งสองคนแล้วกระมัง?

"2015"

ในปี 2015 เดือนกันยายน มีการเผยแพร่ภาพศพเด็กชายอายุ 3 ขวบชาวซีเรีย ที่ชายหาดแห่งหนึ่งของตุรกี ตนเรียกภาพนั้นว่า *"เด็กที่ตาย ณ ชายหาด"* ซึ่งคือตัวอย่างหนึ่งของโศกนาฏกรรมของผู้ลี้ภัย ในเวลาต่อมาผู้คนรับรู้ว่าชื่อที่ถูกต้องของเด็กคนนั้นคือ Alan Kurdi หาใช่ Aylan Kurdi ไม่

สำหรับตนเองแล้ว ถ้าเป็นไปได้ คนผลัดถิ่นที่ตนศึกษาต้องไม่ไร้นาม ตนจึงมักจะพยายามเสาะหาว่าคนพลัดถิ่นที่ตนศึกษานั้นชื่ออะไร

"2018"

จนถึงวันนี้ในปี 2018 หลังจากการเลือกตั้งในปี 2010 และ 2015 นั้น แน่นอนว่าสถานการณ์ในพม่าดีขึ้นหรือเหมือนจะดีขึ้นเรื่อย ๆ

พม่าเป็นประเทศที่ใหญ่กว่าประเทศไทยไม่มากนัก แต่มีภาษาไม่ต่ำกว่า 135 ภาษา J. H. Green ได้เคยเสนอข้อถกเถียงไว้ในรายงาน ตอนท้ายของสำมะโนประชากร ปี 1931 ว่าผู้คนหลายชาติพันธุ์ในพม่าเปลี่ยนภาษาพูดบ่อยพอ ๆ กับการเปลี่ยนเสื้อผ้า ในหลาย ๆ ลักษณะแล้ว นี่คือประเทศซึ่งลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เต็มไปด้วยภูเขาก่อให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผลที่ตามมาประการหนึ่งคือ ชะตากรรมของความขัดแย้งเกลียดชังระหว่างชาติพันธุ์จำนวนหนึ่งที่ยาวนานมานับเป็นศตวรรษ ๆ แม้ว่าการเลือกตั้งทั้งสองครั้งดังกล่าว ค่อย ๆ คลี่คลายสถานการณ์ความขัดแย้งให้บางลงบ้างก็ตาม

เมื่อสถานการณ์ดีขึ้น ตนเริ่มศึกษาคนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่คนที่ถูกบังคับพลัดถิ่น หรือ เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับอาณาบริเวณชายแดนไทย-พม่า เช่น กลุ่มคนผลัดถิ่นอย่างเต็มใจ หรือ เรื่องเขตเศรษฐกิจพิเศษที่แม่สอด และล่าสุดก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ มาลาเรีย ซึ่งตนเริ่มเข้าไปเกี่ยวข้องเมื่อปี 2013 โดยในเรื่องหลังนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านมาเลเรียอันดับต้น ๆ ของโลก ศาสตราจารย์ Nick White เป็นผู้นำของทีมใหญ่ เป็นงานที่วิจัยควบคู่ไปกับการรับมือกับสภาวะดื้อยาต้านมาเลเรียคือ Artemisinin ซึ่งเป็นยาต้านมาเลเรียที่ดีที่สุดที่มนุษย์เคยผลิตมา โดยทีมทั้งหมดมุ่งเรื่องการให้ยาในหมู่บ้านต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า Mass Drug Administration (MDA) แต่ปัญหาก็คือ เป็นเรื่องยากที่จะเข้าไปในหมู่บ้านต่าง ๆ และไปโน้มน้าวพวกเค้า เมื่อชาวบ้านจำนวนมากไม่ได้พบเจอคนแปลกหน้ามาเป็นเวลาหลายทศวรรษ เราจะบอกกับพวกเค้าอย่างไรให้ช่วยในการจัดการรับมือกับมาลาเรีย จะบอกอย่างไรให้ชาวบ้านมาช่วยรับยาไปกิน จะบอกอย่างไรว่าเราต้องเจาะเลือดเพื่อตรวจดูเชื้อมาเลเรียในตัวของเขาและเธอ ในเมื่อหลายคนไม่มีอาการไข้เลย เป็นต้น

ทุกวันนี้ตนยังทำงานร่วมกับกลุ่มคนที่ทำงานด้านสาธารณสุขกลุ่มนี้ในบริเวณแถว ๆ แม่สอด ล่าสุดเมื่อวันที่ 13 ธันวาคมปีที่แล้ว ระหว่างที่ตนกำลังจะขึ้นเครื่องบินกลับกรุงเทพฯ หนึ่งในทีมงานดังกล่าวได้เดินทางกลับมาจากในรัฐกะเหรี่ยง ของพม่า และรายงานว่าได้เกิดการรบกันขึ้นอีกครั้ง ระหว่างกองกำลังบางกลุ่ม แล้วมีประชาชน (ที่ก่อนหน้านี้พวกกองกำลังได้ชักชวนให้กลับเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแถวนั้น) ตกอยู่ในวงล้อมของการสู้รบดังกล่าว อีกทั้งกองกำลังส่วนหนึ่งก็ขอยาจาก Shoklo Malaria Research Unit (SMRU) องค์กรที่ตนทำงานอยู่ด้วย ตนเลยพูดกระแนะกระแหนไปว่า ตกลงเค้ามาขอยากับเรา และเมื่อหายแล้วก็จะกลับไปรบกันอีกหรือ

ตนเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดนี้ ที่เกิดขึ้นในปี 2001 2010 2015 และ 2018 ในแง่หนึ่งแล้ว เพื่อที่จะพูดถึงสิ่งที่ตนเรียกว่า *“สาง”* และพูดถึง ประเด็นที่ Zygmunt Bauman กล่าวไว้ในหนังสือ Society under Siege ถึง ระบอบการเคลื่อนย้ายระดับโลกในช่วงปลายทศวรรษที่ 90

ประสบการณ์จากทั่วโลกทำให้ Bauman เขียนว่า *“การเดินทางเผื่อผลกำไรได้รับการสนับสนุน การเดินทางเพื่อการอยู่รอดถูกประณาม”* เช่น กรณีผู้ลี้ภัย โรฮิงจา หรือซีเรีย เป็นต้น

“สาง ที่หลอกหลอน” คืออะไร

มีการยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่า เราอยู่ในยุคของการเคลื่อนย้ายของผู้คน Michael Hardt และ Antonio Negri เคยเขียนในงานเขียนชื่อ Empire ว่า มีสางตนหนึ่งที่หลอกหลอนโลกทั้งใบ สางตนนั้นคือ การอพยพ ถ้าเรียกเป็นรูปธรรมคือผู้อพยพ นั่นคือ เรากำลังอยู่ในโลกที่มี สาง ล่องลอยเต็มไปหมด

Thomas Nail เขียนในหนังสือชื่อ The Figure of the Migrant ว่า ศตวรรษที่ 21 จะเป็นศตวรรษของผู้อพยพ: ในช่วงรอยต่อระหว่างศตวรรษที่แล้วกับศตวรรษนี้ มีการอพยพมากกว่าที่เคยมีมาทั้งหมด **(เท่าที่เคยมีบันทึกในประวัติศาสตร์)** ตั้งแต่ปี 2014 เป็นต้นมา มีผู้อพยพมากกว่า 1 พันล้านคน จนถึงตอนต้นของปี 2016 มีผู้คนเกือบ 60 ล้านคนที่ถูกบังคับให้พลัดถิ่นไม่ว่าจะด้วยสงครามหรือการประหัตประหาร และประมาณครึ่งหนึ่งของคนเหล่านั้นเป็นเด็ก สัดส่วนที่คิดเป็นเปอร์เซนต์ของผู้อพยพ ต่อประชากรโลกทั้งหมดในแต่ละทศวรรษต่อจากนี้ไปจะยังเพิ่มต่อไปเรื่อย ๆ มีการคาดการณ์กันว่า ในอีก 25 ปีต่อจากนี้ไป สัดส่วนของผู้อพยพจะมากกว่าใน 25 ปีที่ผ่านมา แน่นอนที่สุด ไม่ใช่ว่าผู้อพยพทุกคนจะเหมือนกัน สำหรับคนส่วนหนึ่งการอพยพหมายถึงโอกาส การพักผ่อน และผลกำไร ในจำนวนนี้บางคนอาจถูกผลักไสบ้างแต่ก็ชั่วคราว

แต่สำหรับคนจำนวนมากในโลกนี้ การอพยพหมายถึงการที่ต้องเผชิญกับอันตรายและข้อจำกัดมากมาย ในขณะเดียวกัน การถูกผลักไสทางสังคมที่พวกเค้าต้องเผชิญก็รุนแรงและยาวนานกว่าคนประเภทแรกมากนัก คำถามคือ ทำไมผู้คนจึงเคลื่อนย้ายมากขึ้นทุกที? คำตอบก็คือความเปราะบางของระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความแปรปรวนของสภาพอากาศในโลกปัจจุบัน อาจทำให้การอพยพในระดับนานาชาติ มากขึ้นเป็นสองเท่าในสี่สิบปีข้างหน้านี้

สำหรับชายแดนไทย-พม่า หรือ ไทย-มาเลย์ แล้ว เรากำลังพูดถึงความขัดแย้งที่กลายเป็นความรุนแรง ความเกลียดชังระหว่างชาติพันธุ์และ / หรือศาสนา และลักษณะการต่าง ๆ ที่ทำให้วิกฤติหายนะที่กลายเป็นโศกนาฏกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ คืองานที่ท้าทายอย่างสาหัสต่อ

การพยายามสร้างสังคมที่ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างศานติ ไม่ว่าจะเป็น งานสร้างความสมานฉันท์ ประเด็นเรื่องโรฮิงจา มาเลเรีย หรือ วัณโรค เป็นต้น

อีกทั้งเราต้องไม่ลืมว่า การล่มสลายของระบบนิเวศ และ การแปรปรวนของสภาพอากาศ อันเกี่ยวเนื่องกับโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา หรือโครงการก่อสร้างท่าเรือปากบารานั้น มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับงานสร้างสังคมศานติในบริเวณชายแดนไทย-มาเลย์ด้วยเช่นกัน และดังนั้นเราไม่สามารถพูดถึง Merdekaได้ โดยไม่สนใจประเด็นในเชิงนิเวศวิทยา

ในขณะเดียวกัน โลกก็มีผู้คนที่ *“ไร้สถานภาพ”* หรือ *“ไม่มีบัตร”* จำนวนมากขึ้นทุกที ความเปราะบางของชีวิตดำเนินต่อไป ณ ชายแดนทั้งสองนี้ การทำงานเพื่อสภาพชีวิตที่ดีของผู้คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนชายขอบ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาแรงงาน การศึกษา และ สาธารณสุข เป็นต้น ต้องเผชิญกับความท้าทายมากยิ่งขึ้นไปอีก

ยิ่งไปกว่านั้น ในยุคนี้ เราทุกคนกลายเป็นผู้อพยพมากยิ่งขึ้นทุกที กล่าวคือ เราเดินทางไกลมากขึ้น บ่อยมากขึ้นกว่าที่เคยเป็นมาในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ แม้ว่าผู้คนจำนวนมากอาจจะไม่ได้เคลื่อนย้ายข้ามชายแดนในระดับภูมิภาคหรือนานาชาติ แต่ก็มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนงานบ่อยขึ้น เดินทางไกลขึ้นและนานขึ้นเพื่อไปทำงาน หรือเปลี่ยนที่อยู่บ่อยขึ้น หรือท่องเที่ยวในระดับนานาชาติถี่ขึ้น

ดังนั้นเมื่อพูดถึงการอพยพ เราจะเห็นว่าผู้คนอพยพด้วยเหตุผลที่อยู่ระหว่าง 2 ขั้ว คือ ความไม่สะดวก (Inconvenience) กับ การสูญเสียความสามารถ (Incapacitation) เช่นนี้เอง คนที่เราเรียกว่า ผู้อพยพ คือลักษณะของ ตำแหน่งทางสังคมที่เคลื่อนย้าย (mobile social positions) ไม่ใช่อัตลักษณ์ที่ตายตัว Thomas Nail เคยเขียนว่า *“บุคคลไม่ได้เกิดมาเป็นผู้อพยพ แต่ได้กลายเป็นผู้อพยพ”* ด้วยความเข้าใจต่อตำแหน่งทางสังคมเช่นนี้เอง ประเด็นที่เราพึงพิจารณาก่อนที่จะเน้นมิติบางมิติในมโนทัศน์ ทักษะวัฒนธรรม คือองค์อธิปัตย์ ความเป็นจริง และ ภาษา

องค์อธิปัตย์ คือใคร?

Carl Schmitt อดีตนักปรัชญาและนักกฎหมายชาวเยอรมัน เคยเขียนไว้ว่า *“องค์อธิปัตย์คือผู้ประกาศสภาวะยกเว้น”* ดังนั้นถ้าเราอยากรู้ว่าที่ไหนมีใครเป็นองค์อธิปัตย์ ให้ดูว่าใครที่สามารถประกาศสภาวะยกเว้นได้ Giorgio Agamben นักปรัชญาชาวอิตาเลี่ยน เดินทางต่อจาก Schmitt โดยเขียนว่า *“ข้าองค์อธิปัตย์ผู้อยู่เหนือกฎหมาย ประกาศว่าไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย”*

ในชีวิตของคนเรานั้น เราต่างหนีองค์อธิปัตย์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งไม่พ้น ในขณะที่ตนเดินทางอยู่ในสมรภูมิรบเมื่อ 17 ปีก่อนนั้น ตนคิดถึงรถประจำทาง น้ำสะอาด หรือโรงเรียน สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่องค์อธิปัตย์เช่น รัฐ มอบให้แก่เรา ไม่ว่าเราจะเกลียดองค์อธิปัตย์

เพียงใดก็ตาม สำหรับปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว แม้เราจะรู้ดีว่ารัฐไทยกระทำสิ่งที่ไม่ควรกระทำหลายอย่าง แต่ถึงที่สุดแล้ว ไม่ใช่หรอกหรือว่า ถ้าชีวิตต้องการการปกป้อง ใครคือคนที่ปกป้องเรา หากไม่ใช่องค์อธิปัตย์ องค์อธิปัตย์มีสองหน้า หน้าหนึ่งกอดเราไว้ อีกหน้าหนึ่งกดเราไว้

ตำแหน่งแห่งที่ของภาษา และความเป็นจริง

ในช่วง 2 วันมานี้ มีคนบางคนบอกกับตนว่า เวลาที่มาภาคใต้ ให้ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ให้ใช้ภาษาตรง ๆ เพื่อให้ทุกคนเข้าใจตรงกัน แต่ตนเองไม่ได้ถูกฝึกมาแบบนั้น และไม่เชื่อว่ามีภาษาที่ *"ตรง"* และใช้ได้กับทุกคน เพื่อจะได้เข้าใจตรงกัน ตัวอย่างเช่น หลังเหตุการณ์การปล้นปืน หนังสือพิมพ์จำนวนไม่น้อยใช้คำว่า *"ผู้ก่อการร้ายภาคใต้"* นักวิชาการกลุ่มหนึ่งค้านว่าไม่ให้เรียกเช่นนี้ หรือเราอาจจะบอกว่า เราจะไม่เรียกคนกลุ่มหนึ่งว่า Suicide Bombers แต่จะเรียกว่า Freedom Fighters หรือ ตัวอย่างของ ชื่อต้นลั่นทม ซึ่งในเวลาต่อมาได้เปลี่ยนเป็น ลีลาวดี สามารถปลูกในบ้านได้

ดังนั้น เมื่อเรากำหนดนามต่อสิ่งหนึ่งแบบหนึ่ง เราก็ปฏิบัติต่อสิ่งนั้นแบบหนึ่ง ขงจื้อเคยถูกลูกศิษย์ถามว่า สิ่งแรกที่จะทำถ้ากษัตริย์มอบเมืองให้ท่านปกครองคืออะไร ขงจื้อตอบว่า เจิ้งหมิง หรือ การทำนามให้เที่ยง ให้เหมาะสมกับตำแหน่งทางสังคมของนามนั้น ๆ ไม่ใช่ว่านามนั้นจะมีความหมายที่เป็นสากล แต่นามนั้นต้องถูกเข้าใจในบริบทหนึ่ง ๆ เสมอ

"หากผู้ชายคนหนึ่ง
เดินเข้าไปในตรอกมืดๆในเวลากลางคืน
ผู้ชายคนนั้นไม่อาจรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัย
เท่ากับที่ผู้หญิงรู้สึก"

ถัดมาคือประเด็นเรื่องความเป็นจริง (Reality) บางท่านพูดราวกับว่าความเป็นจริงมีความเป็นจริงเดียว แต่ปัญหาก็คือ โลกที่เราเห็นหรือรับรู้นั้นไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน เช่น หากผู้ชายคนหนึ่งเดินเข้าไปในตรอกมืด ๆ ในเวลากลางคืน ผู้ชายคนนั้นไม่อาจรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยเท่ากับที่ผู้หญิงรู้สึก โลกเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับว่าเรายืนอยู่ตรงไหน และขึ้นอยู่กับว่าเราเป็นใคร ซึ่งก็ไม่ได้คงที่เช่นกัน โลกไม่ได้มีมิติเดียว ที่เราทุกคนจะพูดถึงได้เหมือนกันทั้งหมด นี้คือเหตุผลว่า ทำไมเราถึงต้องคุยเรื่อง องค์อธิปัตย์ ภาษา และความเป็นจริง ให้ชัด เพื่อให้เราสามารถคุยเรื่องทักษะวัฒนธรรมได้ง่ายขึ้น **PF**

เดชา ตั้งสีฟ้า
กับ บทสนทนาว่าด้วยเรื่องทักษะวัฒนธรรม ณ ปาตานี (ตอนที่ 2)

กองบรรณาธิการ

สู่การทำความเข้าใจทักษะวัฒนธรรม

อาจารย์เดชา กล่าวว่า ทักษะวัฒนธรรม มีจุดเน้นอยู่สองเรื่อง คือ คำว่า *"วัฒนธรรม"* ซึ่งเป็นหนึ่งในหัวใจของงานเขียนนี้ และประเด็น ลักษณะพื้นฐาน ของทักษะวัฒนธรรม สำหรับตนเองแล้วการทำความเข้าใจ "วัฒนธรรม" นั้นสำคัญ โดยรายละเอียดของคำว่าวัฒนธรรมได้อภิปรายไว้แล้วในหนังสือ แสง น้ำ และรวงข้าวฯ

แต่มิติหลักของของประเด็นนี้คือ เราจะเข้าใจการอยู่ร่วมกับ *"คนอื่น"* ได้ เราต้องสนใจความสัมพันธ์ระหว่าง วัฒนธรรม กับ เวลา พูดให้เฉพาะเจาะจงก็คือ คำถามที่ต้องถามคือ ความสัมพันธ์ระหว่าง วัฒนธรรม กับ อนาคต เป็นอย่างไร

ทำไมคำถามนี้จึงสำคัญ?

เพราะเราไม่สามารถอยู่ร่วมกับ *"คนอื่น"* ได้อย่างมีทักษะวัฒนธรรม หากปราศจากการตรวจสอบการคลี่คลายทั้งของ *"ความเป็นเรา"* และ *"ความเป็นคนอื่น"* ไปสู่อนาคต ในแง่นี้ เหตุผลที่ตนเองนำเรื่อง สาง เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเล่าเรื่องครั้งนี้ก็เพราะ เราอยู่ในโลกที่ผู้คนเคลื่อนย้าย เมื่อคนเคลื่อนย้าย ผู้คนก็ไม่เหมือนเดิม Kwame Anthony Appiah นักปรัชญาจากแอฟริกา แห่ง New York University (ที่เคยสอนในมหาวิทยาลัยระดับโลกหลายมหาวิทยาลัยรวมทั้ง Harvard Yale และ Princeton) เคยกล่าวไว้ว่า ทุกครั้งที่มีการเผชิญหน้าไม่ใช่การปนเปื้อนเท่านั้นที่ปรากฏ แต่มีการหล่อเลี้ยงเกิดขึ้นด้วย

ทันทีที่เดชาได้รับการชักชวนจากอาจารย์ชัยวัฒน์ให้ทำวิจัยคู่มือข้าราชการ ทันทีที่เดชาเขียนหนังสือ แสง น้ำ และ รวงข้าวฯ และมาอยู่ในห้องประชุมนี้ตลอด 2-3 วันที่ผ่านมา เดชาก็ไม่ใช่เดชาคนเดิม แต่ถูกหล่อเลี้ยงด้วยผู้เข้าร่วมการอบรมและ/หรือปาตานีฟอรั่มในครั้งนี้ ทั้ง ๆ ที่เดชาเองไม่ค่อยมีความรู้เรื่องภาคใต้มากนัก เช่นนี้ เมื่อเราถามคำถามว่า ตกลงแล้วเราควรสัมพันธ์กับ "คนอื่น" อย่างไรนั้น เราจึงต้องใส่ใจเรื่องเวลา เพราะการใส่ใจเรื่องเวลาจะช่วยให้กระจ่างมากขึ้นว่า เราเปลี่ยนไปอย่างไร คำถามนี้เรียกร้องการทำความเข้าใจมโนทัศน์วัฒนธรรมให้ลึกซึ้งและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ตนเองเดินตามนักมานุษยวิทยาคนสำคัญระดับโลกคนหนึ่ง คือ Arjun Appadurai ซึ่งเขียนหนังสือชื่อว่า The Future as Cultural Fact: Essays on the Global Condition และได้ระบุว่า เราจำเป็นต้องเข้าใจความสัมพันธ์ ระหว่างวัฒนธรรมกับอนาคตใน 3 ลักษณะ คือ ก) การเข้าใจวัฒนธรรมแบบสัมพันธ์ (Relationality) ข) การให้ความสำคัญกับ การเห็นต่าง (Dissensus) ในท่ามกลางกรอบของการเห็นพ้อง (Consensus) บางอย่าง และท้ายที่สุดคือ ค) การเข้าใจว่าขอบเขตของระบบวัฒนธรรมนั้นไร้ความคงทน (Weak Boundaries)

ก) การเข้าใจวัฒนธรรมแบบสัมพันธ์ ก็คือ การเข้าใจว่า องค์ประกอบหนึ่ง ๆ ของระบบวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ เป็นที่เข้าใจได้ ก็เพราะความสัมพันธ์ ที่องค์ประกอบนั้นสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น เราไม่สามารถเข้าใจฮิญาบด้วยฮิญาบเอง แต่เราเข้าใจฮิญาบในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของจารีตการแต่งกายของคนมุสลิม ในลักษณะเดียวกัน เพื่อที่จะเข้าใจวัฒนธรรมหนึ่ง เราต้องวางวัฒนธรรมนั้นในท่ามกลางความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่น ๆ หรือ การจะเข้าใจคนสักคนหนึ่ง ต้องเข้าใจว่าคน ๆ นั้นไม่ได้มีตัวตนที่คงที่และไม่แปรเปลี่ยน แต่เขาเป็นใครขึ้นอยู่กับว่าเขาอยู่ในชุดความสัมพันธ์ไหน ซึ่งก็เปลี่ยนไปตลอด

ข) ส่วนการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นต่างควบคู่ไปกับการเห็นพ้อง ก็คือ เมื่อเราสนใจวัฒนธรรมกับอนาคต สิ่งที่ตามมาก็คือ เราจะพบว่า ทุกครั้งที่เราเข้าใจว่ามีการเห็นพ้องกันนั้น การเห็นพ้องดังกล่าวล้วนไม่ยั่งยืน ในขณะที่ความเห็นต่างเป็นเรื่องปกติ ผู้คนในทุกกระแสธารวัฒนธรรมมีแนวโน้มที่จะเฉลิมฉลองความเห็นพ้องในกลุ่มของตน แต่กดทับความเห็นต่างเอาไว้ เมื่อเราสักคนเดินทางเข้าไปในชุมชนหนึ่ง ๆ ถ้าเราพยายามจะวาดภาพชุมชนที่สวยงาม ไม่ทะเลาะเบาะแว้งแล้ว เราพึงตระหนักด้วยว่าภาพดังกล่าวนั้นเป็นเพียงเรื่องชั่วคราว

ค) สุดท้าย เราต้องตระหนักว่า ขอบเขตของระบบวัฒนธรรมนั้น *“รั่ว”* โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัฒน์ ที่เกือบทุกพื้นที่ถูกทำให้กลายเป็นทุนและชีวิตทางสังคมก็เป็นไปได้ยาก หากปราศจากเทคโนโลยี แต่เป็นเทคโนโลยีบนฐานของไมโครชิปที่พลานุภาพของมันแปรผกผันกับขนาดของมัน และทำให้ความเร็วของชีวิตประจำวันมากขึ้นอย่างไม่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ อินเตอร์เน็ตเปลี่ยนชีวิตเราอย่างมหาศาล และในยุคโลกาภิวัฒน์แบบนี้เองที่ผู้คนเคลื่อนย้ายมากขึ้น พบปะมากขึ้น และผสมผสาน *“ปนเปื้อน”* มากยิ่งขึ้น ทั้งในพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ไยแก้ว ผลที่ตามมาก็คือ คือ การสัญจร กับการซึมผ่าน (Traffic and Osmosis) คือกฎไม่ใช่ข้อยกเว้น ดังนั้น การผสมผสาน และความหลากหลาย คือ *“หน้าตา”* ของวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัฒน์แบบนี้ และเมื่อเราพูดถึงพหุวัฒนธรรมเราก็ต้องพูดถึงในเชิงวิพากษ์ นั่นคือ ในแบบที่ทุกวัฒนธรรมเมื่ออยู่ร่วมกัน ต่างก็เปลี่ยนแปลงซึ่งกันและกัน มากหรือน้อย เร็วหรือช้า แต่หากเรามองวัฒนธรรมว่าเป็นสิ่งที่คงรูปไม่แปรเปลี่ยน ว่าวัฒนธรรมคือสิ่งที่ดีงามที่ต้องรักษาเอาไว้แล้ว เราจะไม่สามารถเข้าใจโลกที่เปลี่ยนแปรอย่างรวดเร็ว รุนแรง และแหลมคมได้อย่างรอบด้านเพียงพอ

ลักษณะพื้นฐานของวัฒนธรรม

ลักษณะพื้นฐานของวัฒนธรรม ประกอบด้วย ก) การตระหนักรู้ (Awareness) ข) ความเคยชิน (Habit) และ ค) ความสามารถ (Ability) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า AHA (อ่านว่า “อ่า ฮ่า”)

ก) การตระหนักรู้: เราต้องตระหนักว่าสังคมมีความหลากหลาย ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นเรื่องปกติ ไม่มีใครเท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับว่าเวลานี้เรากำลังพูดถึงอะไร เช่น หากเราพูดถึงความอาวุโส เราก็อาจมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่อยู่ใต้คนที่อายุมากกว่า แต่แน่นอนที่ใดมีอำนาจ ที่นั่นย่อมมีการต่อต้าน และเพราะความหลากหลายและความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นเรื่องปกติ เช่นนี้แล้ว ความขัดแย้งก็เป็นเรื่องปกติ ทันทีที่เราเห็นต่างเราก็ขัดแย้ง แต่ไม่ได้หมายความว่าเห็นต่างแล้วต้องทุบกัน ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาแต่ความรุนแรงไม่ใช่

เรามักจะคิดว่าเราต้องมีขันติธรรมต่อผู้คนที่เห็นต่าง แต่สำหรับตนเองแล้วไม่พอ เราต้องเฉลิมฉลองความต่าง เพราะความต่างคือทรัพยากรทางปัญญา ยิ่งเรามีปัญญาที่หลากหลาย ปัญญานั้นก็พาให้เราสามารถจะเข้าใจโลกที่แปรเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว รุนแรง และแหลมคมได้ดีขึ้น แต่การเฉลิมฉลองนี้ต้องไม่นำไปสู่การยอมจำนนต่อการให้ความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรง ที่อาจมาพร้อมกับความต่าง

ข) ความเคยชิน: เราต้องสามารถสถาปนาการอยู่ร่วมกับ *“คนอื่น”* ให้เป็นอุปนิสัยให้ได้ ตัวอย่างเช่น นายพันคนหนึ่งที่เข้าไปทำงานที่อัฟกานิสถานได้เสนอทัศนะที่ว่า สังคมก็เหมือนกับคนเรานั่นแหละ เราสามารถสร้างความเคยชินได้ และตนเองก็ยังได้เรียนรู้จากงานของนักปรัชญา William James ที่ว่าด้วยปรัชญาของความเคยชิน ซึ่งในที่สุดแล้วความเคยชินเป็นมิติของชีวิตทางสังคม ที่สามารถสถาปนาให้เกิดขึ้นอย่างมั่นคงได้ ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน สถาบัน และ รัฐ-ชาติ

ค) ความสามารถ: เพื่อที่จะมีทักษะวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกับ *“คนอื่น”* เราต้องเริ่มด้วยการพัฒนาความสามารถในการ เคลื่อนตัวเราเอง ในท่ามกลางวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย จากวัฒนธรรมในระดับครอบครัวสู่ *“ชุมชน”* ที่กว้างขวางออกไป ซึ่งแต่ละคนอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกับ *“คนอื่น”* ไม่ว่าพื้นที่เหล่านั้นจะมีความต่างใด ๆ ดำรงอยู่ร่วมกันก็ตาม เช่น ในแง่ ศาสนา ชาติพันธุ์ ชนชั้น เพศสภาพ หรือสีผิว ก็ตาม

เงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญที่สุด ของการสามารถเคลื่อนตัวเราเองในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มี 2 ประการคือ ประการแรก ฝึกฝนการเปิดพื้นที่ให้กับ *"คนอื่น"* ที่ต่างจากเรา ด้วยการ ไม่วางตัวเอง (Positioning) เป็นศูนย์กลางในท่ามกลางความต่างเหล่านั้น ดังเช่นที่เขียนไว้ในหนังสือ แสง น้ำ และ รวงข้าว ในเรื่อง แสง ว่า เมื่อแสงในบ้านของเราจ้าเกินไป แทนที่หน้าต่างจะทำให้เราเห็นโลกข้างนอกได้ชัดขึ้น แสงข้างในที่จ้ากว่า กลับทำให้เราเห็นตัวเองสะท้อนอยู่ที่กระจกหน้าต่าง

ประการที่สอง เรียนรู้ที่จะ สื่อสาร (Communicating) กับผู้คนบนตำแหน่งที่ไม่เป็นศูนย์กลางนั้น ทั้งนี้รวมถึงวิธีการที่เราระบุ ชื่อ ของความขัดแย้งที่เรามีกับ *"คนอื่น"* และ กรอบของความขัดแย้งที่เราเป็นส่วนหนึ่ง เพื่อที่จะทำให้ความขัดแย้งนั้นเชื่อง ตัวอย่างเช่น การต่อสู้ที่แหลมคมที่สุดอย่างหนึ่งทางการเมือง คือ การแย่งชิงการนิยาม

เช่นนี้แล้ว หากเราสามารถเคลื่อนตัวเองโดยไม่วางตัวเองเป็นศูนย์กลาง และเอ่ยชื่อด้วยการนิยามสถานการณ์ที่เราเกี่ยวข้องอย่างไม่สร้างปัญหาแล้ว ในที่สุด โอกาสที่ความขัดแย้งจะเชื่อง และไม่เปลี่ยนเป็นความรุนแรงก็มีแนวโน้มจะตามมา ในขณะเดียวกัน การเปิดพื้นที่ให้กับคนที่ต่างจากเรา ต้องเป็นทั้งการเปิดพื้นที่ในทางกายภาพ และพื้นที่ทางเวลาควบคู่กันไป นั่นคือ เราไม่เพียงต้องจัดการกับเรื่องราวของวันนี้ แต่ต้องดูแลกับอดีตของกันและกันด้วย

ทำไมอดีตจึงสำคัญ?

เพราะทุกเช้าที่ตื่นขึ้นมา เราถูกกำกับด้วยความทรงจำ ไม่เพียงแต่ในระดับปัจเจก แต่เป็นในระดับชุมชนและระดับอื่น ๆ ด้วย เราทำบางอย่างเพราะอดีตพาเราไป ไม่ว่าเราจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม เพราะฉะนั้น เราต้องสนใจวิธีการที่แต่ละกลุ่มคนจดจำอดีตของพวกเค้า เช่น เกิดอะไรขึ้นเมื่อ 28 เมษายน 2004 และเดือนตุลาคมในปีเดียวกัน เหตุการณ์เหล่านี้ ถูกจำและอาจถูกระลึกถึงเพื่อสร้างความรุนแรงในปัจจุบันได้

เราจึงต้องเปิดพื้นที่ให้กับการจัดการเรื่องในปัจจุบันพร้อม ๆ กับการจัดการอดีตเพื่อจะเดินต่อไปในอนาคตอย่างเปี่ยมศานติเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งในพื้นที่หนึ่ง ๆ นั้น อนาคตนั้นก็ไม่ใช่อนาคตของเราคนเดียว แต่เป็นอนาคตของทุกคนร่วมกัน กระนั้น โดยทั่วไปแล้ว รัฐ-ชาติหนึ่ง ๆ ต่างก็พยายามทำให้ความทรงจำหลักมีเพียงไม่กี่ชุด และถ้าเป็นไปได้ก็ให้เหลือเพียงชุดเดียว

รัฐ-ชาติไทยต้องการให้ผืนแผ่นดินนี้ มีเพียงแค่ความทรงจำของ *"คนไทย"* และนั่นเองคือสาเหตุหนึ่งที่สำคัญของปัญหาความรุนแรงด้วยเหตุผลทั้งหมดนี้เอง เราจึงต้องไม่เพียงดูแลปัจจุบัน อดีต และอนาคต ของเราเท่านั้น

เราต้องให้โอกาส *"คนอื่น"* ที่อยู่ร่วมกับเรา ในการดูแลอดีตของเขา/เธอ แม้จะไม่ใช่อดีตของเรา เพราะเขา/เธอต่างก็อยู่ในพื้นที่เดียวกันกับเราเพราะในทุก ๆ พื้นที่ มีหลายความทรงจำ ทุกคนต่างก็อยากดูแลความทรงจำของตัวเอง จำเป็นอย่างยิ่ง ที่เราทุกคนต้องเปิดพื้นที่ให้แก่ *"คนอื่น"* ทุกๆ คน และถ้าจำเป็น ก็ต้องทำให้มั่นใจว่าทุกฝ่ายสามารถประกาศความเป็นเจ้าของแผ่นดินร่วมกัน เพราะแผ่นดินนี้ไม่ควรเป็นของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ในแง่นี้ หากให้ตนเองทอนปัญหาของสังคมไทยเหลือเพียงไม่กี่ปัญหาที่สำคัญสำหรับตนเองแล้วปัญหาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งคือ สังคมไทยเคารพอดีตมากเกินไป และยุติธรรมต่ออนาคตน้อยเกินไป

หลายครั้งที่หลาย ๆ กลุ่มในประเทศไทยกอดอดีตไว้แน่นเกินไป และไม่เปิดโอกาสให้ตัวเราเองคลี่คลายไปสู่อนาคต เราไม่สามารถใช้ชีวิตเหมือนบรรพบุรุษของเราได้ในท่ามกลางเหตุปัจจัยทางสังคมที่เปลี่ยนแปรไป ไม่ว่าเราจะรักและเคารพบรรพบุรุษของเรามากเพียงใดก็ตาม

เสียง ดวงตา และการเดินทาง

ถึงที่สุดแล้ว ถ้าถามว่ามิติสำคัญที่สุดของปฏิบัติการทักษะวัฒนธรรมคืออะไร คำตอบก็คือ การฟัง การฟัง สำคัญมากกว่าการพูด สำคัญมากกว่าการถกเถียง มโนทัศน์ *"ทักษะวัฒนธรรม"* นั้น มีหัวใจอยู่สองดวง หนึ่งคือ การเข้าใจ *"วัฒนธรรม"* อีกหนึ่งคือ มิติหนึ่งของการปฏิบัติทักษะวัฒนธรรม ซึ่งคือ การฟัง เช่นนี้ หมายความว่าหัวใจทั้งสองดวงนี้สำคัญไม่เท่ากัน เราต้องฝึกที่จะฟังเสียงที่หลายหลาก ซึ่งประเด็นเรื่อง *"เสียง"* นี้ หมายถึงทั้ง เสียงที่ได้ยิน และเสียงในฐานะอุปลักษณ์ของการดำรงอยู่ของคน หรือกลุ่มคน ทุกสถานที่ที่บุคคลเดินทางเข้าไปล้วนมีเสียงหลายเสียงอยู่ตลอดเวลา เช่น ตนเองเข้าไปใน *"ค่ายผู้ลี้ภัย"* **(หรือ ที่รัฐ-ไทย เรียกว่า *"พื้นที่พักพิงชั่วคราว"*)** ในช่วงแรกคือ ปี 2000-2001 เมื่อกลับเข้าไปอีกครั้งในปลายปี 2007 เสียงสวดมนต์ในตอนเช้าตรู่ของคนมุสลิมในค่าย ดังก้องมากในบางโซนของค่าย **(ซึ่งมีพื้นกว่าหนึ่งพันไร่เศษ)** เป็นเสียงที่ดังมากกว่าที่ตนได้ยินเมื่อครั้งเดินทางเข้าไปในช่วงแรก

คำถามคือ เกิดอะไรขึ้น อะไรที่เปลี่ยนแปลงไป พอเราใส่ใจเรื่องเสียงเช่นนี้ ก็มีเรื่องราวอีกมากมายที่พึงใส่ใจหาคำตอบ เราต่างรู้ดีว่า โลกนี้มีผู้คนที่มีชะตาชีวิต คล้ายกับ Alan Kurdi คล้ายกับแม่ที่ต้องสูญเสียลูกในสายน้ำเมย

เมื่อเราพิจารณาระดับความรุนแรงและความถี่ของความรุนแรงในโลกนี้ ซึ่งมากขึ้นอย่างน่าใจหายนั้น เราจะพบว่าคนตัวเล็กตัวน้อยเหล่านี้มีโอกาสที่จะสูญเสียชีวิตมากขึ้นอย่างน่าหวาดหวั่น และเมื่อเราพิจารณาถึงการจากไปของพวกเค้า เราอาจจะได้พบว่า หลายครั้งที่เดียวที่คนเหล่านี้ถูกทำให้วิญญาณจากไป หรือถูกทอดทิ้งโดยคนที่ไม่ใช่พวกเดียวกัน

Alan Kurdi ถูกทอดทิ้งเพราะเขาเป็น *“คนอื่น”* ของชาวเตอร์กิช แม่คนนั้นสูญเสียลูกไปเพราะไม่ใช่คนไทย มีคนแบบนี้อีกมากในโลก ซึ่งเรามักไม่ค่อยรู้ว่าพวกเขาดำรงอยู่ ถ้ารู้ เราก็อาจไม่เข้าใจพวกเธอ หรือถ้าเข้าใจ เราก็อาจไม่ยอมรับพวกเขา เรารู้ดีว่าคนเหล่านั้นต่างจากเราไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง แต่การที่เราใส่ใจเสียงของเขาและเธอ จะนำไปสู่เรื่องที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเมืองเรื่องการเป็นคนเล่าเรื่อง ซึ่งสนใจว่า ใครเป็นคนพูดและใครฟังเสียงที่เปล่งออกมา

Ranajit Guha นักคิดสาย Subaltern ชาวอินเดีย ซึ่งได้ศึกษาคนตัวเล็กตัวน้อยและได้เขียนว่า ถ้าคุณศึกษาเรื่องของคนตัวเล็กตัวน้อย คุณจะพบว่าเรื่องเล่าของเขา *“ติดอ่าง”* (Stuttering Narrative) กล่าวคือ ในการศึกษาเรื่องราวของคนตัวเล็กตัวน้อยนั้น เราจะพบว่าคนเหล่านั้นไม่ได้อยู่ในสถานะที่จะทำให้เรื่องเล่าของตนกลมกลืนได้

เรารู้ดีว่าประวัติศาสตร์ถูกบันทึกโดยผู้ชนะ และเรื่องราวของคนตัวเล็กตัวน้อยมักไม่ได้รับการจดจารเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นในหลายครั้งแล้ว การจะรับรู้เรื่องราวที่กลมกลืนของเขาและเธอก็ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ หรือบางคราก็เป็นไปไม่ได้เลย ยิ่งเขาและเธอชายขอบเท่าไหร่ ก็ยิ่งยากเท่านั้น

ตนเคยพยายามหาวิธีการที่จะได้ข้อมูลจากหลายคนที่อยู่ในสมรภูมิรบฝั่งพม่า แต่หลังจากพยายามถามด้วยคำถามที่ต่างกัน เพื่อตรวจสอบข้อมูล เรื่องราวที่ได้ยินกับวุ่นวายมากทีเดียว

Guha ได้บอกว่า การเมืองเรื่องการฟังคำให้การแบบนี้ นำไปสู่การมีบทสนทนา กล่าวคือ เมื่อคนเราฟัง เราได้เปิดตัวเองและปล่อยตัวเองต่อ *“คนอื่น” “บุคคลเอียงไปด้านข้างเล็กน้อยเพื่อฟัง”* เราอาจจะถามว่า แล้วบุคคลควรจะเอียงตัวเองสู่ Alan Kurdi และคุณแม่ผู้สูญเสียอย่างไร โดยที่ตระหนักว่า ทุกครั้งที่เราฟัง เราก็(ค่อยๆ)กลายเป็น *“คนอื่น”* เป็นการเปิดตัวเอง ในฐานะที่เป็น การอยู่-กับ เพื่อ “คนอื่น” ตามที่ Martin Heidegger กล่าว ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อ Heidegger ยืนยันว่า บุคคลได้ยิน เพราะบุคคลเข้าใจ และบุคคลได้เข้าใจ ก็ต่อเมื่อบุคคลได้ยินอย่าง *“ถูกต้อง”* คำถามคือ เราจะได้ยินอย่างไรจึงจะ “ถูกต้อง”?

สำหรับหนังสือ แสง น้ำ และ รวงข้าว แล้ว หัวใจของการฟังอย่าง *“ถูกต้อง”* ก็คือความอ่อนน้อมถ่อมตน โดยวาง *“คนอื่น”* เป็นศูนย์กลางขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่นที่คัมภีร์เต๋าเต็กเก็ง เขียนไว้ว่า ให้ทำตนเหมือนน้ำซึ่งไหลลงสู่ที่ต่ำ

ในหนังสือ แสง น้ำ และ รวงข้าวฯ นั้น ตนได้อภิปรายอย่างละเอียดว่า การมี *“ทักษะ”* ไม่เพียงหมายถึง การมีความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะหนึ่ง ๆ ในร่างกายของมนุษย์เท่านั้น แต่ยังหมายถึงความสามารถทางปัญญาหรือการใช้วิจารณญาณด้วย

ทักษะวัฒนธรรมจึงหมายถึง ความสามารถในการใช้สติปัญญาในการอยู่ร่วมกับ *“คนอื่น”* อย่างคล่องแคล่ว เป็นความสามารถในการเคลื่อนตัวเองโดยไม่เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ในขณะเดียวกันก็สามารถสื่อสารกับผู้อื่นบนตำแหน่งแห่งที่ดังกล่าวได้อย่างราบรื่นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่างไรก็ดี การฟังอย่าง *“ถูกต้อง”* ไม่เพียงต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตนเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจด้วยว่า ไม่จำเป็นที่มนุษย์จะต้องสามารถใช้ถ้อยคำหรือกระทำได้อย่างคล่องแคล่วเสมอไป

ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์นั้น มีเวลาที่การไม่กระทำคือการกระทำ การไม่พูดอาจเป็นการพูดที่ดีที่สุด ดังนั้น ถ้าจะเข้าใจทักษะวัฒนธรรมจะต้องเข้าใจการไม่มีทักษะ (Disfluency) ด้วย เป็นการรู้ว่าเวลาใดพึงเงียบ พึงไม่กระทำ นั่นต่างหากคือการมีทักษะวัฒนธรรม เพราะเราไม่ควรวางตัวเองเป็นศูนย์กลาง การเปิดให้ผู้อื่นได้พูด ได้แสดง และเราเป็นเพียงผู้ฟังและผู้ชม การวางตัวเองเช่นนี้สำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนที่เพิ่งผ่านโศกนาฏกรรมมา

“ถ้าคุณใส่ใจอย่างจริงจังกับมหันตภัยแล้ว ถ้อยคำที่คล่องแคล่วแม้เพียงเล็กน้อยที่สุด กลายเป็นเรื่องที่ยากจะทนทาน”

Samuel Beckett นักเขียนชาวไอริช ผู้เคยได้รับรางวัลโนเบล ได้เขียนไว้หลังจากที่รับรู้ถึงเหตุการณ์การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์โดยพรรคนาซีว่า *“ถ้าคุณใส่ใจอย่างจริงจังกับมหันตภัยแล้ว ถ้อยคำที่คล่องแคล่วแม้เพียงเล็กน้อยที่สุด กลายเป็นเรื่องที่ยากจะทนทาน”*

ในลักษณะเดียวกัน ทักษะวัฒนธรรมไม่ใช่ความสามารถในการเอื้อนเอ่ยเสมอไป การเงียบและการไม่กระทำกลายเป็นสิ่งที่สำคัญในบางเวลา นั่นคือ เมื่อเรากำลังคุยกับคนที่ผ่านความสูญเสียมา การเงียบ และการฟัง น่าจะเป็นหนทางที่ดีที่สุด

ดังนั้น การฟังที่ *“ถูกต้อง”* คือการฟังที่ผู้ฟังทำตัวเหมือนสายน้ำ เปิดใจว่าตนเองจะต่างไปจากเดิมหลังจากได้ฟังในแต่ละครั้ง การฟังเช่นนี้ไม่เพียงแต่ต้องวางตัวเองไว้ที่ชายขอบของความสัมพันธ์ แต่ยังเป็นการฟังเพื่อรองรับอนาคตที่จะมาถึง

หากอยากยุติธรรมต่ออนาคต ทั้งต่อตัวเองและต่อสายสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ก็ต้องปล่อยให้ตัวเองเปลี่ยนแปลง ตนเองจบการพูดในวันนั้นด้วย หัวข้อ *“ดวงตาและการเดินทาง”* โดยกล่าวว่า เมื่อถูกชักชวนให้มาทำงานภาคใต้ ตั้งแต่เหตุการณ์การปล้นปืนในปี 2004 นั้น ตนเองรู้สึกไม่กล้า เพราะลำพังงานที่จะต้องทำแถวชายแดนไทย-พม่าก็มีไม่น้อย อีกทั้งความซับซ้อนของสถานการณ์แถวนั้นก็มากยิ่ง

กล่าวคือ ในปี 2000 ที่ตนเดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลสำหรับทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกนั้น นอกเหนือจากแนวทางทางปรัชญาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างองค์อธิปัตย์กับชีวิตมนุษย์และวัฒนธรรมศึกษาระหว่างชาติ (International Cultural Studies) แล้ว ตนยังอาศัยแนวทางมานุษยวิทยา 3 แบบ คือ มานุษยวิทยาว่าด้วยพหุชายแดน ว่าด้วยการพลัดถิ่นและผู้ลี้ภัย และว่าด้วยความน่าสะพรึงกลัวของรัฐ

ด้วยความซับซ้อนของสถานการณ์ความรุนแรงดังกล่าวนั่นเอง นับจากวันที่ตนเริ่มทำงานแถวชายแดนไทย-พม่าเมื่อปี 2000 เป็นต้นมานั้น ตนมักจะถูกถามว่า ทำไมถึงต้องเดินทางเข้าไปในอาณาบริเวณอันตรายฝั่งรัฐพม่าเพื่อศึกษาความโหดร้ายทารุณที่ผู้คนได้ประสบมา สำหรับตนแล้ว คำตอบต่อคำถามดังกล่าว อยู่ที่ความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งระหว่าง ก) การทำความเข้าใจตนเองให้ดีขึ้น ทั้งในฐานะคน ๆ หนึ่งและในฐานะผู้ปฏิบัติการทางการเมืองที่พร้อมจะยืนยันในอัตลักษณ์ของตัวเอง กับ ข) การสัมพันธ์กับผู้อื่น และ *“การมองผ่านดวงตาของผู้อื่น”*

ตามความเข้าใจของตนเองแล้ว กรณีที่สองนั้นนับได้ว่าสำคัญไม่น้อยสำหรับนักชาติพันธุ์นิพนธ์จำนวนมาก ผู้พยายามทำความเข้าใจต่อการดำรงอยู่และการคลี่คลายอัตลักษณ์ตน ผ่านการเดินทางเพื่อทำวิจัย ตนจบการพูดในวันนั้น ด้วยการขอให้ทุกท่านได้พิจารณาทัศนะของ Mikhail Bakhtin นักวิจารณ์วรรณกรรมคนสำคัญชาวรัสเซีย ซึ่งเคยเขียนไว้ว่า:

“การดำรงอยู่หมายถึงการดำรงอยู่เพื่อคนอื่นและผ่านคนอื่น [ดังนั้นจึงเป็นการดำรงอยู่] เพื่อตนเอง มนุษย์ไม่มีอาณาเขตที่เป็นอธิปไตยภายในตัวเอง มนุษย์แต่ละคนนั้นดำรงอยู่อย่างเต็มเปี่ยมและทุกเวลา ณ ชายขอบ [ของตัวตนของตัวเอง] การมองเข้าไปในตัวเองนั้น มนุษย์คนนั้นมองเข้าไปในดวงตาของคนอื่น หรือผ่านดวงตาของคนอื่น...ฉันไม่สามารถทำ [อะไร]ได้ โดยปราศจากคนอื่น ฉันไม่สามารถกลายเป็นตัวเองโดยปราศจากคนอื่น ฉันจำเป็นต้องค้นหาตัวเองในคนอื่น ค้นหาคนอื่นในตัวฉัน (ในการพินิจพิเคราะห์และการรับรู้ซึ่งกันและกัน)...ฉันได้รับชื่อของฉันจากคนอื่น และชื่อนี้ก็ดำรงอยู่เพื่อคนอื่น”

ปฏิบัติการทักษะวัฒนธรรมไม่อาจปฏิเสธความสัมพันธ์ระหว่าง *“ตัวเรา”* กับ *“คนอื่น”* ที่ลึกซึ้งและซับซ้อนได้ **PF**

อัมพร หมาดเด็น กับข้อถกเถียงว่าด้วย
เรื่องพหุวัฒนธรรม ศาสนา และเพศสภาพ ในพื้นที่ปาตานี

กองบรรณาธิการ

อาจารย์อัมพร กล่าวว่า เมื่อกลับมาในพื้นที่ชายแดนใต้นี้อีกครั้ง จากที่เคยเรียนที่นี่มาก่อนในอดีต จะพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปมากอยู่พอสมควร และเมื่อพูดถึงเรื่องพหุวัฒนธรรมแล้วเราสามารถมองในมุมของผู้ที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมที่เป็นวัฒนธรรมใหญ่ของคนในพื้นที่ในแง่มุมใดได้บ้าง เมื่อมองผ่านประสบการณ์ของตัวเองที่เป็นมุสลิมและไม่ได้อธิบายตัวเองว่าเป็นมลายู และด้วยความที่ต้องมาสัมพันธ์กับพื้นที่เนื่องด้วยหลายปัจจัย เช่น การเป็นเครือญาติ การมาเรียนหนังสือ หรือการวิจัยในพื้นที่ นอกจากนั้นจากการติดตามพื้นที่ก็เห็นว่า พื้นที่ต้องปะทะกับแรงหลาย ๆ อย่าง ที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นแรงปะทะที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐ หรือแรงปะทะที่มีภายในกลุ่มชนมลายูและระหว่างความเชื่อ

โจทย์ของการพูดในวันนี้ อาจไม่ได้เน้นไปที่ทฤษฎี เพราะอาจารย์เดชาได้อธิบายละเอียดไว้แล้ว แต่โจทย์ที่ได้รับวันนี้ก็คือ แล้วคนที่ทำงานในพื้นที่ความขัดแย้ง จะมองว่าพหุวัฒนธรรมสามารถนำไปสู่การสร้างสันติภาพหรือสร้างความขัดแย้ง จากการที่ได้ฝึกฝนผ่านการเรียน การทำวิจัยหรือการใช้ชีวิต พบว่าสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งสองทาง ทางแรกก็คือ เราพยายามใช้ชีวิตร่วมกันโดยไม่ให้เกิดการปะทะจนนำไปสู่ความรุนแรง แต่ในขณะเดียวกัน ก็พบว่าในบางสถานการณ์การใช้เครื่องมือของความรุนแรงก็มีอยู่จริง ไม่ว่าจะเป็นผ่านอาวุธ วาจา หรือการใช้อำนาจของผู้ที่มีบทบาททางสังคมและวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ

หากกล่าวในฐานะที่ตนเองเป็นมุสลิมที่มาใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ หรือสามจังหวัดที่เป็นคำที่ใช้และเป็นคำนิยามใหม่ในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งแต่เดิมพื้นที่นี้ไม่ได้ถูกเรียกเช่นนี้ โดยที่พื้นที่แห่งนี้มักจะเป็นพื้นที่ที่มุสลิมในพื้นที่อื่นมองว่า หากใครต้องการเข้าใจอิสลามแบบมลายูต้องมาที่ปาตานี วัฒนธรรมเช่นนี้ถูกส่งต่อกันว่า ความรู้ความเข้าใจของอิสลามที่จะทำให้เราไปสู่สถานะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น เราก็ควรใกล้ชิดหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมของกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมแบบมุสลิมและมลายู โดยอาจมีข้อถกเถียงบ้างว่าความเป็นมลายูบางมิติไม่สัมพันธ์กับอิสลาม ซึ่งก็เป็นข้อถกเถียงที่พูดคุยกันได้และมีอยู่จริง

ความเชื่อบางประการก็ผูกโยงเข้ากับการเป็นอยู่ของผู้คน บางคนไม่สามารถแยกได้ว่าส่วนไหนที่มาจากตัวบทอัลกุรอ่านหรือหะดิษ ในขณะที่บางคนที่เป็นผู้รู้ก็สามารถแยกแยะ

ได้ระหว่างตัวบทและบริบท ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นว่าวัฒนธรรมของคนที่นี่หลอมรวมด้วยหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอิสลามหรือความเชื่อเดิมของบรรพบุรุษที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอิสลาม เช่น การไปหาหมอบ้านที่จะอ่านดุอาอฺให้แล้วทำให้รู้สึกว่าจะช่วยให้หายได้ เป็นต้น

หากเราให้ความสำคัญกับความหลากหลายในมิติวัฒนธรรมของพื้นที่แห่งนี้ อาจสะท้อนกลับไปที่ภาพในยุคสมัยของท่านศาสนทูตมูฮัมหมัดได้ วัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมในอดีต การประกาศอิสลามของท่านศาสนทูตอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย การอพยพหลายครั้งก็ได้รับความช่วยเหลือจากผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมหรือไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามด้วย เมื่ออพยพไปยังเมืองมาดีนะห์ ก็มีการทำสัญญาซึ่งมีเงื่อนไขของการอยู่ร่วมกันในสังคมการเมืองที่มีบริบทของผู้คนที่แตกต่างหลากหลาย แน่นอนว่าไม่สามารถเทียบเคียงบริบทของเมืองมักกะห์หรือมาดีนะห์กับปาตานีได้ แต่อาจใช้เป็นตัวอย่างในการมองได้

เมื่อโองการแรกลงมาสู่มุสลิม คือ *“จงอ่าน”* การอ่านในที่นี้มีนักวิชาการที่พยายามทำความเข้าใจว่าจะอ่านได้อย่างไรในเมื่อขณะนั้นนบีมูฮัมหมัดไม่รู้หนังสือ การอ่านในที่นี้สำหรับนักวิชาการหลายคนจึงอาจหมายถึงการทำความเข้าใจโลก การอ่านและไตร่ตรองเพื่อเข้าใจว่าตัวเองเป็นใครและสัมพันธ์กับคนอื่นอย่างไร โดยไม่ลืมว่าวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ในฐานะคนอาหรับที่สัมพันธ์สอดคล้องกับความเชื่อแบบใหม่ที่เข้ามาผ่านระบบความคิดที่ว่าเราปฏิเสธสิ่งอื่นที่ไม่ใช่พระผู้เป็นเจ้า แต่นับถือในสิ่งที่ถูกประกาศว่าสัจจะมีหนึ่งเดียวเท่านั้น เพราะฉะนั้นบริบทเช่นนี้จึงทำให้เกิดความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลง บริบททางประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับความเชื่อ ซึ่งแน่นอนว่าบริบทที่คล้ายคลึงกันก็อาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นกับการทำงานของเราหลาย ๆ คนในปัจจุบัน

การทำงานกับต่างศาสนิก หลายครั้งก็มีการแบ่งแยกว่าเราต่างนับถือศาสนาที่ต่างกัน ในบริบทแบบนี้ทักษะวัฒนธรรมจะช่วยหรือหลอมรวมให้คนเข้าหากัน เพื่อพิจารณาการก้าวเดินต่อไปของผู้คนที่อยู่ในพื้นที่แห่งนี้ อย่างที่ทราบกันดีว่าการจัดการความขัดแย้งในสถานการณ์จริง ก็จำเป็นต้องเลือกในหลาย ๆ มิติ โดยมิติทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในวิธีการหลอมรวมผู้คนได้ในแง่หนึ่ง และอีกแง่หนึ่งก็เป็นการแยกผู้คนออกจากกัน

อาจารย์อัมพรเสริมต่อในบริบทการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเพศสภาพว่า ในการทำความเข้าใจเรื่องที่ก้าวพ้นไปจากกรอบเดิม ๆ หรือสังคมวัฒนธรรมที่ตนเองสัมพันธ์อยู่ อาจจะต้องมองในมุมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของผู้คนตรงนี้ ส่วนตัวอาจโยงไปถึงประสบการณ์จากการทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมิติของผู้หญิง โดยส่วนใหญ่ประเด็นเรื่องผู้หญิงในสังคมมลายูมักจะเป็นประเด็นที่อ่อนไหวต่อการพูดคุย ถกเถียง และอาจส่งผลต่อการทำงาน โดยที่เราทราบกันดีว่าผู้หญิงในพื้นที่นี้มักจะทำงานทั้งนอกบ้านและในบ้าน งานศึกษาเหล่านี้ทำให้พบว่าการเป็นอยู่ของผู้หญิงมุสลิม ไม่เพียงแต่มลายูก็เป็นประเด็นถกเถียง

เมื่อไม่นานมานี้ หลายองค์กรร่วมกันเขียนรายงานคู่ขนานให้กับคณะกรรมการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง ซึ่งเข้าไปอยู่ใน Patani Mechanism ซึ่งพบว่าการปฏิบัติต่อผู้หญิงนั้นก็ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน เช่น การกดดันหรือสนับสนุนให้แต่งงานก่อนวัยเจริญพันธุ์ เรื่องการขลิบอวัยวะเพศของผู้หญิง หรือการส่งเสริมให้แม่หม้ายแต่งงานหลังจากสามีเสียชีวิตไปแล้ว และพบการล่วงละเมิดหรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นในบ้าน โดยมีข้อถกเถียงว่าในประเด็นนี้แท้จริงแล้ว อิสลามบอกว่าอย่างไร และผู้หญิงในพื้นที่กำลังเผชิญกับอะไร ประเด็นเหล่านี้มักจะเชื่อมโยงกับมิติวัฒนธรรมและการตีความทางศาสนา แน่นอนว่ามีข้อท้าทายสำหรับคนทำงานในพื้นที่ชายแดนใต้ที่มีการใช้ความรุนแรงหลายรูปแบบซ้อนกัน รวมถึงความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมและเพศสภาพด้วย

"หากร่วมกันทำความเข้าใจในมิติวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย ก็จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความรุนแรงและความขัดแย้งได้"

ฉะนั้นแล้ว หากร่วมกันทำความเข้าใจในมิติวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย ก็จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความรุนแรงและความขัดแย้งได้ ในบางกรณี แต่หากมองว่าบางวัฒนธรรมผูกโยงกับมิติศาสนาซึ่งยากต่อการตีความแบบใหม่ ก็จะส่งผลต่อการใช้ความรุนแรงที่ซ้อนอยู่ในความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงทางการเมือง ขณะเดียวกันทางออกของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงก็ยังคงวนเวียนอยู่ที่เดิมต่อไป **PF**

ภาคประชาสังคมปาตานี
กับความ (ไม่) หวังของพรรคการเมืองไทย

กองบรรณาธิการ

โครงการ *"Think Tank Forum"* ปี 3 ครั้งที่ 4 ซึ่งเป็นครั้งสุดท้ายในปีนี้ ถูกจัดขึ้นภายใต้หัวข้อ *"ภาคประชาสังคมปาตานีกับพรรคการเมืองไทย" ระหว่างวันที่ 20 - 22 เมษายน พ.ศ. 2561 ณ ห้องประชุมคอนเทนเนอร์ ชั้น 1 TR Rock Hill Hotel ต.คอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ในงานมีวงเสวนาว่าด้วยเรื่อง "เหตุใดปาตานียังต้องมีความหวังกับระบบพรรคการเมืองไทย"* โดยวิทยากรประกอบไปด้วย ตัวแทนพรรคประชาชาติ ตัวแทนพรรคสามัญชน ตัวแทนพรรคอนาคตใหม่ และตัวแทนพรรคเกรียน ดำเนินรายการโดย อิมรอน ซาเหาะ ทีมงานปาตานีฟอรั่ม

พรรคประชาชาติ : หากจะต่อสู้ทางการเมืองในระบบจะต้องมีพรรคเป็นของตัวเอง

ตัวแทนพรรคประชาชาติ กล่าวว่า พรรคประชาชาติถูกก่อตั้งขึ้นมาบนฐานแนวคิดของการให้ความสำคัญกับความเป็น *"คน"* ทุกเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ พรรคนี้จะเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนใต้ โดยถือว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาระดับประเทศ และแนวทางการแก้ไขปัญหาจะต้องคำนึงถึงผู้คนทุกเผ่าพันธุ์

พรรคประชาชาติจะให้ความสำคัญกับพลเมืองทุกเชื้อชาติ เพราะเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความสำคัญและมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองต่อไปได้เท่า ๆ กัน ที่สำคัญสังคมของเราเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมจะต้องเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พรรคประชาชาติเกิดจากการจัดวงพูดคุยรับฟังความเห็นของผู้คนจากหลากหลายกลุ่ม กระทั่งตกผลึกออกมาเป็นพรรคประชาชาติที่จะให้ความสำคัญกับผู้คนทุกเชื้อชาติและทุกเผ่าพันธุ์

พรรคประชาชาติมองว่าประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่สำคัญมาก โดยเฉพาะหากจะเคลื่อนไหวในรูปแบบของพรรคการเมือง นอกจากนั้นแล้วสิ่งที่พรรคการเมืองจะต้องมีอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ 1.*"มีความรู้"* ในเรื่องที่กำลังทำ 2.*"มีความคิด"* ในเรื่องของประชาธิปไตย 3.*"มีประสบการณ์"* ที่สะสมมาในอดีต และ 4.*"มีเครือข่าย"* ในการเดินต่อไปข้างหน้า เราไม่สามารถเดินหน้าเรื่องนี้ไปอย่างโดดเดี่ยวได้เลย

พรรคประชาชาติถูกมองว่าเป็นการรวมตัวกันของคนมีอายุ แต่หากกล่าวในอีกมุมแล้ว ความคิดใหม่ ๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอายุ ต่อให้อายุมากแล้วก็ยังสามารถที่จะมีแนวคิดใหม่ ๆ ได้ ที่สำคัญจากวงสนทนาหลาย ๆ วงที่ได้จัดขึ้นมา ตกผลึกได้ว่า หากจะสู้ในระบบทางการเมือง ก็ควรมีพรรคเป็นของตนเอง โดยยึดโยงกับประชาชน เพราะความเปลี่ยนแปลงจะเกิดได้จะต้องมาจากประชาชน และต่อให้ไม่ชนะการเลือกตั้งก็ไม่เป็นไร เพราะเราได้เสนอแนวคิดออกไปสู่สังคมแล้ว

ในพื้นที่ชายแดนใต้หรือปาตานีตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่ ส.ส. มลายูมุสลิมคนแรก ที่ผิดหวังจากระบบรัฐสภาในช่วงรัฐบาลเผด็จการในสมัยนั้น แล้วหนีไปอยู่ประเทศมาเลเซียพร้อมกับก่อตั้งขบวนต่อสู้เพื่อเอกราชปาตานีขึ้นมา และต่อสู้ด้วยอาวุธเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ชี้ให้เห็นว่าคนมลายูมุสลิมเลือกเส้นทางการต่อสู้ในแนวทางแห่งสันติวิธีก่อนเสมอ แต่ด้วยจุดเปลี่ยนบางอย่างทำให้แนวทางการต่อสู้ได้เปลี่ยนไป

พรรคเกรียน : การเมืองคือการหาพวก

ตัวแทนพรรคเกรียน กล่าวว่า พรรคเกรียนก่อตั้งขึ้นมาด้วยชุดความคิดที่ว่าคนเรามีความหลากหลายและแตกต่างกันอย่างมาก แต่เรามาจากที่เดียวกัน ดังนั้นแล้ว สำหรับพรรคเกรียนแล้วยิ่งกว่าความเป็นคนไทยก็คือความเป็น *"คน"*

ตนเองมองว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วยการจัดตั้งพรรคการเมืองไม่ต่างจากการเคลื่อนไหวในรูปแบบของภาคประชาสังคมหรือเอ็นจีโอ เพราะมีเป้าหมายเหมือน ๆ กัน ต่างกันตรงที่พรรคการเมืองสามารถทำงานในรูปแบบภาคประชาสังคมไปพร้อมกับการผลักดันประเด็นทางนโยบายได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องคอยพึ่งพาพรรคการเมืองอื่น ๆ

เหตุผลที่ตนเองยังมีความหวังในการจัดตั้งพรรคการเมืองเพราะจะปล่อยให้ประเทศนี้เป็นรัฐทหารแบบนี้ไม่ได้อีกแล้ว ทหารควรกลับไปอยู่ในที่ที่เขาควรอยู่ ทหารสามารถทำอาชีพทหารได้อย่างเป็นมืออาชีพได้ด้วยการกลับไปทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด ไม่ควรปล่อยให้ประเทศมีลักษณะเป็นรัฐซ้อนรัฐ

สำหรับตนเองแล้ว การต่อสู้ทางการเมืองคือทางเลือกเดียว ไม่มีทางเลือกอื่น ๆ อีกแล้ว ที่สำคัญการเมืองคือการหาพวก ที่คิดเหมือน ๆ กับเรา สิ่งที่เราจะต้องทำก็คือ ผลิตข้อเสนอที่ก้าวหน้ากว่าข้อเสนอที่ผ่าน ๆ มา และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ

เมื่อก่อนแนวทางการต่อสู้อาจมีหลายรูปแบบ แต่ปัจจุบันนี้ต้องยอมรับว่าการเมืองคือนวัตกรรมของการต่อสู้ แม้ว่าคนในพื้นที่ชายแดนใต้จะบอกว่าจำนวนเก้าอี้ ส.ส. ในพื้นที่ของตัวเองมีอยู่เพียง 11 ที่นั่งจากทั้งหมด 500 ที่นั่ง ซึ่งถือว่าน้อยมาก แต่อย่าลืมอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การเมืองคือการหาพวก และเพียงแค่เราทำให้พรรคใหญ่ ๆ บรรจุนโยบายของเราลงไปในนโยบายของเขาได้ ก็ถือว่าเราได้ทำสำเร็จแล้ว

พรรคสามัญชน : ประชาชนจะต้องกำหนดอนาคตของตนเอง

ตัวแทนพรรคสามัญชนกล่าวว่า พรรคสามัญชนไม่ได้เพิ่งคุยกันเดือนสองเดือนนี้ แต่คุยกันมานานหลายปีมาแล้ว คุยไปคุยมาพอจะไปจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองก็มีการรัฐประหารเสียก่อน แต่เราก็ไม่ได้ท้อใจและกำลังจะก่อตั้งพรรคให้จนได้ ด้วยแนวคิดที่ว่าปัญหาที่สำคัญของชาวบ้านถูกตัดตอนในกระบวนการรัฐสภา ทำให้ความต้องการของประชาชนไม่ได้ถูกยืนยัน

เป้าหมายในการจัดตั้งพรรคสามัญชนก็คือ ประชาชนต้องกำหนดอนาคตของตนเองได้ โดยยึดแนวคิดที่สำคัญ 3 ประการ ก็คือ ประชาธิปไตยที่มาจากฐานราก สิทธิเสรีภาพ และความเท่าเทียมทางสังคม ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีผู้คนไปจองชื่อเพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองมาแล้วกว่า 90 พรรค ซึ่งรู้สึกดีใจที่มีผู้คนซึ่งต้องการต่อสู้ในนามของตนเองมีจำนวนมาก

เมื่อพูดถึงในพื้นที่ชายแดนใต้ ภายหลังจากมีการก่อรัฐประหาร พื้นที่อื่น ๆ จัดเวทีเสวนาหรือชุมนุมไม่ได้เลย แต่ที่นี่สามารถทำได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก โดยเราเชื่อว่าประเด็นแต่ละประเด็นมีคนคอยที่จะทำหน้าที่อยู่แล้ว อย่างประเด็นออโตโนมี่ พรรคสามัญชนไม่ได้มีหน้าที่ต้องตอบคำถามนี้ และพรรคสามัญชนจะไม่พูดให้ด้วย เพราะเจ้าของประเด็นจะต้องพูดเอง

เราคิดว่าควรลดเงื่อนไขของการพูดแทนคนอื่นให้มากที่สุด บ่อยครั้งที่นักการเมืองบอกว่าจะพูดแทนสามัญชนในสภา แต่พรรคของเราคือสามัญชนจะไปพูดในสภาด้วยตัวเอง และทิศทางของพรรคสามัญชนคือ จะนำไปสู่การเมืองนอกระบบและในระบบที่เดินไปด้วยกัน

พรรคอนาคตใหม่ : ไม่ได้ก่อเกิดมาจากความหวัง แต่มาจากความสิ้นหวังของสังคม

ตัวแทนพรรคอนาคตใหม่กล่าวว่า : สมาชิกของพรรคอนาคตใหม่มีแนวคิดที่แตกต่างหลากหลายมาก แต่มีจุดร่วมบางอย่างที่เห็นตรงกัน เช่น กรณีการไม่เห็นด้วยที่มีการฆ่าประชาชนโดยรัฐแล้วไม่มีใครต้องรับผิดชอบ และ 10 ปีที่ผ่านมา กับ 2 การก่อรัฐประหาร และ 1 การนองเลือด เรามองว่าไม่ควรเป็นไปในลักษณะนี้อีกแล้ว

ดังนั้น เป้าหมายของเราก็เพื่อนำพาสังคมไปสู่การเมืองปกติภายใต้ระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา โดยจะต้องนำทหารออกจากการเมือง และควรมีองค์กรทางการเมืองเป็นของประชาชนเอง เพราะเราจะฝากความหวังกับคนอื่นไม่ได้แล้ว จะต้องลงมือทำเองเพื่อให้ได้มาซึ่งพรรคการเมืองแบบใหม่ที่ไม่เหมือนแบบเดิม ๆ เช่น จะต้องมีประชาธิปไตยในพรรคจริง ๆ โดยไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของพรรค มีการระดมทุนจากประชาชน และการดำเนินงานพรรคจะเหมือนการใช้ชีวิตประจำวันด้วยการทำกิจกรรมกับประชาชน โดยไม่มีการหาเสียงเป็นต้น

พรรคเราถูกกล่าวหาว่าเป็นพรรคที่มุ่งเน้นแต่คนรุ่นใหม่และไม่เอาศาสนา ซึ่งทั้งสองประเด็นล้วนแล้วไม่จริงแต่อย่างใด เพราะยังไม่เคยพูดถึงเรื่องนโยบายเลยสักครั้งเดียว และเมื่อถามว่าเหตุใดถึงยังมีความหวังต่อการจัดตั้งพรรคการเมือง คำตอบก็คือ ไม่ใช่ว่าเรามีความหวัง แต่เราเห็นภาวะความสิ้นหวังในสังคมไทยต่างหาก ซึ่งตรงนี้อันตรายมากหากจะปล่อยไปเฉย ๆ เกรงว่าจะเกิดการหนองเลือดในอนาคตอันใกล้ และไม่มีอะไรการันตีได้ว่าหลังจากนั้นทุกอย่างจะดีขึ้น ดังนั้น เราไม่ได้เริ่มต้นด้วยความหวัง แต่เริ่มต้นด้วยความสิ้นหวัง ทว่าเราทุกคนสามารถช่วยสร้างความหวังให้กันและกันได้ โดยเราจะไปบังคับให้ผู้คนมีความหวังไม่ได้ แต่เราสร้างความหวังได้

การเมืองนอกระบบและในระบบเท่านั้นที่จะกำหนดทิศทางในช่วงที่สังคมมีวิกฤติได้ ดังนั้นแล้ว การจัดตั้งพรรคการเมืองจะมีความหวังหรือไม่ ไม่มีใครรู้ แต่มีความจำเป็นจึงต้องจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่ และวันใดวันหนึ่งเมื่อเรามีอำนาจแล้ว หน้าที่ของเราไม่ใช่แค่ไปแบ่งปันอำนาจ แต่จะต้องไปเปลี่ยนแปลงอำนาจด้วย และสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจกับประชาชนใหม่

เมื่อพูดถึงประเด็นสามจังหวัดชายแดนใต้ หากเราเห็นความหวังของระบอบรัฐสภา แน่นอนว่าเราเชื่ออยู่แล้วว่าการเมืองเป็นเรื่องที่สำคัญในตัวของมันเองอยู่แล้ว แม้ว่าพรรคการเมืองจะไม่ใช่คำตอบของทุกสิ่งก็ตาม

ส่วนข้อถกเถียงว่าด้วยเรื่องการปฏิวัติกับการปฏิรูป ที่บางคนมองว่าการปฏิรูปเป็นสิ่งที่ขัดขวางแนวทางการปฏิวัติ และบางคนมองว่านักปฏิวัติคือนักปฏิรูปที่ดีที่สุด ทว่าจงระวังจะติดกับตัวเอง เพราะการปฏิวัติที่เราคิดไม่ได้อยู่กับเราไปตลอด ทั้งหลายทั้งปวงคือ ทัศนะอาจมองได้ว่าไม่มีถูกไม่มีผิด และอาจจะถกเถียงกันได้อีกเรื่อย ๆ

ประเด็นที่สำคัญ ก็คือ ภาวะของคนที่อยากนำทหารออกจากการเมือง กระจายไปทั่วประเทศแล้ว ซึ่งหากคนปาตานีมองว่าเรื่องนี้มีประโยชน์ก็ขอเชิญมาร่วมกับเรา โดยเราเชื่อว่าเรื่องเขตปกครองอิสระของปาตานีไม่น่าเกิดขึ้นก่อนเชียงใหม่ อุดร หรือจังหวัดอื่น ๆ ดังนั้นเราควรมาเริ่มพูดคุยกันเรื่องการกระจายอำนาจ จนสามารถผลักดันในเรื่องการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด และอื่น ๆ น่าจะเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้จริง ๆ มากกว่า **PF**

ข้อถกเถียงว่าด้วยแนวคิดของคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ต่อประเด็นกระบวนการสันติภาพในมุมมองของภาคประชาสังคมปาตานี

กองบรรณาธิการ

เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2561 ปาตานีฟอรั่มจัดกิจกรรม Think Tank Forum ปีที่ 3 ครั้งที่ 2 หัวข้อ "กระบวนการสันติภาพในระยะเปลี่ยนผ่านของการเมืองไทย" ภายใต้โครงการโครงการ "Think Tank Forum ปี 3" หนุนเสริมศักยภาพประชาสังคม เพื่อวิเคราะห์ ติดตาม และการสื่อสารสู่การคลี่คลายความขัดแย้งปาตานี/ชายแดนใต้ ณ ห้องขวัญจุฑา 1 โรงแรมปาร์ควิว ปัตตานี โดยมีวิทยากรนำวงสนทนา 2 ท่าน คือ คุณดอน ปาทาน และคุณอัศโตรา ซาบัต ผู้สื่อข่าวอิสระที่ติดตามกระบวนการสันติภาพอย่างใกล้ชิดและนำเสนอข่าวและบทวิเคราะห์ลงในสื่อต่างประเทศอยู่บ่อย ๆ

ข้อถกเถียงว่าด้วยคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่

วงสนทนาในครั้งนี้แน่นอนว่าเนื้อหาสาระจากวิทยากรเป็นสิ่งที่น่าสนใจยิ่ง เพราะทั้ง 2 ท่านโลดแล่นอยู่ในวงการนี้มาอย่างยาวนาน และผลงานก็ได้รับการยอมรับจากทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งด้วยข้อจำกัดของพื้นที่การสื่อสาร ผู้เขียนมองว่าผู้อ่านสามารถค้นหาเนื้อหาสาระของวิทยากรทั้ง 2 ท่านได้ไม่ยากจากสื่อต่าง ๆ ที่ทั้ง 2 ท่านได้เคยตีพิมพ์นำเสนอไปแล้วมากมาย โดยบทความชิ้นนี้ผู้เขียนเลือกที่จะนำเสนอประเด็นข้อถกเถียงจากผู้เข้าร่วมว่าด้วยเรื่องแนวคิดของคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ที่มีต่อกระบวนการสร้างสันติภาพชายแดนใต้/ปาตานี ตามรายละเอียดที่จะกล่าวดังต่อไปนี้

ผู้เข้าร่วมบางท่านมองว่าสถานการณ์ในพื้นที่ชายแดนใต้ดูเหมือนว่าคนรุ่นใหม่จะอยู่ภายใต้กรอบความคิดของคนรุ่นเก่า ซึ่งก็ไม่แปลกที่คนรุ่นเก่าจะคิดไปเองว่าพวกเขาล้ำสมัย เพราะพวกเขาก่อตัวขึ้นมาในยุคของคอมมิวนิสต์ แต่ปัจจุบันหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เพราะเป็นยุคของเสรีนิยมประชาธิปไตย และทุนนิยม คนรุ่นใหม่มีความคิดใหม่ ๆ อยู่ แต่ไม่ก่อเกิดผล เพราะยังคงวน ๆ อยู่กับความคิดของคนรุ่นเก่า

คำถามก็คือ คนรุ่นใหม่ควรกำหนดชะตากรรมชีวิตของตัวเองได้ด้วยตัวเองหรือไม่? ตัวอย่างเช่น ประเด็นที่ภาคประชาสังคมปาตานีบางส่วนขับเคลื่อนในเรื่องการกำหนดชะตากรรมของตนเองหรือ RSD อยู่ในปัจจุบันนั้น ก็เป็นประเด็นของคนรุ่นเก่า แต่เราไม่เคยถามคนรุ่นใหม่ว่าพวกเขากำลังคิดอะไรอยู่ ดูเหมือนว่าเรากำลังกล่อมให้คนรุ่นใหม่เชื่อในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้

ประเด็นก็คือ เราไม่เคยไปฟังเสียงของคนรุ่นใหม่ที่ต่างจากเราและมีเป็นจำนวนมากในสังคม และคนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยที่กลัวการแสดงเจตจำนงของตัวเอง เพราะเกรงจะมีอันตรายที่จะมาจากทั้งสองฝ่าย หากพูดไปแล้วทำให้เกิดความไม่พอใจต่อฝ่ายที่ต่อสู้อยู่ทั้งสองฝ่าย ทำให้มีแต่เสียงของคนรุ่นเก่าเท่านั้นที่โวยวายอยู่ในปัจจุบัน แต่ไม่ได้แปลว่าการต่อสู้ของคนรุ่นเก่าจะไม่ดี แน่นอนว่าการต่อสู้ของคนรุ่นเก่าสร้างคุณูปการต่อพื้นที่อย่างมากมาย แต่คนรุ่นใหม่ควรมีที่ทางเป็นของตนเองได้แล้ว

ข้อถกเถียงจากผู้เข้าร่วมบางท่านก็คือการต่อสู้ในอดีตเราจะมองว่าเป็นคุณูปการก็ได้ ทว่าในอีกแง่หนึ่งหากไม่มีการต่อสู้แบบในอดีต สังคมก็คงไม่ได้หยุดนิ่งอย่างแน่นอน มันมีพลวัตของสังคมอยู่แล้ว ดีไม่ดีหากไม่มีการต่อสู้ในอดีต พื้นที่แห่งนี้อาจเป็นสังคมที่ก้าวหน้าที่สุดในประเทศไทยก็เป็นได้ โดยเฉพาะคนที่เห็นด้วยกับขบวนการที่มองว่าการต่อสู้ของขบวนการติดอาวุธได้สร้างคุณูปการต่อพื้นที่อย่างมากมาย ก็ไม่ควรคิดในมุมนั้นอย่างเดียว

ความคิดของคนรุ่นใหม่ไม่มีโอกาสที่จะมีที่มีทาง เพราะคนรุ่นเก่าพยายามที่จะบอกว่าเรื่องทั้งหมดเกิดมาก็เพราะมาจากพวกเขาสร้างมาทั้งนั้นแหละ ในทางกลับกันเหตุที่คนรุ่นใหม่ล้มเหลวในปัจจุบัน ก็เพราะมาจากสิ่งที่คนรุ่นเก่าทำมาในอดีตนั้นแหละ

ในขณะที่บางคนก็มองว่าแนวคิดของคนรุ่นเก่าไม่ได้ไม่ดีเสมอไป หากเปรียบเทียบกับอาหาร เช่น คนรุ่นใหม่อยากกินแฮมเบอร์เกอร์ แต่คนรุ่นเก่าอยากกินข้าวยำ มันไม่ได้แปลว่าอันไหนดีกว่ากัน และเราทุกคนต่างมีสิทธิที่จะเลือกกินอะไรก็ได้ และการที่คนรุ่นเก่าอยากให้คนรุ่นใหม่กินข้าวยำเพราะเขามองว่าหากกินแฮมเบอร์เกอร์เยอะไปอาจจะทำให้อ้วนได้ และแน่นอนว่าคนรุ่นเก่ามองว่าข้าวยำมีคุณค่าทางอาหารมากกว่า

สิ่งใดที่เป็นแนวคิดของคนรุ่นเก่าที่มันดี แน่นอนว่าปัจจุบันมันก็ย่อมที่จะดีอยู่เช่นเดิม เพียงแต่เราอาจต้องปรับวิธีการบางอย่างให้เหมาะสมกับบริบทในปัจจุบัน สิ่งที่น่าแปลกใจก็คือ เหตุใดเมื่อคนรุ่นเก่าเปลี่ยนวิธีการต่อสู้จากแนวทางการใช้ความรุนแรงมาสู่การพูดคุยเพื่อสันติภาพซึ่งเป็นแนวทางแห่งสันติวิธี ทว่าคนรุ่นใหม่กลับไปต่อต้านแนวทางที่พวกเขาตกผลึกมาแล้วว่าควรปรับเปลี่ยนเป็นวิธีการใหม่ ๆ ได้แล้ว สรุปแล้วคนรุ่นใหม่จะไม่ยอมเห็นด้วยกับคนรุ่นเก่าต่อให้คนรุ่นเก่าเปลี่ยนมาใช้วิธีการใหม่ ๆ แล้วก็ตาม กระนั้นหรือ

ในขณะที่คนพุทธในพื้นที่ไม่ได้สนใจแนวคิดคนรุ่นใหม่หรือคนรุ่นเก่า เพราะหลัก ๆ แล้วคนพุทธในพื้นที่ชายแดนใต้มีอยู่ 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มหนึ่งไม่สนใจการพูดคุยเพื่อสันติภาพ เพราะมองว่าจะคุยไปเพื่ออะไร ทำไมไม่ใช้กฎหมายจัดการอย่างถูกต้องและยุติธรรม พวกเขามองว่าเมื่อมีการพูดคุยก็จะต้องมีการเรียกร้องบางอย่างเกิดขึ้นจากฝ่ายตรงกันข้ามกับรัฐ และรัฐไทยจะต้องสนองต่อข้อเรียกร้องเหล่านั้น จนอาจทำให้เห็นว่ารัฐไทยมีความเพลี่ยงพล้ำได้ ในขณะที่คนพุทธอีกกลุ่มหนึ่งมองว่าจะทำอย่างไรก็ได้ให้เหตุการณ์สงบ จะให้มีการพูดคุยเพื่อสันติภาพก็ได้หากมันนำไปสู่สันติภาพที่แท้จริงได้ ที่สำคัญก็คือ ไม่ให้เกิดความสูญเสียต่อทุกฝ่าย แม้แต่กองกำลังติดอาวุธของทั้งสองฝ่ายก็ไม่ควรให้เกิดความสูญเสีย เพราะพวกเขาอาจเป็นเพื่อนของเราหรือญาติของพวกเราก็ได้ **PF**

อิสลาโมโฟเบียในสังคมไทย
เรื่องจริง หรือแค่คิดไปเอง ?

กองบรรณาธิการ

เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2561 ปาตานีฟอรั่มจัดวง Think Tank Forum ปีที่ 3 ครั้งที่ 3 หัวข้อ "อิสลาโมโฟเบียในสังคมไทย เรื่องจริงหรือแค่คิดไปเอง?" ณ Patani Artspace อ.หนองจิก จ.ปัตตานี ร่วมเสวนาโดย ดร.ผกาวดี สุพรรณจิตวนา อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, อ.ประกีรติ สัตสุต นักศึกษาปริญญาเอก มหาวิทยาลัย University of Wisconsin-Madison และ อ.ณายิบ อาแวบือซา นักวิจัยท้องถิ่นชาวรือเสาะ ดำเนินรายการโดย ปรัชญา โต๊ะอีแต

ผกาวดี สุพรรณจิตวนา : เกลียดกลัวอิสลามหรือไม่คุ้นเคยกับมุสลิม?

ดร.ผกาวดี กล่าวว่า หนึ่งในแกนนำต่อต้านการสร้างมัสยิดที่จังหวัดน่านท่านหนึ่งมีน้องสาวเป็นมุสลิมหรือนับถือศาสนาอิสลาม นอกจากนั้นยังมีหลานและน้องเขยเป็นมุสลิมด้วย และเมื่อน้องสาว น้องเขย และหลานซึ่งเป็นมุสลิมไปเยี่ยม เขาก็จัดเตรียมอุปกรณ์หรือภาชนะใหม่ ๆ เพื่อไม่ให้เกิดการใช้ภาชนะร่วมกับเขาที่อาจทำให้มุสลิมผิดหลักการศาสนาอิสลามได้ คำถามก็คือ แกนนำการต่อต้านการสร้างมัสยิดคนนั้นเกลียดกลัวอิสลามหรือมุสลิมหรือไม่?

กรณีการคัดค้านมัสยิดในพื้นที่ภาคเหนือที่หลายเหตุผลที่เขาใช้อ้างกัน เช่น ไม่มีมุสลิมในพื้นที่ที่กำลังจะสร้างมัสยิด หรือกรณีของจังหวัดน่านการสำรวจสำมะโนประชากรในปี พ.ศ. 2553 พบว่ามีมุสลิม 200 กว่าคน แต่ฝ่ายความมั่นคงรายงานว่ามีจำนวน 22 คน โดยปัจจุบันมีข้อมูลว่ามีจำนวนประมาณ 20-60 คน ที่น่าสนใจก็คือ ตำบลที่จะสร้างมัสยิด ไม่มีรายงานว่ามีมุสลิมอยู่ในพื้นที่

ประเด็นที่สอง ก็คือ พวกเขาไม่รู้จักมุสลิม ตัวอย่างก็คือในซอยที่จะมีการก่อสร้างมัสยิด ในวันที่จะมีการลงเสาเข็มปรากฏว่ามีชาวบ้านมีกางเต็นท์หน้าปากซอย และผูกหมู่ไว้สองตัวเพื่อห้ามไม่ให้มุสลิมเข้าไป หากยังจะเข้าไปให้ได้ก็ฆ่าหมูแล้วขว้างใส่ เห็นได้ชัดว่าพวกเขาไม่รู้จักมุสลิม และไม่รู้ว่ามุสลิมไม่ได้กลัวหมู เพียงแค่ไม่กินหมูเท่านั้นเอง

ประเด็นที่สาม ก็คือ วิถีชีวิตของมุสลิมเคร่งครัดมาก เมื่อมุสลิมเคร่งครัดแล้วพวกเขาไม่เคร่งครัด เพราะเขากลัวว่ามุสลิมจะมาเปลี่ยนวิถีชีวิตของเขา เช่น จากที่ปล่อยสุนัขวิ่งเล่นได้อย่างทั่ว ๆ ไป กลัวว่าจะต้องขังสุนัขเอาไว้ ประเด็นที่สี่ กลัวเสียงจากการประกอบศาสนา

กิจของมุสลิมจะรบกวน ประเด็นที่ห้า กลัววิถีชีวิตของเขาจะเปลี่ยน ประเด็นที่หก ก็คือ คนพุทธอ่อนแอไม่เข้มแข็ง กลัวว่าถ้าคนที่มีความเข้มแข็งทางด้านศาสนามาอยู่ในพื้นที่ พวกเขากลัวว่าจะมีการเปลี่ยนศาสนา ซึ่งเอาเข้าจริงพวกเขาไม่ได้กลัวมุสลิม แต่กลัวใจของพวกเขาเองต่างหาก ประเด็นสุดท้าย ก็คือ กลัวความรุนแรงจะตามมา

คำถามก็คือ จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้คนที่ต่อต้านการสร้างมัสยิด พวกเขาเกลียดกลัวอิสลาม หรือเพราะพวกเขาไม่รู้จักอิสลามหรือไม่คุ้นเคยกันแน่? โดยความคุ้นเคยจะวางอยู่บนหลักการ 2 ประการด้วยกันที่สำคัญ ก็คือ รู้จักและเข้าใจ เมื่อไม่รู้จักและไม่เข้าใจ สิ่งที่จะตามมาก็คือ ความเครียด และกลัว แต่ยืนยันว่าไม่ใช่เกลียด

ประเด็นก็คือ เมื่อมีคนมาต่อต้านมุสลิมไม่ให้สร้างมัสยิด มุสลิมควรอธิบายอย่างไรระหว่างเขาเกลียดอิสลาม กับเขาไม่คุ้นเคยกับอิสลาม และวิธีการอธิบายแบบใดที่จะสามารถสร้างการอยู่ร่วมกันในอนาคตต่อไปได้มากกว่ากัน

ประกีรติ สัตสุต : จุดเริ่มต้นของการต่อต้านมุสลิมเกิดจากการก่อรัฐประหาร

อ.ประกีรติ กล่าวว่า จากที่ค้นข้อมูลพบว่าเริ่มมีการตีความว่ามีการต่อต้านมุสลิมตั้งแต่มีการก่อรัฐประหารที่นำโดย พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นคณะรัฐประหารที่มีมุสลิมเป็นผู้นำ และอยู่ในช่วงความเคลื่อนไหวครั้งที่ 2 ของคณะสงฆ์ที่มีการเรียกร้องให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ โดยเป็นการเรียกร้องที่ใหญ่มากและไม่สำเร็จ โดยพระสงฆ์หลายรูปมองว่าเหตุที่พวกเขาไม่ประสบความสำเร็จเพราะมีคนอยู่เบื้องหลังในเรื่องนี้ และมองว่าการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่ของพวกเขาล้มเหลวเพราะมุสลิม

โดยในปี พ.ศ. 2554 มีการปะทะกันทางความคิดอีกครั้ง กรณีที่โรงเรียนวัดหนองจอกไม่อนุญาตให้นักเรียนมุสลิมสวมฮีญาบเข้าเรียนได้ จนเกิดการชุมชนประท้วงของมุสลิมหน้าทำเนียบรัฐบาล และหลังจากนั้นก็มีเหตุการณ์เล็กๆ อยู่เรื่อยมา จนมาสู่ช่วงปี พ.ศ. 2557-2559 มีเหตุการณ์ การรวมตัวใหญ่ ๆ หลายเหตุการณ์ เช่น กรณีการคัดค้านการก่อสร้างมัสยิดที่ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย การคัดค้านนิคมอุตสาหกรรมฮาลาลที่ จ.เชียงใหม่ และการคัดค้านการก่อสร้างมัสยิดที่ จ.น่าน เป็นต้น

โดยข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของพวกเขาระบุว่า มุสลิมมีการขยายตัวในเชิงกายภาพมากขึ้นในสังคมไทย เช่น มีการให้กำเนิดลูกหลานมากขึ้นเพื่อเพิ่มประชากรมุสลิม มีการขยายพื้นที่ปฏิบัติศาสนกิจมากขึ้น การเข้าไปในระบบราชการเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อมุสลิมด้วยกัน เป็นต้น ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน พวกเขามองว่ามันต้องมีเรื่องที่ไม่ชอบมาพากลแน่ ๆ และคิดว่าคนมุสลิมมีแผนการบางอย่างที่จะมายึดครองประเทศไทย ซึ่งเขาโยงไปถึงการก่อการร้ายสากลอย่างการทำลายพระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดในโลกที่อัฟกานิสถาน หรือในพื้นที่ชายแดนใต้ก็มีการฆ่าพระสงฆ์ โดยพวกเขามองว่าความไม่น่ากลัวและความไม่มั่นคงนี้อยู่ใกล้ตัวของเขาแล้วนั้นเอง

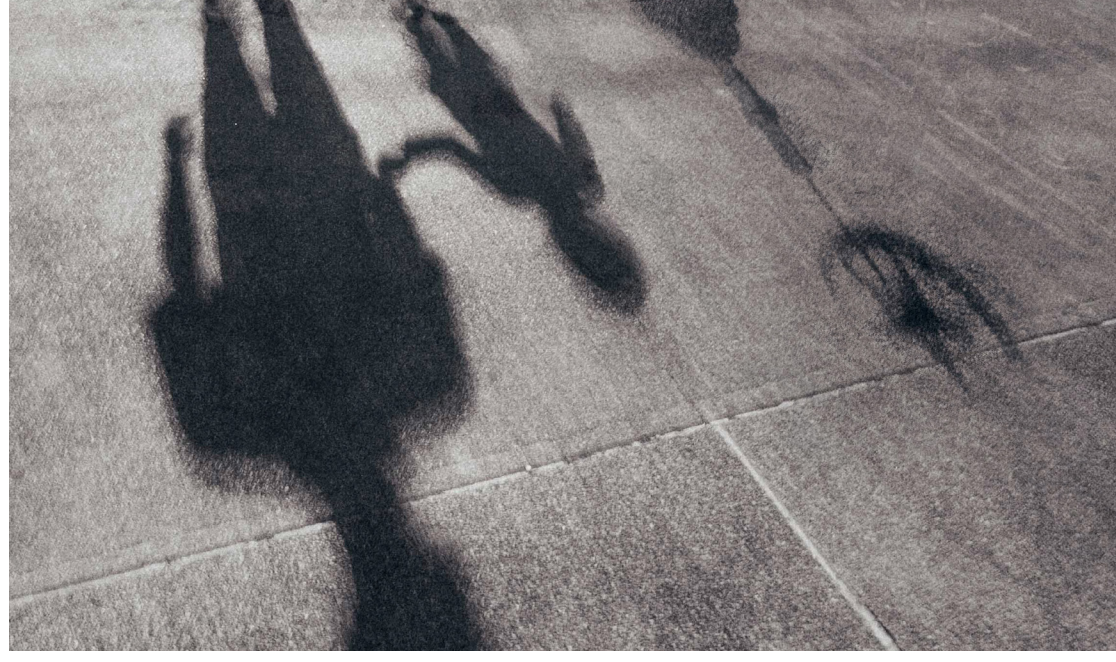

เหตุใดศาสนสถานจึงมีความสำคัญ คำตอบก็คือ เพราะผู้คนที่ต่อต้านมองว่ามันมีความเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับมุสลิมผ่านศาสนสถาน อย่างการสร้างมัสยิดแห่งหนึ่งจะมีคณะกรรมการมัสยิดเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำงานร่วมมือกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศ โดยพวกเขามองว่าจะมีจำนวนมุสลิมเข้าสู่พื้นที่ของกระทรวงมหาดไทยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ขณะเดียวกันก็มีการพบปะกันระหว่างกลุ่มพระสงฆ์จากภาคใต้กับพระสงฆ์จากภาคกลาง และกลุ่มพระสงฆ์จากภาคกลางกับพระสงฆ์จากภาคเหนือ ฯลฯ และก็มีการพบปะระหว่างพระสงฆ์จากภาคเหนือกับพระสงฆ์ในประเทศพม่า แม้ว่าความเคลื่อนไหวในปัจจุบันจะไม่เข้มข้นมากนัก เพราะถูกจับตามองจากหน่วยงานด้านความมั่นคง แต่กิจกรรมทางความคิดก็ยังคงกระจายออกไป โดยเฉพาะประเด็นที่ว่ามุสลิมจะยึดครองประเทศไทย และรัฐปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อพวกเขา และอีกประการที่น่าสนใจก็คือ มีการจัดตั้งพรรคการเมืองและออกนโยบายแปลก ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นได้ว่าทั้งหลายทั้งปวงมีระบบการจัดตั้งขึ้นมานั้นเอง

ณายิบ อาแวบือซา : มุสลิมขาดทักษะการอธิบายในเรื่องของอิสลาม

อ.ณายิบ กล่าวว่า ตนเองมีโอกาสได้ลงพื้นที่กับทางทีมงานปาตานีฟอรั่มเพื่อเก็บข้อมูลทำรายงานเรื่องอิสลามโมโฟเบียในสังคมไทย ซึ่งไปยังหลาย ๆ จังหวัด เช่น นครศรีธรรมราช น่าน อุดรธานี เชียงใหม่ เป็นต้น และด้วยที่ตัวเองจบการศึกษาทางด้านสถาปัตย์ จึงตั้งสมมติฐานว่าสาเหตุของการคัดค้านการก่อสร้างมัสยิดอย่างหนึ่งน่าจะมาจากโครงสร้างหรือรูปแบบของมัสยิดที่เป็นรูปทรงเหมือนสิ่งก่อสร้างแถบอาหรับ เพราะรับเงินมา

จากอาหรับ แต่จะต้องไปอยู่ท่ามกลางวัดหรือรูปแบบทรงของสิ่งก่อสร้างที่ต่างจากอาหรับมาก ทางออกจึงคิดง่าย ๆ ว่าก็สร้างมัสยิดด้วยรูปทรงที่เข้ากับท้องถิ่น ปัญหาก็จบ เพราะมัสยิดไม่ได้มีรูปแบบที่แน่นอนว่าควรเป็นแบบใด หรือแค่เช่าอาคารพาณิชย์ห้องหนึ่งก็สามารถละหมาดร่วมกันได้แล้ว ทว่าเมื่อลงพื้นที่ไปแล้วกลับไม่ง่ายอย่างที่คิดไว้

จังหวัดที่ตนเองคิดว่าน่าสนใจที่สุด น่าจะเป็นจังหวัดน่าน ซึ่งมีโอกาสได้พบเจอกับแกนนำชาวพุทธด้วย และพวกเขาก็ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็ได้พบกับมุสลิมด้วย โดยเมื่อสอบถามไปว่าได้ขอเงินบริจาคจากประเทศในอาหรับหรือไม่? คำตอบที่ได้คือขอไม่ได้ เพราะมุสลิมไม่ครบ 40 คน นอกจากนั้นยังพบข้อมูลว่าพวกเขาอยู่ห่างกันหลายสิบกิโลเมตร ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะขยันขับรถมาละหมาดร่วมกันเป็นสิบ ๆ กิโลเมตร วันละ 5 เวลา ตนเองจึงคิดว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างมัสยิดที่จังหวัดน่าน ขณะเดียวกันก็พบข้อมูลว่าการคัดค้านนิคมอุตสาหกรรมฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ ความจริงแล้วเกิดจากความขัดแย้งภายในการเมืองท้องถิ่น ไม่ได้เป็นเรื่องของศาสนาดังที่ถูกสื่อสารออกไป

ส่วนอีกจังหวัดที่น่าสนใจก็คือ จังหวัดอุดรธานี ที่พบว่ามีโรงเรียนของมุสลิมที่คนพุทธส่งลูกเข้าไปเรียนด้วย และเมื่อไปสอบถามผู้ปกครองว่าเหตุใดถึงได้ส่งลูก ๆ มาเรียนที่โรงเรียนของมุสลิม ได้คำตอบมาว่า เพราะครูผู้ชายที่อยู่ตามโรงเรียนอื่น ๆ ร้อยทั้งร้อยดื่มเหล้า พวกเขาไม่อยากให้ลูก ๆ เอาไปเป็นตัวอย่าง ซึ่งมุสลิมไม่ดื่มเหล้า พวกเขาอยากให้ลูก ๆ ดูตัวอย่างส่วนนี้จากมุสลิม ชี้ให้เห็นว่าประเด็นอยู่ตรงที่การมีปฏิสัมพันธ์ของมุสลิมกับคนพุทธด้วย

จากการพูดคุยกับหลาย ๆ คน หลาย ๆ กลุ่ม ที่ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูล พบว่าส่วนใหญ่แล้วพวกเขาไม่รู้จักและไม่เข้าใจอิสลามและมุสลิม ขณะเดียวกันก็มีคนบางส่วนไม่ชอบมุสลิม เพราะปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยที่ลูกหลานของพวกเขาที่เป็นทหารมาบาดเจ็บล้มตายในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และพวกเขาก็รับข้อมูลเรื่องสามจังหวัดฯ มาจากทหารที่กลับไป

คำถามที่ตนเองตั้งขึ้นมาให้พวกเขาตอบก็คือ ก่อนหน้านี้สักยี่สิบหรือสามสิบปีพวกเขาคิดอย่างไรกับมุสลิม ซึ่งพวกเขาตอบว่าไม่ได้คิดอะไร เพราะไม่ยินข่าวเหมือนอย่างที่ได้ยินในปัจจุบัน ประเด็นจึงอยู่ตรงที่ข้อมูลข่าวสารซึ่งสำคัญมาก ซึ่งปัจจุบันเขาได้รับข่าวสารด้านเดียว ทางออกจึงอยู่ตรงที่มุสลิมเองว่าจะต้องฝึกการปฏิสัมพันธ์กับต่างศาสนิกอย่างไร ประเด็นจึงอยู่ตรงที่ทักษะการอธิบายตนเองของมุสลิมมีปัญหาอย่างมาก โดยเฉพาะทีวีช่องมุสลิมต่าง ๆ ที่มักจะแจกนรกให้ผู้คนไปทั่ว ชี้ให้เห็นว่าการอธิบายอิสลามของมุสลิมในสังคมไทยปัจจุบันยังคงสอบตกอยู่ **PF**

PATANI FORUM

บรรณาธิการเฉพาะกิจ

ชะการีย์ยา อมตยา

"The world is a book and those who do not travel read only one page."

"โลกคือหนังสือเล่มหนึ่งและเหล่าผู้ไม่เดินทางอ่านแต่เพียงหน้าเดียว"

นักบุญออกัสติน

ในชีวิตคนเรามีหลายสิ่งหลายอย่างที่อยากกระทำก่อนชีวิตจะอำลาจากเราไป หนึ่งในความฝันของบางคนอาจเป็นการเดินทาง แม้ชีวิตนัยหนึ่งก็คือการเดินทางมุ่งสู่ความเป็นนิรันดร์ การเดินทางในการเดินทางจึงย่อมมีความหมายที่จะก่อเกิดประสบการณ์บางอย่างในห้วงชีวิตของคนเรา การเดินทางให้อะไรแก่เราบ้าง ระยะทางให้อะไรแก่เรา บ่อยครั้งปลายทางกลายเป็นเพียงทางผ่าน ขณะที่ระยะทางผ่านกลับกลายเป็นมากกว่าปลายทาง

มูลนิธิเอเชียประจำประเทศไทยได้สนับสนุนการศึกษาดูงานหลังความขัดแย้งระหว่างวันที่ 14 – 20 มกราคม 2018 ณ กรุงจาการ์ตา อัมบนและปอนเตียนัค คณะศึกษาดูงานทั้งหมด 24 คน มาจากภาคประชาสังคมและคนทำงานด้านสังคมจากมิติที่แตกต่างกัน คณะถูกแบ่งเป็นสองสาย สายศึกษาดูงานอัมบน 11 คน ปอนเตียนัค 13 คน ใช้เวลาสองวันในการพบปะฟังคำบรรยายจากองค์กรซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับการคลี่คลายความขัดแย้งในกรุงจาการ์ตา หลังจากนั้นสองสายแยกเดินทาง โดยทั้งสองคณะต้องพักอาศัยในบ้านของคนในพื้นที่สองวันสองคืน โดยพยายามจัดวางความต่างเข้าด้วยกัน เช่น ผู้นับถือศาสนาอิสลามพักบ้านผู้นับถือศาสนาคริสต์ ผู้นับถือศาสนาพุทธพักบ้านผู้นับถือศาสนาอิสลาม โดยหวังว่าการจัดวางในลักษณะนี้ไม่มากก็น้อยจะสร้างการเรียนรู้ สร้างวัคซีนภูมิต้านทานในการเผชิญกับความต่างได้บ้าง

การเดินทางลงพื้นที่นอกจากจะให้เราได้ข้อมูลและได้พบปะผู้คน สิ่งที่เราได้ปะทะกันอีกเรื่องคือมหากาพย์ของเรื่องเล่าที่พัวพันกับรากของความขัดแย้งและรากของตัวตนผู้คนที่เราพบเจอ เรื่องเล่าของพวกเขาเข้าปะทะอย่างจังกับเรื่องเล่าของเราเอง การปะทะกัน ทำให้พวกเราได้ขบคิด ผ่านบทสนทนา เรื่องเล่าอีกครั้งหนึ่ง แม้ว่าเราหลายคนอาจไปเห็นในสิ่งที่เหมือนกัน แต่ความรู้สึกนึกคิดนั้นอาจแตกต่างกันออกไป ทุกคนมีเรื่องเล่าเป็นของตนเองอย่างที่ทุกคนมีชีวิตเป็นของตนเอง

วารสารฉบับพิเศษนี้จึงทำหน้าที่บันทึกบางส่วนของเรื่องเล่า ความทรงจำที่พวกเราได้ไปปะทะมา ไม่มากก็น้อย ควรค่าแก่การติดตาม

ซะการีย์ยา อมตยา
(บรรณาธิการเฉพาะกิจ)

AEROPOSTALE
WEST 34th ST.

ปอนเตียนัค :
ความขัดแย้ง ทรัพยากรและชาติพันธุ์

นญีบ บิน อาห์หมัด

ภูมิหลัง

เมืองปอนเตียนัค(Pontianak)อยู่ในเขตจังหวัดกาลิมันตันตะวันตก(Kalimantan Barat)ของประเทศอินโดนีเซีย ตั้งอยู่บนเกาะบอร์เนียว(Borneo)ซึ่งเป็นเกาะที่เป็นแบ่งพื้นที่ถึงสามประเทศคือ ประเทศบรูไนดารุสซาลาม เขตซาบาห์(Sabah)-ซาราวัก(Sarawak)ของประเทศมาเลเซีย และเขตกาลิมันตันของประเทศอินโดนีเซีย ที่ตั้งของเมืองปอนเตียนัคอยู่บนเส้นศูนย์สูตร(Equater) ที่พาดผ่านกลางเมือง ในช่วงเวลาเที่ยงวันดวงอาทิตย์จะอยู่ในตำแหน่งที่ตรงกับศีรษะพอดี ทำให้มีอากาศที่ร้อนชื้นและอบอ้าวมาก

เกาะบอร์เนียวเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นพื้นที่ ๆ มีกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองที่หลากหลาย โดยเฉพาะกลุ่มดายัค(Dayak)ที่ขึ้นชื่อในเรื่องของการเป็นนักรบและนักล่าหัวมนุษย์(Head hunter)ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ หลายกลุ่ม โดยตั้งถิ่นฐานกระจายไปทั่ว อาศัยอยู่กับธรรมชาติมาอย่างยาวนาน

เมืองปอนเตียนัคเริ่มก่อตั้งโดยราชวงศ์ปอนเตียนัคซึ่งก่อตั้งโดย Sharif Abdulrahman Al-Qadriah นักเดินเรือชาวอาหรับที่ปากลำน้ำสายเล็ก ๆ ทางเหนือของดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำกาปูวัส บนเกาะบอร์เนียวใน ค.ศ.1772 เป็นรัฐสุลต่านซึ่งบริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดาให้การสนับสนุน เพื่อต่อต้านการรุกคืบของ James Brooke ราชาผิวขาวชาวอังกฤษที่ครอบครองซาราวักในขณะนั้น

โดยที่เริ่มแรกในช่วงศตวรรษที่ 16 กิจการเหมืองเพชรคือสิ่งที่ดึงดูดชาวดัชต์ให้มาที่นี่จนเหมืองเพชรถูกถลุงหมดสิ้น และในช่วงศตวรรษที่ 17-19 สุลต่านแห่งซัมบัส(Sambas)นำกุลีชาวจีนมาทำเหมืองทองคำที่สันดอนปากแม่น้ำ ต่อมาเมืองปอนเตียนัคได้กลายเป็นเมืองท่าส่งออกทองคำที่สำคัญของเกาะบอร์เนียว จนมาหมดอำนาจในช่วงเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาหรือสงครามโลกครั้งที่สอง

■ **(ซ้าย) อนุสาวรีย์เส้นศูนย์สูตร(ภาพจากอินเตอร์เน็ต)**
■ **(ขวาบน) ป้ายสนามบิน** Supadio International Airport **เมืองปอนเตียนัค**
■ **(ขวาล่าง) สภาพภายในตัวเมืองเปอนตียนัค**

ซึ่งเกิดเหตุการณ์ทหารญี่ปุ่นบุกในเดือนมกราคม พ.ศ.2485 เพื่อทำการขับไล่เนเธอร์แลนด์เจ้าอาณานิคมในบริเวณนั้นออกไปได้สำเร็จ ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้ราชวงศ์ปอนเตียนัคแทบสิ้นวงศ์อันเนื่องมาจากการถูกสังหารหมู่จากกองทัพญี่ปุ่น

เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามและประกาศยอมจำนนต่อฝ่ายพันธมิตร อินโดนีเซียได้ถือโอกาสประกาศเอกราชใน พ.ศ. 2488 แต่เนเธอร์แลนด์เจ้าของอาณานิคมเดิมไม่ยอมรับการประกาศเอกราชของอินโดนีเซีย จึงยกกองทัพเข้าปราบปราม ผลจากการสู้รบปรากฏว่าเนเธอร์แลนด์ไม่สามารถปราบปรามกองทัพอินโดนีเซียได้ จากนั้นอังกฤษซึ่งเป็นพันธมิตรกับเนเธอร์แลนด์จึงเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยเพื่อให้ยุติความขัดแย้งกัน โดยให้ทั้งสองฝ่ายลงนามในข้อตกลงลิงกัดยาติ (Linggadjati Agreement) เมื่อ พ.ศ. 2489 โดยเนเธอร์แลนด์ยอมรับอำนาจรัฐของรัฐบาลอินโดนีเซียในเกาะชวาและสุมาตรา ต่อมาภายหลังเนเธอร์แลนด์ได้ละเมิดข้อตกลงโดยได้นำทหารเข้าโจมตีอินโดนีเซียทำให้ประเทศอื่น ๆ เช่น ออสเตรเลีย

ก่อนที่อินโดนีเซียจะได้รับเอกราช ในช่วงทศวรรษ 1930 ภายใต้ระบบอาณานิคมของดัชต์ รัฐบาลอาณานิคมดัชต์ได้ริเริ่มนโยบายย้ายถิ่นฐานประชากร(Transmigration Plan) จากพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นไปยังพื้นที่ที่มีประชากรเบาบาง เช่นหมู่เกาะอีเรียนจายาและกาลิมันตัน นโยบายดังกล่าวดำเนินมาต่อเนื่องจนมาถึงสมัยที่อินโดนีเซียได้รับเอกราชแล้วก็ยังคงดำเนินนโยบายนี้อยู่

ช่วงปี 1970 รัฐบาลอินโดนีเซียได้อพยพชาวมาดูรา (Madura) จากเกาะชวามาที่กาลิมันตัน รัฐบาลอินโดนีเซียอนุญาตให้มีการทำสัมปทานป่าไม้และเหมืองแร่ซึ่งทับซ้อนกับพื้นที่ครอบครองของชาวดายัค อนุญาตให้ชาวมาดูราถางป่าเพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน ซึ่งชาวดายัคไม่ได้รับเงินชดเชยจากการออกสัมปทานโดยรัฐบาลส่วนกลาง และทำให้ชาวดายัคไม่สามารถที่จะเข้าทำประโยชน์จากป่าที่เคยครอบครอง ที่ดินที่สืบทอดตามวัฒนธรรมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และในช่วงระหว่างปี 1986-2002 เป็นต้นเหตุให้เกิดความตึงเครียดระหว่างชาวมาดูราและชาวดายัคที่ตั้งถิ่นฐานเดิมในพื้นที่นำไปสู่ความขัดแย้งและปะทุเป็นความรุนแรงในปี 1996-1999 ทำให้ชาวมาดูราเสียชีวิตเป็นจำนวนมากและต้องอพยพทิ้งที่ทำกินโดยไม่ได้รับการชดเชยอีกนับแสนคน

ศึกษาดูงานการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เมืองปนตียานัก กาลิมันตันตะวันตก

ระหว่างวันที่ 14-20 มกราคม 2561 กลุ่มเราจำนวน 11 คนได้ลงพื้นที่ ๆ หมู่บ้านดูซุนซาดง เมืองปอนเตียนัค จังหวัดกาลิมันตันตะวันตก ประเทศอินโดนีเซีย ภายใต้โครงการศึกษาดูงาน “บทบาทของชุมชนในการจัดการความขัดแย้ง: ประสบการณ์จากอัมบนและปอนเตียนัค ประเทศอินโดนีเซีย (The Roles of Communities in Communal Conflicts Management: Experiences from Ambon and Pontianak,Indonesia)” ของมูลนิธิเอเชียภายใต้การสนับสนุนโดยUSAID

หมู่บ้านดูซุนซาดงเป็นหมู่บ้านเดียวที่ไม่ประสบปัญหาในช่วงที่เกิดวิกฤตความขัดแย้งระหว่างชาวมาดูราและดายัค คนในชุมชนสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติ ที่นี่จึงเป็นหมู่บ้านเป้าหมายที่เรากำหนดในการเข้ามาสังเกตการณ์และศึกษาการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนที่แตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ภายใต้การทับซ้อนของพื้นที่การแย่งชิงทรัพยากรของคนดั้งเดิมและผู้อพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่ตามนโยบายของรัฐบาลอินโดนีเซีย

หมู่บ้าน Dusun Sadong

หมู่บ้านดูซุนซาดงเป็นหมู่บ้านที่ห่างจากตัวเมืองปอนเตียนัคออกไปพอสมควร การเดินทางไปสู่หมู่บ้านดูซุนซาดงใช้ถนนลูกรังเส้นเล็ก ๆ ที่แยกออกจากถนนสายหลักของเมืองปอนเตียนัคลึกเข้าไปสู่ลำน้ำสาขาย่อยของแม่น้ำกาปูวัส ผ่านหมู่บ้านเล็ก ๆ หลายหมู่บ้านที่อพยพมาตั้งถิ่นฐาน เช่น ชาวมลายูบูกิสและชาวพื้นเมืองอื่น ๆ จนมาถึงหมู่บ้านดูซุนซาดงซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ชาวมาดูราอพยพมาตั้งถิ่นฐานทับซ้อนกับชาวดายัค

ชาวมาดูรานับถือศาสนาอิสลามตั้งถิ่นฐานห่างออกจากแม่น้ำย่อยมาพอสมควร ใช้น้ำจากการขุดบ่อน้ำและน้ำบาดาล ในขณะที่ชาวดายัคซึ่งนับถือศาสนาคริสต์และศาสนาดั้งเดิมอาศัยสายน้ำในการดำรงชีวิตเป็นหลักในการอุปโภคและการสัญจร ถึงแม้ว่าทั้งชาวมาดูราและชาวดายัคจะได้รับการจัดสรรที่ดินจากรัฐบาลในขนาดที่เท่ากัน คือประมาณ 20x80 เมตร สำหรับสร้างที่พักอาศัยแบ่งเป็นแปลงเรียงตามถนนลูกรังในหมู่บ้าน แต่ก็เห็นความแตกต่างทางฐานะของชาวมาดูราและดายัคได้อย่างชัดเจน โดยสังเกตจากรูปแบบของบ้านพักอาศัยและเครื่องเรือนภายในบ้าน กล่าวคือบ้านของชาวมาดูราจะสร้างอย่างภูมิฐานทั้งเรือนไม้และบ้านก่ออิฐฉาบปูน มีทั้งบ้านชั้นเดียวและบ้านสองชั้น ภายในบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวกและเครื่องเรือนที่ดีกว่า ในขณะที่บ้านของชาวดายัคสร้างขึ้นด้วยวัสดุง่าย ๆ และแทบจะไม่มีเครื่องเรือนในบ้านมากนัก มีข้อสังเกตอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการใช้ไม้ในการสร้างบ้านเรือนของชาวมาดูราและชาวดายัคในหมู่บ้านนี้คือไม้ที่ทำโครงสร้างทั้งเสาและโครงสร้างหลังคา ใช้ไม้ที่มีขนาดเล็กต่ำกว่ามาตรฐานการใช้ก่อสร้างในบ้านเรามาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าไม้หายากและมีราคาแพง ชาวมาดูราจะเป็นเจ้าของสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมันที่มีขนาดกว้างพอสมควร บางคนมีขนาดมากกว่า 100 เอเคอร์ ต่างกับชาวดายัคที่ประกอบอาชีพในการเย็บตับจากมุงหลังคา เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่และปลูกผัก

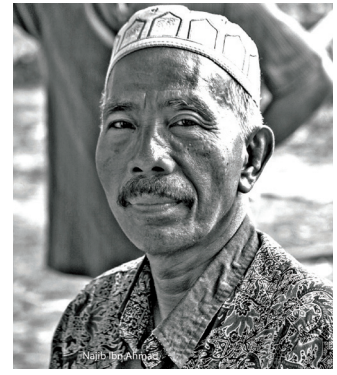

■ ชาวมาดูราที่หมู่บ้านดูซุนซาดง

■ สภาพหมู่บ้านดูซุนซาดง บ้านเรือนของชาวมาดูรา และคูระบายน้ำหน้าบ้าน

■ ชาวมาดูราใช้น้ำจากคลองระบายน้ำในการอุปโภค

■ คลองระบายน้ำริมถนนลูกรังในหมู่บ้านดูซนซาดง
■ ยางก้อนที่ชาวบ้านใส่ถุง วางแช่ในคลองระบายน้ำ

การทำสวนยางพาราหรือคำศัพท์ที่คนที่นี่เรียกว่า *"Karet"* คือการกรีดยางเพื่อทำยางก้อนหรือขี้ยาง ไม่นิยมทำเป็นยางแผ่นหรือขายน้ำยางเหมือนบ้านเราและในมาเลเซีย เมื่อทำเป็นยางก้อนก็มักโยนทิ้งตามข้างทางและในคูน้ำหน้าบ้านจนกว่าจะเก็บนำไปขาย เช่นเดียวกับชาวดายัคที่เลี้ยงหมูและเลี้ยงไก่ ก็มักจะทำเล้าที่ริมแม่น้ำ ปล่อยให้ปฏิกูลต่าง ๆ ลงไปในสายน้ำ ซึ่งสร้างปัญหาในเรื่องของมลภาวะและสุขอนามัยอย่างยิ่ง จนถึงขนาดรัฐบาลท้องถิ่นต้องออกแคมเปญรณรงค์ให้เลิกการทิ้งขยะหรือสิ่งปฏิกูลในคูน้ำและสายน้ำต่าง ๆ ผ่านสื่อและป้ายโฆษณาในเมืองอย่างขนานใหญ่

ภายในหมู่บ้านดูซุนซาดงมีสุเหร่าของชาวมุสลิมมาดูราและโบสถ์คริสต์ของชาวดายัค มีโรงเรียนประถมที่ใช้เรียนร่วมกันของคนในหมู่บ้านดูซุนซาดงทั้งชาวมาดูราและดายัค ในโรงเรียนมีการสอนศาสนาอิสลาม แต่ยังไม่มีการสอนศาสนาคริสต์ในโรงเรียนเนื่องด้วยขาดบุคลากรที่จะสอน ทำให้ในชั่วโมงที่เด็กนักเรียนต้องเรียนวิชาศาสนาซึ่งมีการสอนแค่ศาสนาอิสลามนั้น โรงเรียนอนุญาติให้เด็กที่ไม่ใช่มุสลิมสามารถใช้สิทธิในการที่จะไม่เรียนในวิชานั้นสามารถออกไปเล่นและสามารถที่จะใช้สิทธิในการเรียนร่วมกับเด็กมุสลิมก็ได้

โปรแกรมการดูงานในครั้งนี้ออกแบบให้เราต้องพักร่วมกับชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านดูซุนซาดง โดยกำหนดเงื่อนไขให้คนพุทธพักอาศัยในบ้านของมุสลิมมาดูราและมุสลิมพักอาศัยบ้านของชาวดายัค เพื่อเรียนรู้การอยู่ร่วมกันโดยข้ามวัฒนธรรมของชาติพันธุ์และศาสนา โดย

เงื่อนไขนี้ทำให้ผมต้องไปพักบ้านของชาวดายัคครอบครัวหนึ่ง ซึ่งมีสมาชิก 4 คนคือพ่อแม่วัยหนุ่มสาวและลูกสาวในวัยประถม 2 คน ผู้นำครอบครัวบ้านนี้ชื่อ Pak Aton เป็นผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่มบ้านเขตเล็ก อายุน่าจะประมาณ 30 ปี เปิดร้านขายของชำเล็ก ๆ ในบ้าน รับซื้อยางก้อน เลี้ยงหมูหลังบ้านเพื่อส่งขายในเมือง ซึ่งครอบครัวนี้น่าจะมีฐานะดีกว่าดายัคบ้านอื่น ๆ ในละแวกเดียวกัน แม่ของ Pak Aton แยกบ้านโดยสร้างบ้านเล็ก ๆ อยู่ติดกับ Pak Aton รายรอบไปด้วยบ้านญาติ ๆ ที่แยกหลังรวมกันเป็นกลุ่มบ้านชุมชนดายัคขนาดเล็ก ทั้งหมดนี้สร้างติดกับสายน้ำที่แยกมาจากแม่น้ำกาปูวัสซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของปอนเตียนัค

การที่บ้าน Pak Aton เลี้ยงหมูโดยการสร้างเล้าหลังบ้านติดกับแม่น้ำ ทำให้ผมมีปัญหาอยู่บ้างที่จะอาบน้ำและแปรงฟันโดยการอาบและแปรงฟันที่ท่าน้ำหน้าบ้าน Pak Aton ที่ปล่อยน้ำจากเล้าหมูลงแม่น้ำห่างจากท่าน้ำเพียงไม่กี่วา เรื่องการแปรงฟันนี้ผมแก้ปัญหาได้ไม่ยากนัก โดยการใช้น้ำดื่มบรรจุขวดที่ผมซื้อเตรียมจากในเมืองมาใช้แปรงฟัน แต่สำหรับการอาบน้ำที่ท่าน้ำทำให้ผมต้องคิดหนัก ด้วยชาวบ้านดายัคบอกว่ามีจระเข้ขนาดเล็ก ขนาดประมาณ 4 เมตรอยู่ 2 ตัวอาศัยที่ฝั่งตรงข้ามกับท่าน้ำ แต่เป็นจระเข้ที่ไม่เคยทำร้ายใคร อาศัยอยู่ฝั่งตรงข้ามกับท่าน้ำมานานแล้ว ถึงแม้ว่าจะเห็นชาวดายัคทั้งผู้ใหญ่และเด็กกระโดดลงน้ำแบบไม่เกรงใจจระเข้สองตัวนั้นขนาดไหนก็ตาม ผมก็ตกลงใจตั้งแต่วันแรกที่มาถึงที่นี่ว่าผมจะไม่อาบน้ำตลอดช่วงที่อาศัยหมู่บ้านดายัคแห่งนี้เด็ดขาด

■ ลำน้ำสาขาของแม่น้ำกาปูวัส สายน้ำที่ผ่านชุมชนชาวดายัคที่หมู่บ้านดูซนซาดง

■ เด็กหญิงชาวดายัควายน้ำในแม่น้ำ

■ เด็กสาวชาวดายัค อาบน้ำ แปรงฟันที่ท่าน้ำ

■ หญิงสาวชาวดายัคพายเรือในลำน้ำสาขาของแม่น้ำกาปูวัส

■ ครอบครัว Pak Aton ชาวดายัค

เยี่ยมชมองค์กร

นอกเหนือจากการที่โปรแกรมกำหนดให้เราต้องร่วมพักอาศัยกับชาวบ้านในหมู่บ้านดูซุนซาดงแล้ว แต่ละวันตั้งแต่เช้ายันเย็น เราต้องเข้าเมืองเพื่อไปเยี่ยมและพูดคุยกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ ทั้งองค์กร NGO. สมาคมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และหน่วยงานของรัฐบาลของจังหวัดกาลิมันตันตะวันตก เช่น เข้าพบเพื่อสนทนากลุ่มสมาคมชาวดายัค กลุ่มสมาคมชาวมาดูรา กลุ่มสมาคมชาวมลายู เข้าพบเพื่อสนทนาแลกเปลี่ยนกับคณะผู้ว่าราชการจังหวัดกาลิมันตันตะวันตก และคณะตำรวจจังหวัดกาลิมันตันตะวันตก รวมถึงร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนกับหน่วยงานภาคประชาสังคมในพื้นที่อีกหลายหน่วยงาน นอกเหนือจากการพูดคุยกับองค์กรต่าง ๆ ที่เมืองจาการ์ตา

■ ราชวงศ์สุลต่านแห่งปอนเตียนัค
Keraton Kadariah

ราชวงศ์สุลต่านแห่งปอนเตียนัค

Keraton Kadariah

เนื่องจากตารางดูงานของเราแน่นมาก ทำให้ผมและเพื่อน ๆ กลุ่มย่อยต้องแยกออกไปเยี่ยมราชวงศ์และ Keraton Kadariah ซึ่งเป็นวังเก่าของสุลต่านเมืองปอนเตียนัคในเวลาเดียวกับที่เพื่อนกลุ่มใหญ่ไปพูดคุยกับสมาคมชาวดายัค เราได้รับการต้อนรับและอนุญาตให้เข้าไปนั่งพูดคุยในท้องพระโรงหน้าบัลลังก์ของสุลต่าน พร้อมกับการชมวังและวัตถุโบราณที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในท้องพระโรง

เราได้รับการบอกเล่าจาก *"อีบู ราตู"* ซึ่งเป็นราชนิกุลอาวุโสของราชวงศ์และหลานสาวว่า เมืองปอนเตียนัคสถาปนาโดย Sayyid Syarif Abdurrahman Alkadri ซึ่งเป็นบุตรอุลามาอ์ชาวอาหรับที่สืบเชื้อสายรอซูลมุฮำมัดจากสายท่าน Ali Ar-Ridha เดินทางจากฮัตดรอเมาท์ (เยเมน)มายังเมือง Mempawah. Sayyid Syarif Abdurrahman Alkadri ได้การสนับสนุนจากฮอลันดาจนสามารถก่อตั้งเมืองและขึ้นเป็นสุลต่านเมืองปอนเตียนัค สุลต่านอับดุลเราะห์มานผู้เป็นปฐมวงศ์ได้สร้างวังกาดารียะฮ์แห่งนี้และมัสยิดญาเมี๊ยะ (Masjid Jamek) ที่อยู่ภายนอกวังด้วย ผมได้รับรู้ถึงความล่มสลายของราชวงศ์นี้จากการบอกเล่าของราตูด้วยความสลดใจว่าเกิดจากการบุกยึดครองของกองทัพญี่ปุ่นในคราวสงครามมหาเอเชียบูรพาในปี ค.ศ.1945 หรือสมัยสงครามโลกครั้งที่สองว่า กองทัพญี่ปุ่นได้จับตัว Sultan Syarif Muhammad ซึ่งเป็นสุลต่านเมืองปอนเตียนัคในขณะนั้นรวมทั้งราชวงศ์ที่เป็นชายอีกหลาย ๆ ท่าน สุลต่านชารีฟมุฮำหมัดและราชวงศ์ที่ถูกจับนั้นได้ถูกทหารญี่ปุ่นฆ่าจนแทบหมดสิ้นวงศ์ ยกเว้นบุตรชายของสุลต่านที่ชื่อ Syarif Hamid ที่ไม่ได้อยู่ที่เมืองปอนเตียนัคในขณะที่กองทัพญี่ปุ่นบุกเมืองเท่านั้นที่หนีรอดไปได้ จนเมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงคราม Syarif Hamid ได้ถูกสถาปนาจากราชวงศ์ที่หลงเหลือให้เป็น Sultan Hamid II แต่ก็เป็นเพียงสุลต่านที่ไม่มีอำนาจในการปกครองใด ๆ เพราะเมื่อมีการประกาศเอกราชเป็นประเทศอินโดนีเซีย ความสำคัญของราชวงศ์ก็ถูกทำลายไปด้วยเช่นกัน

■ ภาพเก่าในท้องพระโรง

■ บัลลังก์สุลต่านปอนเตียนัคในท้องพระโรง

■ อีบูราตู ราชนิกูลอาวุโสของราชวงศ์ปอนเตียนัค

ถึงแม้ว่าระบบสุลต่านครองเมืองได้ล่มสลายไปพร้อมกับการบุกของทหารญี่ปุ่นและการประกาศเอกราชของประเทศอินโดนีเซีย แต่ Keraton Kadariah ก็ยังคงมีการสถาปนาสุลต่านสืบทอดภายในราชวงศ์เป็นการภายใน โดยมีภาระกิจที่คงเหลือแต่การแสดงในเชิงสัญลักษณ์และประเพณีเท่านั้นที่ยังคงหล่อเลี้ยงให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของระบบสุลต่านครองเมืองที่เคยมีในอดีต มีการเปิดให้เยี่ยมชม Keraton Kadariah ในเชิงท่องเที่ยว มีการจัดงานเลี้ยงตามประเพณีโบราณในโอกาสสำคัญ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจให้กับชาวบ้านที่อยู่แวดล้อม Keraton Kadariah โดยที่ไม่มีความสำคัญหรือเอาใจใส่จากทางหน่วยงานของรัฐมากนัก และในวันที่เราเข้าไปเยี่ยมราชวงศ์ปอนเตียนัคที่ Keraton Kadariah ประจวบกับสุลต่านองค์ใหม่ที่เพิ่งได้รับการสถาปนาจากราชวงศ์ติดภาระกิจทำให้เราไม่มีโอกาสเข้าเยี่ยมพบสุลต่าน

ผมมีโอกาสได้รับรู้ผ่านรูปถ่ายและข้อมูลที่จัดแสดงในห้องโถงหรือท้องพระโรงของ Keraton Kadariah ว่า ตราสัญลักษณ์รูปครุฑปัญจศีล(Garuda Pancasila)ซึ่งใช้เป็นสัญลักษณ์ของประเทศอินโดนีเซียตั้งแต่แรกเริ่มประกาศเอกราช ถูกออกแบบโดยสุลต่านฮามิดที่ 2 (Sultan Hamid II)แห่งปอนเตียนัคในปี 1950 ซึ่งแบบร่างและรายละเอียดยังคงมีเก็บเป็นหลักฐานในท้องพระโรงของ Keraton Kadariah แห่งนี้จนถึงปัจจุบัน

■ **ครุฑปัญจศีล**(Garuda Pancasila) **ที่ออกแบบโดย** Sultan Hamid II **สุลต่านแห่งปนตียานักในปี** 1950

■ **ครุฑปัญจศีล**(Garuda Pancasila) **ที่ใช้เป็นสัญญลักษณ์ของประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน**

บทสรุปจากการดูงาน

ถึงแม้ว่าปัญหาความขัดแย้งของหลาย ๆ พื้นที่ที่ภาคประชาสังคมจากสามจังหวัดชายแดนใต้จะได้ไปศึกษาดูงานในประเทศอินโดนีเซียในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งอาเจ๊ะห์ อัมบน กาลิมันตันหรือพื้นที่อื่น ถึงแม้ว่าจะมีความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกันทั้งในเรื่องชาติพันธุ์ ศาสนา การแย่งชิงทรัพยากรหรือปัญหาด้านอื่น ๆ จะมีความคล้ายคลึงกับปัญหาในสามจังหวัดชายแดนใต้ แต่เนื่องจากความแตกต่างของสภาพสังคม สภาพศาสนาที่แม้จะเป็นศาสนาอิสลามเช่นกันแต่ก็มีลักษณะที่เปิดกว้างกว่า รวมทั้งประสบการณ์ทางการเมืองของสังคมที่ผ่านความรุนแรงทั้งจากการตกอยู่ภายใต้อาณานิคมอย่างยาวนาน ประสบการณ์จากการถูกกองทัพญี่ปุ่นรุกรานในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง การเรียกร้องเอกราช ระบบการปกครองที่มีลักษณะของการเมืองในระบอบประธานาธิบดีและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นความแตกต่างที่เอื้อต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ให้คลี่คลายได้อย่างรวดเร็วและเป็นระบบมากกว่าการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนใต้ **PF**

เดินทางตามหาสันติภาพที่อินโดนีเซีย

งามพล จะปะกิยา

ดินแดนใต้สายฝน

ฝนนั้นได้ตกตั้งแต่เดือนมิถุนายนปีที่แล้วและยังตกข้ามปีถึงวันนี้เดือนมกราคม คนท้องถิ่นเก็บตัวเงียบ ๆ ในบ้านยามฝนตกไม่มีกิจกรรมอะไรให้ทำมากนัก ฝนที่ตกติดต่อกันหลายวันทำให้น้ำในลำน้ำสาขาจากเทือกเขาสันกาลาคีรีไหลลงสู่แม่น้ำสายบุรีและอีกด้านของสันเขาไหลลงสู่แม่น้ำปัตตานี น้ำป่าจากภูเขาไหลล้นเอ่อท่วมบริเวณที่ราบลุ่มตัวเมืองที่อยู่ใกล้ปากแม่น้ำ

ความขัดแย้งใน 3 จังหวัดภาคใต้นั้นผ่านมา 13 ปีแล้ว ยังไม่มีจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่สันติภาพอย่างแท้จริง เรื่องการเจรจาของรัฐบาลไทยและกลุ่มมาราปัตตานีทั้งสองก็ยังไม่มีอะไรคืบหน้าพอที่จะเป็นสิ่งที่คาดหวังได้สำหรับประชาชน นับตั้งแต่ปี 2547 ซึ่งเป็นจุดเริ่มนับปรากฏการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้นั้น นอกจากเหตุการณ์ความไม่สงบรายวันที่ประชาชนต้องระวังแล้ว รัฐบาลเองได้ประกาศให้ 3 จังหวัดชายแดนใต้เป็นพื้นที่ใช้กฎหมายพิเศษ 1.กฎอัยการศึก โดยเจ้าหน้าความมั่นคงสามารถควบคุม จับกุม สอบสวน ทุกคนที่เจ้าหน้าที่สงสัยว่ามีส่วนร่วมกับการก่อเหตุการณ์ 2.พรก.ฉุกเฉิน โดยเจ้าหน้าที่ความมั่นคงสามารถควบคุม จับกุม สอบสวน ได้อีกจากการใช้กฎอัยการศึกแต่ต้องมีหมายอนุญาตจากศาลระยะเวลาการใช้กฎหมายครั้งละ 7 วันสามารถขออนุญาตต่อได้ 4 ครั้งเท่านั้น ประชาชนต้องอยู่ภายใต้การดูแลความปลอดภัยจากรัฐแต่ความจริงนั้นเป็นการควบคุมจากรัฐซะมากกว่า

นอกจากนั้นประชาชนยังต้องคอยระมัดระวังคำพูด การกระทำ ไม่แสดงออกว่าใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐจนเกินไปที่จะทำให้อีกฝ่ายเกิดความหวาดระแวง

ผืนแผ่นดินเขตภูเขาด้านตะวันตกเป็นแนวทิวเขายาวคล้ายกับกำแพงสูงป้องกันลมมรสุมจากทะเลอันดามันไม่ให้พัดถึงอีกฝั่งอ่าวไทย และป้องกันลมมรสุมจากอ่าวไทยไม่ให้ไปถึงอันดามัน แนวทิวเขตกั้นแดนเหล่านี้ในอดีตเป็นพื้นที่เคลื่อนไหวของขบวนการกู้ชาติปตานีกลุ่มต่าง ๆ และรวมถึงพรรคคอมมิวนิสต์มลายาที่ต่อสู้กับรัฐบาลมลายา ภาพความทรงจำของผู้คนท้องถิ่นแถบนี้เกี่ยวกับการปราบปรามภัยความมั่นคงในอดีตยังคงอยู่ในความคิดและเรื่องเล่าในชีวิตของพวกเขา สำหรับสถานการณ์ความไม่สงบปัจจุบันในพื้นที่ท้องถิ่นนี้แล้ว ภาพเหตุการณ์ระเบิดรถลาดตระเวนของเจ้าหน้าที่ คนถูกยิงเสียชีวิต การล้อมหมู่บ้านเพื่อหาผู้ต้องสงสัยด้วยรถทหารจำนวน 10-20 คันหรือภาพผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัวด้วยสภาพเลือดอาบหน้า เหล่านี้เป็นภาพที่อยู่ในประสบการณ์ของคนท้องถิ่นแทบทุกคน คนท้องถิ่นอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งทั้งที่มาจากรัฐและมาจากกลุ่มขบวนการกู้ชาติปตานีเด็กเยาวชนบางคนถึงกับต้องหนีออกจากหมู่บ้านเพราะทนแรงกดดันจากเจ้าหน้าที่ไม่ไหวทั้งที่เขาเป็นเพียงแค่ผู้ต้องสงสัยยังไม่มีความผิดที่ชัดเจน หมู่บ้านกลายเป็นหมู่บ้านร้างที่เงียบเหงา สันติภาพในโลกนี้มีจริงหรือ

ดินแดนใต้สายลม

ฝูงมอเตอร์ไซค์จำนวนมากกำลังขับรถฝ่าสายฝน พวกเขาแต่งกายด้วยเสื้อกางเกงรองเท้าหนังปิดใบหน้ามิดชิดด้วยหมวกกันน็อกอย่างดี บนถนนฝูงมอเตอร์ไซค์เหล่านั้นบดบังรถยนต์จนแทบมองไม่เห็น ในเมืองจาการ์ตาแห่งนี้บนท้องถนนเต็มไปด้วยรถราและผู้คนเดินเท้าอยู่สองข้างทาง ลมมรสุมจากทะเลจีนใต้พัดมวลเมฆฝนเข้าสู่ผืนแผ่นดิน จาการ์ตาปกคลุมด้วยท้องฟ้าสีเทาฝนพร้อมที่จะตกตลอดเวลา ผู้คนที่นี่รูปร่างไม่เล็กไม่ใหญ่พวกเขาดูกระฉับกระเฉง ผู้คนที่นี่ต่างรีบเร่งเดินทางไม่มีใครสนใจใครคล้ายกับรีบเดินให้ถึงที่หมายก่อนที่ฝนจะตก ดินแดนแห่งนี้อยู่ใต้อิทธิพลของสายลม พวกเขาเชี่ยวชาญเรื่องลมจึงทำให้พวกเขาเดินเรือได้ดี สายลมพัดพาพวกเขาไปถึงมาดากัสการ์ในแอฟริกาใต้และเมืองต่าง ๆ ในจีน

อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในภูมิภาคนี้ ประชากรอินโดนีเซีย 250 ล้านคน ขณะที่ประชากรไทย 70 ล้านคน เรารู้จักอินโดนีเซียด้วยภาพประเทศที่เป็น

อาณานิคมของฮอลันดาถึง 500 ปี และภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะจำนวนมาก อินโดนีเซียเป็นชื่อใหม่ที่เพิ่งตั้งขึ้นเมื่อ 60 กว่าปีที่แล้ว อินโดนีเซียนั้นเป็นเพียงชื่อประเทศ แต่ความเป็นหมู่ที่แยกกันทำให้ผู้คนหลากหลายเผ่าพันธุ์หลายภาษาและหลากหลายวัฒนธรรมซึ่งน่าสนใจยิ่ง

จาการ์ตา Jakarta เมืองหลวงอินโดนีเซีย ตั้งอยู่บริเวณที่ราบขนาดใหญ่ปากแม่น้ำเป็นเมืองใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประชากรกว่า 10 ล้านคนบรรจุในพื้นที่แห่งนี้ มีความหนาแน่นของประชากรประมาณ 15,000 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นเมืองที่รถติดมากและเป็นประเทศที่อยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตรของโลกมีความชื้นสูงและฝนตกมาก

เมืองที่มีประชากรหนาแน่นอย่างจาการ์ตาหรือประเทศที่มีประชากรมากมายอย่างประเทศนี้เขาระงับจัดการความขัดแย้งอย่างไร

สำนักงาน LBH (Legal Aid Foundation, Lambagan Bantuan Hukum) Prof. Farid Husain ผู้ขับเคลื่อนการเจรจาข้อพิพาทอาเจะห์ว่า มนุษย์ที่มีอารยธรรมนั้นเป็นมนุษย์ที่มีสันติภาพ ในพื้นที่ความขัดแย้งนั้นมีแต่หญิงหม้าย เด็กกำพร้าและขาดการศึกษา ความขัดแย้งมีทิศทางทั้งแนวดิ่งและแนวราบบางครั้งความขัดแย้งนั้นไร้ทิศทาง การเป็นผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งนั้นไม่ได้มาแต่กำเนิดแต่ต้องฝึกฝน หาความรู้ ศึกษาทำความเข้าใจและนำไปใช้จริง เรื่องความขัดแย้งนั้นอุปมาดั่งหญ้าแห้งที่ไหม้ไฟ หญ้าที่แห้งขาดความชื้นพร้อมที่จะติดไฟตลอดเวลาเพียงแค่มีลมและเชื้อไฟ จึงต้องป้องกันอย่าให้หญ้านั้นแห้ง หญ้านั้นเปรียบกับความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่ต้องปฏิสัมพันธ์ต่อกันอยู่เสมอหรือแม้แต่ในครอบครัวจึงทำให้หญ้านั้นไม่ติดไฟ

ดินแดนใต้ดวงอาทิตย์

สิ่งแรกที่เราสัมผัสอัมบนนั้นคือแสงแดด แสงแดดจ้าที่ส่องมาปะทะกับสายตาของเรานั้นเป็นเสมือนการแสดงของธรรมชาติที่ย้ำให้เราตระหนักถึงแรงผลักดันและอำนาจของสภาพแวดล้อมที่มีต่อเรา นอกเหนือจากที่เรารับรู้จากการอ่านหรือจากการฟังถ้อยคำการพูด แสงแดดจู่โจมหรือว่าทักทายเรากันแน่

ที่สนามบินเรายิ่งตระหนักว่าเราเป็นคนอื่น คนท้องถิ่นเขามีรูปร่างไม่สูงมีผิวสีดำผมหยิก ๆ ขด ๆ ติดหัวคล้ายเราอยู่ในหมู่เกาะแถบแคริบเบียน อัมบนเป็นเกาะสำคัญของจังหวัดมาลุกุอยู่ทางด้านตะวันออกของอินโดนีเซียใกล้กับปาปัวนิวกินี ลักษณะของเกาะอัมบน คล้ายรูปตัวยูมีพื้นที่ทะเลเรียกว่าอ่าวอัมบนแหว่งเข้าไปด้านใน ตลอดรายทางจากสนามบินไปสู่พื้นที่นัดพบกับครอบครัวที่ต้องไปพักอยู่ทำให้รู้ว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของอัมบนเป็นภูเขาด้วย มีบ้านเรือนชั้นเดียวปลูกตามเรียงรายตามเนินเขาถนนแคบ ๆ รถราไม่มากนัก อีกด้านที่เป็นทะเลมีเรือบรรทุกขนาดใหญ่จอดลอยลำอยู่ในอ่าว ส่วนที่เป็นเมืองมีอาคารตึกที่ไม่สูงนักปลูกติด ๆ เป็นกระจุก

จังหวัดมาลุกุอยู่ระหว่างทะเลจีนใต้และมหาสมุทรแปซิฟิก มีอัมบนเป็นเมืองหลวง มีพื้นที่ประมาณ 700,000 ตารางกิโลเมตรเป็นผืนดินเพียง 7% เท่านั้น ในขณะที่มีประชากรกว่า 300,000 คน

เมื่อรถบัสพาเราถึงที่นัดหมายพวกเขาได้เตรียมอาหารเที่ยงต้อนรับเราอยู่แล้ว คนท้องถิ่นและพวกเรายืนล้อมอาหารเป็นวงกลม พวกเขากล่าวสวดมนต์ขอบคุณพระเจ้า พวกเขาเป็นคริสเตียน คนท้องถิ่นที่เป็นมุสลิมบอกเราว่าอาหารเหล่านี้กินได้ คนมุสลิมเป็นผู้ทำอาหารมื้อแรกเป็นอาหารพื้นถิ่น ข้าวพื้นถิ่นแข็ง ๆ ใบมันสำปะหลังลวก ปลาโอแข็ง ๆ ราดพริกไข่ต้มสีออกเหลือง ๆ ผมและเพื่อนพักอยู่กับครอบครัวคริสเตียนที่หมู่บ้านบนเนินเขาสูง เรียกที่นี่ว่าหมู่บ้านกายูตีกอ (Kayu Tiga) เราเดินทางขึ้นมาด้วยรถขนาดเล็กคล้ายตุ๊ก ๆ บ้านเราไต่ระดับความสูงบนถนนแคบ ๆ ที่รถพอ ๆ เบียดสวนกันอย่างน่าหวาดเสียว หมู่บ้านกายูตีกอเป็นหมู่บ้านที่รัฐจัดตั้งหลังเหตุการณ์ความขัดแย้งในเกาะอัมบนปี 1999 ที่ทำให้มีผู้เสียชีวิตนับหมื่นในเวลาเพียง 2 ปี ความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับคริสเตียนแยกขาดออกจากกัน เดิมพวกเขาอยู่รวมกันบริเวณที่ราบชายหาดติดทะเลด้านล่าง

หมู่บ้านกายูตีกอบ้านชั้นเดียวปลูกเรียงติด ๆ กันตามเนินเขา รัฐสร้างบ้านให้ครอบครัวละ 1 ยูนิต พื้นที่ประมาณที่ดินหนึ่งห้องครึ่งและพวกเขาต้องจับฉลากกันใครเป็นผู้โชคดีจะได้บ้านที่รัฐสร้างให้และผู้ที่โชคไม่ดีเขาต้องสร้างบ้านเอง ประชากรกว่า 3,000 คน ในละแวกที่พักซึ่งมีถนนแคบ ๆ พอที่มอเตอร์ไซค์ผ่านและคนเดินไปได้ ทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้คนที่นี่ บ้านที่ผมพักเป็นครอบครัวข้าราชการครูอยู่กัน 3 คน พ่อแม่ลูกคนเล็ก บาป๊ะ (Bapa) มามา (Mama) อะเนาะ (Anak) ลูกคนอื่น ๆ อีก 4 คนมีครอบครัวออกไปอยู่ที่เกาะอื่น ในบ้านมีรูปภาพพระเยซูขนาดใหญ่แขวนที่ผนังและรูปเล็กติดบริเวณอื่นและเครื่องเสียงลำโพงขนาดใหญ่ เช้า ๆ บาป๊ะจะนั่งบนเก้าอี้โซฟาไม้หน้าบ้านเปิดเพลงอัมบนเนียเสียงดัง นั่งทักทายคนที่เดินผ่านไปมา

สำนักงาน FKUB องค์กรท้องถิ่นที่ทำงานด้านสันติภาพ

พวกเขาเล่าว่าเหตุการณ์ความรุนแรงปี1999 ไม่ใช่ความขัดแย้งทางศาสนาแต่เป็นความขัดแย้งทางสังคม พวกเขาสร้างเครื่องมือการสร้างสันติภาพ ด้วยการไปมาหาสู่กัน จัดกิจกรรมสร้างพื้นที่พบปะกันให้มากขึ้น ให้ความรู้และจัดกลุ่มแม่บ้านเพราะพวกเธอมีบทบาท

สำคัญต่อครอบครัว ในช่วงความรุนแรงผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายคริสเตียนและมุสลิมเรียกพวกเขาแบบใหม่แทนคำว่าคริสเตียนและมุสลิมว่าโอเบย์ (Obey) กับ อาจัม (Ajam) ซึ่งมาจากคำว่าโรเบิตร์กับฮาซัน เขาแนะนำว่าต้องสร้างองค์กรซึ่งทำงานสร้างความสัมพันธ์แนวราบ พวกเขาใช้สิ่งที่มีอยู่เดิมในวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้วเรียกว่า เปลา-กันดง เปลาเป็นการผูกเกลอกันระหว่างมุสลิมกับมุสลิมและคริสเตียนกับคริสเตียน กันดงเป็นความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่สืบบรรพบุรุษร่วมกัน พวกเขาบอกทิ้งท้ายว่า เชื้อไฟมีอยู่ทุกย่อมหญ้า หากเกิดที่ใดแม้ห่างไกลหากไม่หยุดยั้งจะลามถึง

19 มกราคม 1999 มีเหตุการณ์วัยรุ่นมุสลิมทะเลาะกับชาวคริสเตียนที่บ้านบาตูแมเราะฮ์ (Batu Merah) เรื่องลุกลามใหญ่ขึ้นเป็นความขัดแย้งระดับท้องถิ่นกับท้องถิ่นกลายเป็นความขัดแย้งระหว่าง 2 ศาสนาแต่ไม่ใช่ความขัดแย้งเรื่องศาสนาในสถานการณ์ความขัดแย้งทำให้มีการลักพาตัว ลอบทำร้าย เผาทำลายบ้านเมือง และหนึ่งในเหตุการณ์สำคัญมีการสังหารหมู่ชาวมุสลิมประมาณ 500 คน ระหว่างเหตุการณ์ความขัดแย้งตั้งแต่ปี 1999-2001 ประมาณว่ามีผู้เสียชีวิตกว่า 10,000 คน

Ambon City of Music เป็นป้ายที่ติดไว้ริมถนนติดอ่าวคนที่มาที่นี่แวะถ่ายรูปกับ

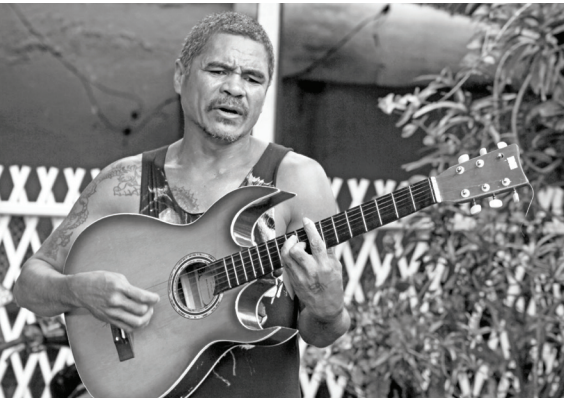

เกาะอัมบอน ผู้คนที่อยู่กับเสียงเพลงการต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมพวกเขาร้องเพลงต้อนรับ พิธีการในโบสถ์ก็ร้องเพลง เด็ก ๆ ตัวเล็กพวกเธอก็ร้องเพลง อัมบอนมีนักร้องเสียงดีมีอัลบั้มของตัวเองหลายคน

เราไม่อยากจะเชื่อว่าดินแดนนี้ในอดีตเคยเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรงที่มีคนตายเป็นจำนวนมาก อะไรทำให้ผู้คนที่เคยอยู่ด้วยกันสัมพันธ์กันให้ทะเลาะกัน คงไม่มีเสียงเพลงในห้วงเวลาความขัดแย้งจึงทำให้ผู้คนเหี้ยมโหดได้ขนาดนั้น

ความขัดแย้งมีอยู่ทุกที่ในสังคม ประชาชนเป็นเพียงเหยื่อหรือไม่ก็เป็นเพียงฉากหลังของสถานการณ์รุนแรง ตราบใดที่ประชาชนไม่ออกมาส่งเสียงเรียกร้องในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพวกเขา คู่ขัดแย้งจะไม่มีวันมองเห็นหรือได้ยินเสียงของพวกเขา ประชาชนต้องสถาปนาตนเองเป็นตัวละครหนึ่งในละครความขัดแย้งนั้นเพื่อมีพลังอำนาจในการต่อรองในสถานการณ์ความขัดแย้ง **PF**

Good Night

รักชาติ สุวรรรณ์

คล้อยบ่ายของวันหนึ่งที่ฝนตกพรำ ๆ ผมทราบข่าวจากพี่น้องที่ทำงานในกลุ่มภาคประชาสังคมว่าจะมีโอกาสเดินทางไปดูพื้นที่ความขัดแย้ง เมื่อถามความรู้สึกว่าเป็นยังไงบ้างตอบได้เต็มปากเต็มคำเลยว่า ดีใจมาก ส่วนตัวมีความต้องการไปดูพื้นที่ ๆ มีความขัดแย้งตลอดมา ในโอกาสที่มาถึงนั้นพวกเรามีทางเลือกในการไปดูงานสองพื้นที่ให้เลือก คือ 1.เกาะอัมบน จังหวัดมาลุกุ ซึ่งเป็นพื้นที่ ๆ เคยมีความขัดแย้งระหว่างชาวคริสต์ และชาวมุสลิม และ 2.ปอนเตียนัค เกาะบอร์เนียว จังหวัดกาลิมันตันตะวันตก ซึ่งเคยเป็นพื้นที่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน มีทั้งกลุ่มที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมอย่างชาว ดายัค กลุ่มที่เข้ามาปักหลักหลายชั่วอายุคนจนไม่ใช่คนแปลกหน้าอย่างชาวมลายู และกลุ่มที่ย้ายมาด้วยความประสงค์ของอาณานิคมดัตช์รวมถึงรัฐบาลอินโดนีเซียคือชาวมาดูรา ผมเองพยายามตรวจสอบข้อมูลเท่าที่จะพอหาได้ว่าที่ไหนมีความขัดแย้งหนัก ๆ หลายคนชี้ไปที่ ปอนเตียนัคว่าเป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งรุนแรง แต่หมู่บ้านที่เราจะไปนอนค้างแรมนั้นเป็นหมู่บ้านที่ปลอดจากความขัดแย้ง มันน่าสนใจมากครับ มันทำให้ผมอยากรู้ว่าพวกเขาทำอย่างไรถึงทำให้ชุมชนนั้นปลอดจากความขัดแย้ง ทั้ง ๆ ที่โดยรอบเต็มไปด้วยความขัดแย้ง ผมตัดสินใจทันทีว่า ปอนเตียนัค คือจุดหมายปลายทางของผม

จุดเปลี่ยนทางความรู้สึก

ในการดำเนินการเพื่อให้ได้เดินทางไปดูงานนั้น มีขั้นตอนอยู่ว่า ผู้ที่ได้รับเลือกให้ไปดูงานด้วยกันนั้น จะต้องเข้าร่วมตั้งแต่กระบวนการแรกเลยคือการเข้าร่วมปฐมนิเทศเพื่อปูพื้นฐานความเข้าใจต่อพื้นที่ ๆ จะไปดูงาน หากไม่ได้ร่วมปฐมนิเทศก็ถือว่าสละสิทธิ์ไม่สามารถร่วมเดินทางไปด้วยได้ ผมและเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพได้มีการพูดคุยกันภายในอย่างแข็งขันว่ามีใครที่จะสามารถร่วมเดินทางด้วยกันได้ โดยพิจารณาจากหลายเหตุผล ว่าตัวแทนของพวกเราทั้งสี่คนที่เป็นตัวแทนของกลุ่มและจะร่วมเดินทางนั้น สามารถทำงานร่วมทำงานต่อยอดกับคนอื่น ๆ ในอนาคตได้หรือไม่ภายหลังจากการเดินทางกลับมาจากการดูงาน ซึ่งสำหรับผมนั้นถือว่าเป็นเรื่องที่ให้ความสำคัญ แต่ก็ต้องสู้รบปรบมือถกเถียงกันพอสมควร กับคำถามอันท้าทายจากผู้สนับสนุนการเดินทาง ถึงความเหมาะสมของผู้ร่วมเดินทาง กระทั่งดูเหมือนว่าทางผู้สนับสนุนมีตัวเลือกอยู่ในใจ แม้จะชวนให้รู้สึกในบางขณะว่าอยากถอนตัวมันเสีย แต่หัวโขนที่เราสวม แม้นว่าจะมีความรู้สึกขุ่นมัวอยู่บ้าง แต่ชีวิตก็ต้องเดินหน้าต่อ

20 ธันวาคม 2560 ปฐมนิเทศ กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับทุนจากมูลนิธิเอเชีย

วิทยากรที่มาให้ความรู้ในช่วงปฐมนิเทศนั้นบินตรงมาจากอินโดนีเซีย เพื่อมาบอกเล่าและปูฐานในเรื่องราวของพื้นที่ทั้งอัมบนและปอนเตียนัค ทุกอย่างผ่านพ้นไปได้ด้วยดีและเพียบไปด้วยข้อมูล พวกเรายี่สิบกว่าคนที่ได้รับการคัดเลือกจากผู้สนับสนุนต้องแบ่งกลุ่มเพื่อเลือกลงพื้นที่ดูงานระหว่าง พื้นที่ อัมบน กับ ปอนเตียนัค ระหว่างที่อยู่ในช่วงของการปฐมนิเทศมีเรื่องราวที่สร้างความอึดอัดใจของผมอยู่บ้าง จนถึงขั้นที่ต้องบอกกับพี่ลม้าย มานะการ มิตรสหายที่จะร่วมเดินทางว่า มีความรู้สึกอยากจะถอนตัว เกิดขึ้นในระหว่างการพูดคุยเพื่อลงพื้นที่ในกลุ่มที่ลงพื้นที่ปอนเตียนัค คำถามของผมที่มีอยู่ในใจตลอดเวลา คือ ทำไมผู้สนับสนุนต้องมาจัดอะไรมากมายเกี่ยวกับควรดูอะไร ต้องดูอะไร ซึ่งเป็นข้อถกเถียงในกลุ่มของผู้คนที่เลือกลงพื้นที่ปอนเตียนัค จนเกิดความรู้สึกว่าน่าเบื่อ และ แต่ก็ได้รับการทักท้วงไว้จากพี่ลม้าย มานะการ พร้อมบอกให้อดทนหน่อยน้อง เอาว่ะ !! อดทน คือความรู้สึกของผมในขณะขับรถเพื่อเดินทางกลับบ้านหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมปฐมนิเทศ

วันที่ 14 – 20 มกราคม 2561 คือช่วงระยะเวลาของการเดินทางศึกษาดูงานประเทศอินโดนีเซีย ล้อรถเริ่มหมุนจากเมืองยะลาแต่เช้าตรู่ เพื่อเดินทางข้ามพรมแดนไปขึ้นเครื่องจากเมืองโกตาบารูต่อไปยังกรุงจาการ์ตาประเทศอินโดนีเซีย พวกเราเดินทางมาถึงช่วงค่ำและต้องรีบเข้านอนเพื่อเตรียมตัวสำหรับวันต่อไป

ก่อนที่จะเดินทางสู่ปอนเตียนัค หมู่บ้านดูซุนซาดงอันเป็นหมุดหมายสำคัญของการดูงาน เรามีโปรแกรมหลายโปรแกรมในจาการ์ตา โปรแกรมหนึ่งที่ผมสนใจและมันตรงใจมากคือการพูดคุยกันที่ ศูนย์ทนายความ จาการ์ตา หรือ ที่เรียกกันว่า LBH **(อ่านว่า แอล บา ฮา ในสำเนียงอินโดนีเซีย)**

บทสนทนาตอนหนึ่งมีการพูดถึงภาคประชาสังคมของจาการ์ตาที่มีประเด็นร่วมในการขับเคลื่อนระหว่างภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ ผมเองมองย้อนกลับมายังภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลับมองไม่เห็นประเด็นร่วมที่จะช่วยแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้แต่อย่างใด แต่กลับมีกลิ่นอายของการช่วงชิงจังหวะ ฉกฉวยโอกาสเพื่อการนำชะด้วยซ้ำไป ผมตั้งคำถามภายในใจของตัวเองว่าจะทำอย่างไรให้ภาคประชาสังคมในบ้านเรา มีการทำงานในประเด็นร่วมกันได้ ซึ่งเป็นคำถามที่อยู่ในใจเสมอมา

เดินทางไปปอนเตียนัค พัก ณ หมู่บ้านดูซุนซาดง

เสร็จจากการดูงานในกรุงจาการ์ตา พวกเราก็เดินทางต่อไปยังเมือง ปอนเตียนัค และนั่งรถต่อไปยังหมู่บ้านดูซุนซาดง พื้นที่ ๆ เคยมีความขัดแย้งอย่างรุนแรงสร้างเกราะกำบังความรุนแรงนั้นด้วยการใช้พหุวัฒนธรรม ณ หมู่บ้านดูซุนซาดง ปอนเตียนัค กาลิมันตันตะวันตก อินโดนีเซีย

ผมให้ความสนใจในความเป็นอยู่ของผู้คนในหมู่บ้านดูซุนซาดง ซึ่งอยู่กันอย่างหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นมาดูรา ดายัค มลายู คริสต์ บูกีส และกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ ตลอดระยะทางเข้าไปยังหมู่บ้าน ผมเห็นเด็กและผู้ใหญ่ กำลังซักผ้า บ้างก็กำลังอาบน้ำ สระผม บ้างก็แปรงฟันในคูระบายน้ำ ตลอดระยะทาง แต่ .. ในคูระบายน้ำกลับไม่ใช่ลำน้ำที่น่าพิสมัยนัก เพราะมันมีขี้ยางแช่อยู่ในน้ำด้วย ... หรือที่นี่ยังไม่มีระบบน้ำประปา แล้วเราจะอาบน้ำแปรงฟันกันตรงไหน ผมยังคงคิดไปตลอดเส้นทาง

เมื่อถึงจุดหมาย ผมเองมีโอกาสได้เข้าไปพักบ้านของชาวดายัค ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์ เป็นบ้านพักที่อยู่กันแบบง่าย ๆ มีห้องน้ำสำหรับขับถ่าย แต่กลับไม่มีห้องอาบน้ำ ที่ตรงนี้ ที่ชาวดายัคปลูกสร้างบ้านเรือนอาศัยอยู่ เป็นพื้นที่ริมน้ำ การที่จะชำระล้างร่างกายก็ต้องใช้ห้องน้ำร่วมกัน ซึ่งเป็นห้องน้ำขนาดใหญ่ที่สุดในโลก นั้นก็คือ การอาบน้ำในแม่น้ำที่ไหลผ่านนั้นเอง ไม่ว่าจะเป็นการอาบน้ำ หรือแปรงฟัน ล้วนใช้แม่น้ำสายนี้

ผมเองแอบคิดในใจ ผมไม่มีทางอาบน้ำตรงนี้ได้แน่ ๆ เพราะริมน้ำ มีเล้าไก่ เล้าหมู แถมสีของน้ำยังเป็นสีน้ำตาลเข้ม ผมยอมรับตามตรงว่า ไม่มีทางที่ผมจะลงไปอาบแน่นอน

เท่าที่ผมสังเกตได้คือ บ้านดูซุนซาดง มีธรรมเนียมให้กับผู้มาเยือนในลักษณะของการดูแลไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการยกน้ำชา หรือการหุงหาอาหารให้กับผู้ที่มาเยือนอย่างทีมของเรา จะเรียกได้ว่ามีให้รับประทานได้ตลอดเวลา อีกอย่างที่พอจะสังเกตได้คือ ในวงที่คุยกันระหว่างกลุ่มของเรากับชาวบ้านหรือกลุ่มผู้นำของคนในหมู่บ้าน จะไม่มีผู้หญิงเข้ามานั่งร่วมวง อาจจะบอกได้ว่าในขณะนั้น ขณะที่เรานั่งคุยผู้หญิงกำลังทำอาหารอยู่ในครัว ก็บอกได้เช่นกัน

ย้อนกลับมาสู่ริมน้ำที่ซึ่งผมได้พักนอน คนที่นี่มีเรื่องเล่ากันว่า อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำเป็นที่อยู่อาศัยของชาวบูกิส ซึ่งมีความเชื่อในการเลี้ยงจระเข้ เพราะฉะนั้นทำให้ผมคิดได้ทันทีว่า แม่น้ำแห่งนี้ ต้องมีจระเข้แน่นอนล้านเปอร์เซ็นต์ แถมเจ้าของบ้านที่ผมอาศัยอยู่ ยังยืนยันอีกว่ามี แต่อยู่อีกฝั่งของแม่น้ำ ไม่เคยมาฝั่งนี้ เฮ้ย !! เป็นไปได้หรือนี่ที่จระเข้ มันจะอาศัยอยู่เฉพาะที่ ไม่ว่ายข้ามมาอีกฝั่ง ซึ่งมันเป็นฝั่งตรงกันข้ามแท้ ๆ คนที่นี่อาจจะเชื่อ แต่สำหรับผมเป็นไปไม่ได้แน่นอน เพราะฉะนั้นหากเดินไปริมแม่น้ำ ผมจึงต้องสอดส่องสายตาเป็นพิเศษจะว่าไปแล้ว จระเข้นะผมไม่กลัวหรอก แต่ผมกลัวจมน้ำมากกว่า ฮ่า ฮ่า ฮ่า

ในขณะเดียวกัน ผมมีโอกาสสอบถามผู้นำหมู่บ้านซึ่งเป็นคนมุสลิมว่า ท้ายหมู่บ้านเขาเลี้ยงหมู เลี้ยงสุนัข ซึ่งก็อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน รู้สึกอะไรบ้าง เพราะอิสลามไม่เลี้ยงทั้งหมูและสุนัข คำตอบที่ได้คือ เขาจะเลี้ยงก็เลี้ยงไป และหากวันใดที่หมู หรือสุนัข หลุดออกมา เราก็ไปบอกเขา **(หัวหน้าชุมชน)** ให้เอากลับไป และทำคอกขังให้เรียบร้อย ก็เท่านั้นเอง เพราะเขาก็มีสิทธิที่จะเลี้ยงของเขาด้วยเช่นกัน หากเราพูดคุยกัน ทำความเข้าใจกัน ก็ไม่มีปัญหาอะไร

อีกเรื่องที่ผมให้ความสนใจโดยบังเอิญ ที่บอกว่าโดยบังเอิญ ก็คือ เมื่อถึงวันที่เราต้องกลับ มีการร่ำลากันปกติ คือมีการสัมผัสมือกันแบบที่ฝรั่งเขาทำกัน เพราะเจ้าของบ้านนับถือศาสนาคริสต์ ก็ไม่แปลกอะไร แต่พอมาถึงเจ้าหนูน้อยลูกตัวเล็กสุดของบ้าน เขากลับเอามือผมไปหอม ซึ่งผมพอจะเคยเห็นมาบ้างในบ้านเรา มันเป็นธรรมเนียมของคนมุสลิม ผมเลยถามเจ้าของบ้านไปว่า นี่มันเป็นธรรมเนียมของคนมุสลิม เจ้าของบ้านตอบกลับมาว่า การอยู่ร่วมกันแบบการเรียนรู้ซึ่งกันและกันคนที่นับถือศาสนาคริสต์ เรียนรู้ศาสนาอิสลาม คนอิสลามก็เรียนรู้ศาสนาคริสต์ด้วยเช่นกัน ทำไมถึงต้องเรียนรู้ เจ้าของบ้านที่ผมไปพัก บอกว่า เราจะได้รู้ว่าอิสลามทำอะไรได้ มีวันสำคัญวันไหน เป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความเข้าใจกันด้วย ก็ไม่แปลกอะไรที่จะทำแบบนี้ เพราะที่นี่อยู่ร่วมกันอย่างหลากหลาย

ในวันเดินทางกลับ

ตลอดเวลาที่เราเดินทางมาดูงานที่ปอนเตียนัค แทบจะเรียกได้ว่าทุกอิริยาบถ จะมีบทสนทนาหนึ่งถูกจุดอยู่ตลอดเวลา นั่นคือเรื่อง Gender หรือ เพศภาวะ หรือการคำนึงถึงเพศภาวะของทั้งเพศหญิง เพศชาย ในสภาพการณ์ต่าง ๆ มีคำถามอันแหลมคม ท้าทายผุดขึ้นมาอยู่ตลอดเวลา เข้าใจได้ว่าพวกเราหลายคนที่เป็นผู้ชาย อาจจะรู้สึกเหมือนถูกโจมตีอยู่ตลอดเวลา ว่าไม่เคยเปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงเลย แม้ผมจะมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้อยู่บ้าง แต่การที่บทสนทนาเรื่องผู้หญิงถูกยกขึ้นมาตลอดเวลา ก็ทำให้เกิดคำถามในใจอยู่บ้างว่า จริง ๆ แล้วพวกเราหลายคนที่เป็นผู้ชาย แม้ภายนอกจะดูแข็งกระด้างอยู่บ้าง แต่แน่นอนที่ตลอดหลายปีมานี้พวกเราเริ่มคำนึงถึงเรื่องนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ และมีอีกคำถามหนึ่งที่ผมก็แอบคิดอยู่ในใจเสมอ แต่ยังไม่มั่นใจที่จะพูดออกมาคือ เรื่อง Gender นี้ น่าจะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงหรือเปล่า? ในบางบทสนทนาที่ให้ความรู้สึกว่าผู้ชายคือตัวปัญหาอยู่ร่ำไป มันอาจจะทำให้หลายคนเบือนหน้าหนีและเฉยเมยยิ่งกว่าเดิม **PF**

หลับฝันดีครับ
รักชาติ ในช่วงเวลาค่ำคืนของหน้าร้อน

จากอัมบนเกาะมาลุกุ สู่ ประสบการเรียนรู้การก้าวข้าม
ความขัดแย้งระหว่างชาวมุสลิมและชาวคริสต์

ซุกรียะห์ บาเหะ

ความขัดแย้งในเมืองอัมบน เกาะมาลุกุ หรือหมู่เกาะเครื่องเทศ เป็นลักษณะความขัดแย้งเชิงชาติพันธุ์และความแตกต่างระหว่างศาสนาทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ความขัดแย้งเกิดขึ้นตั้งแต่กลางปี 1998 เหตุการณ์ปะทะกันระหว่างชาวมุสลิมกับชาวคริสต์ ส่งผลให้ที่อยู่อาศัย ร้านค้าและศาสนสถานถูกเผาทำลาย มีผู้เสียชีวิตจำนวน 1,000 คน ในช่วง 3 เดือนแรก ซึ่งชนวนเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดการทะเลาะวิวาทกันระหว่างคนขับรถสาธารณะชาวคริสต์และผู้โดยสารชาวมุสลิม จากนั้นความขัดแย้งได้บานปลายจนกลายเป็นความขัดแย้งที่ใช้ความรุนแรงอย่างเต็มรูปแบบระหว่างคนสองศาสนิก

ในช่วงปลายเดือนมกราคม ปี 1999 เกิดการปะทะกันอีกครั้งระหว่างชาวมุสลิมและชาวคริสต์ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ความรุนแรงได้ ในระยะเวลาเพียง 5 วัน มีผู้เสียชีวิตไม่น้อยกว่า 47 คน ประชาชนบนเกาะราวหมื่นคนจำเป็นต้องทิ้งบ้าน เพื่อหลบภัยอยู่ในเขตทหารหรือไม่ก็อพยพไปยังเกาะอื่น ๆ เนื่องจากมีการเผาทำลายบ้านเรือน เผาศาสนสถาน ชาวบ้านที่เราเข้าพบเล่าว่า *"เมืองอัมบน เมืองหลวงของหมู่เกาะมาลุกุ ณ ตอนนั้นกลายเป็นเหมือนเมืองร้าง เมื่อผู้คนต่างพากันอพยพเพราะความไม่ปลอดภัย"* มีวาทกรรมที่เรียกขานแทนคนคริสต์ ว่า Obey **(โอเบ)** วาทกรรมที่เรียกขานแทนคนมุสลิม ว่า Acam**(อาจัม)**

ต่อมาในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ปี 1999 กองทัพอินโดนีเซียได้จัดส่งกำลังทหารเพิ่มยังเมืองอัมบนจำนวนอีก 3,000 คน และอนุมัติให้ยิงผู้ก่อความวุ่นวายได้ ในช่วงเวลาเพียง 2 เดือน มีผู้เสียชีวิตไปแล้วไม่น้อยกว่า 200 คน ต่อมามีกลุ่มมุสลิมจัดการประท้วงที่จาการ์ตาหลายครั้ง เรียกตัวเองว่า คณะกรรมการเพื่อความแน่นแฟ้นของโลกมุสลิม Committee for world Muslim Solidarity KISDI และแสดงทัศนะว่า หากทหารช่วยปกป้องคนมุสลิมไม่ได้ก็จะดำเนิน *"สงครามศักดิ์สิทธิ์"* ด้วยตนเอง ประธานาธิบดีอับดุลเราะห์มาน วาฮิดได้ให้สัมภาษณ์ว่า เหตุปะทะกันเป็นการก่อเรื่องขึ้นของฝ่ายหัวรุนแรงทั้งจากกลุ่มมุสลิมและกลุ่มคริสต์ ต่อมากองทัพได้จัดส่งคณะทำงาน 19 นาย เพื่อเข้าไปแก้ไขสถานการณ์ความตึงเครียด

• วันที่ 9 มีนาคม ปี 2000 ผู้นำทั้งฝ่ายมุสลิมและคริสต์ได้พบปะกันซึ่งต่างฝ่ายต่างแถลงว่า ไม่ต้องการให้มีการล้มตายกันต่อไป

• วันที่ 10 มีนาคม ปี 2000 เกิดการปะทะกันใหม่อีกที่อัมบน ผู้ว่าราชการของมาลุกุ จึงให้ทหารเข้ามาแก้ความไม่สงบแทนตำรวจ การปะทะในครั้งนี้เป็นเวลาหลายวันติดต่อกัน

• ในกลางเดือนสิงหาคม ปี 2000 เกิดการปะทะกันอีกครั้ง รอบนี้ทหารถูกกล่าวหาว่ายิงเข้าไปในหมู่คนคริสต์ที่โบสถ์แห่งหนึ่ง ทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ซึ่งการปะทะกันมิได้จำกัดอยู่ที่เมืองอัมบน แต่ยังเกิดขึ้นตามเกาะเล็ก ๆ ในจังหวัดมาลุกุ เช่น ที่ตูอาล (Tual) เตอร์นาเต (ternate) คาโอ (Kao) มาลิฟุด (Malifud) ซีราม (Seram) และบูรู (Buru)

• ในเดือนพฤศจิกายน ปี 2000 เกิดปะทะกันใหม่มีผู้เสียชีวิตไม่ต่ำกว่า 40 คน

• ในต้นเดือนธันวาคม ปี 2000 ผู้นำทางศาสนาได้ออกมาแถลงให้ทั้งสองฝ่ายตั้งอยู่ในความสงบเพราะเป็นช่วงเทศกาลถือศีลอดและคริสต์มาส ในวันที่ 12 ธันวาคมประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี ได้ลงพื้นที่เพื่อดูสถานการณ์ที่อัมบนเป็นเวลา 1 วัน ผู้ว่าราชการมาลุกุรายงานว่ามีผู้เสียชีวิตทั้งหมด 776 บาดเจ็บ1,100 คน อาคารบ้านเรือนถูกเผาทำลายไป 8,655 หลัง ก่อนสิ้นปี 2000 มีการปะทะกันอีกในระยะปลายธันวาคม มีผู้เสียชีวิตราว 54 คน

ความขัดแย้งครั้งนี้ส่งผลให้เกิดความระส่ำระสายทางสังคมในหมู่เกาะมาลุกุอย่างมาก กระแสความขัดแย้งระหว่างชาวมุสลิมและชาวคริสต์ทำให้กลุ่มมุสลิมได้ระดมกำลังส่งคนไปช่วยกลุ่มมุสลิมเพื่อต่อสู้กับกลุ่มคริสต์ เรียกว่ากลุ่มลาสการ์ ญีฮัด (Laskar Jihad) โดยมีผู้นำคือ Ja'afar Umat Thalib Laskar jihad ผู้นำของกลุ่มนี้สามารถเกณฑ์ผู้คนกว่า 7,000 คนโดยใช้เวลาเพียงเล็กน้อย เพื่อเป็นอาสาสมัครกองกำลังติดอาวุธเพื่อต่อสู้กับกลุ่มที่ฆ่าชาวมุสลิมในมาลุกุยืดเยื้อมาตั้งแต่ช่วงปี 1999

ในเดือนเมษายน ปี 2003 จวนผู้ว่าราชการจังหวัดมาลุกุถูกเผา และในวันที่ 20 ธันวาคม ปี 2001 จัดให้มีการเจรจาปรองดองครั้งที่ 1 ระหว่างกลุ่มชาวมุสลิมและชาวคริสต์ขึ้นที่เมืองมาลิโน การเจรจาปรองดองMalino ครั้งที่ 2 ในปี 2002 จนเกิดข้อตกลงสันติภาพมาลิโน (Malino Peace Treaty) แต่ในกลางเดือนตุลาคม ปี 2003 หมู่บ้านชาวคริสต์ถูกชาวมุสลิมเข้าโจมตีทำให้มีผู้เสียชีวิตไม่น้อยกว่า 11 คน จากเหตุการณ์ซุ่มโจมตีในครั้งนี้ทำให้ชาวบ้านตั้งข้อสังเกตว่า การเข้ามาฆ่าคนในชุมชนชาวคริสต์ที่อยู่บนภูเขาสูงชัน จำเป็นต้องใช้คนที่มีร่างกายกำยำ แข็งแรง ซึ่งคนที่มีความสามารถในการจู่โจมไม่ใช่คนธรรมดาสามัญ ต้องเป็นคนที่ฝึกมาโดยเฉพาะ ซึ่งการปลุกกระแสความเกลียดชังระหว่างคนสองศาสนาเป็นสิ่งที่ชาวบ้านไม่ได้รับผลดีแต่อย่างใด จากเหตุการณ์ในครั้งนี้จึงเป็นสิ่งกระตุ้นให้ประชาชนในหมู่บ้านชาวคริสต์ไม่เชื่อข่าวลือ คิดและกลั่นกรองก่อนที่จะเชื่อข่าวที่มากระตุ้นความโกรธและความเกลียดระหว่างศาสนา

ข้อตกลงสันติภาพมาลิโน 11 ข้อ

1. ยุติความขัดแย้งและข้อพิพาททุกรูปแบบ

2. บังคับใช้อำนาจสูงสุดแห่งกฎหมายในลักษณะที่เป็นกลางและเป็นธรรม เจ้าหน้าที่ต้องทำหน้าที่อย่างมืออาชีพในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

3. ปฏิเสธการแบ่งแยกและเคลื่อนไหวทุกรูปแบบ

4. ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (NKRI) ทุกคนมีสิทธิที่จะอยู่และทำหน้าที่ดูแลและเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

5. ห้ามมีหรือจัดตั้งกลุ่มกองกำลังติดอาวุธใน Maluku และต้องส่งมอบอาวุธครอบครองที่ไม่มีใบอนุญาต ซึ่งจะมีการดำเนินการตามกฎหมายที่บังคับใช้ หากมีบุคคลภายนอกที่เข้ามาสร้างความแตกแยกและสร้างวุ่นวายใน Maluku ต้องออกจาก Maluku ทันที

6. เพื่อปฏิบัติตามข้อกำหนดแห่งกฎหมาย จำเป็นต้องตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงอิสระเพื่ออธิปไตยแห่งชาติ ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในวันที่ 19 มกราคม , RMS Christian, Laskar Jihad, Laskar Kristus และการบังคับให้เปลี่ยนแปลงศาสนา

7. พาคนที่เคยอพยพออกจากพื้นที่กลับสู่พื้นที่เดิม

8. รัฐบาลจะช่วยเหลือประชาชนในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ฟื้นฟูเศรษฐกิจ สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ เช่น การศึกษาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขภาพและศาสนา ตลอดจนที่อยู่อาศัยของประชาชนเพื่อให้อนาคตของคนของมาลุกุสามารถเดินหน้าต่อไปได้

9. การเปิดพื้นที่ให้ความช่วยเหลือทุกรูปแบบเพื่อลดข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและสังคม ของคนในพื้นที่โดยเปิดโอกาสให้มีที่อยู่อาศัย

10. เพื่อรักษาความมั่นคงและความมั่นคั่งของสังคมและภูมิภาค เพื่อสร้างความสมานฉันท์และความปรองดองของคนในพื้นที่ จะมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นใหม่และเรียกคืนความสงบสุขให้คนในพื้นที่

11. เพื่อรักษาความสัมพันธ์ของคนในสังคม ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ทุกคนต้องพยายามรักษากฎหมายและบทบัญญัติของสังคมร่วมกัน โดยไม่มีการบีบบังคับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเพื่อรักษาความสัมพันธ์ของคนในสังคม โดยการสนับสนุนการฟื้นฟูความสัมพันธ์โดยมหาวิทยาลัย Pattimura ด้วยหลักความก้าวหน้าร่วมกัน ดังนั้นการสรรหาบุคลากรและนโยบายอื่น ๆ จึงจำเป็นต้องเปิดเผยโดยใช้หลักการแห่งความยุติธรรมและเป็นไปตามความต้องการของกระบวนการยุติธรรม

เรียนรู้การจัดการความขัดแย้งในแบบฉบับเมืองอัมบน

สู่นโยบาย MALUKU DAMAI

การจัดการให้เกิดการเรียนรู้การจัดการความขัดแย้งเมืองอัมบนในครั้งนี้ คือ มูลนิธิเอเชีย ซึ่งได้รับงบประมาณจาก USAID ตามโครงการส่งเสริมสันติภาพภาคใต้โดยใช้แนวทาง People to People (P2P) การเรียนรู้ระหว่างการเดินทางครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาของหมู่เกาะมาลุกุเมืองอัมบนชนกลุ่มเดิมที่เป็นชาวคริสต์และชนกลุ่มใหม่ที่อพยพเข้ามาอาศัยในมาลุกุ เข้าใจความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่างเชิงชาติพันธุ์และศาสนาที่เกิดขึ้นในอัมบน พัฒนาการของความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงสร้างความสูญเสียระหว่างชาวมุสลิมและชาวคริสต์ นับเป็นบทเรียนที่มีคุณค่าสำหรับการได้เรียนรู้ เพื่อช่วยให้เข้าใจความขัดแย้งและการยุติความรุนแรงด้วยสันติวิธีจนสามารถนำไปสู่การวางอาวุธและปรองดองกันได้

ดังนั้นผลกระทบของความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มเดิมคือชาวคริสต์กับชนกลุ่มผู้อพยพคือชาวมุสลิมที่ต่อสู้เคลื่อนไหวและตอบโต้ค่อนข้างน่าสนใจ ซึ่งกระบวนการทางการเมือง ที่นำไปสู่การยุติสร้างจุดเปลี่ยนของการนำมาซึ่ง Damai (**สันติภาพ**) ที่ดึงความร่วมมือระหว่างสองกลุ่ม เรียกว่า Pela Gandung คือความเชื่อของชาวมาลุกุที่มีมาแต่ดั้งเดิม ก่อนที่ชาวโปรตุเกสและฮอลันดาจะเข้ามามีอิทธิพลในแถบหมู่เกาะนี้ Pela gandung คือเครื่องมือที่สามารถเชื่อมความสัมพันธ์และรื้อฟื้นความรู้สึกพี่น้องร่วมสายโลหิตแม้จะนับถือศาสนาที่แตกต่าง และสามารถยุติความขัดแย้งช่วยให้ลดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนได้เป็นอย่างดี

Pela Gandung ความหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างกัน ความเป็นพี่น้อง แม้จะยึดมั่นในศาสนาที่แตกต่าง ข้อตกลงนี้ทำขึ้นในคำสาบานที่ไม่สามารถฝ่าฝืนได้ ในพิธีสาบานตนจะนำส่วนผสมเลือดจากผู้นำของแต่ละรัฐมาผสมกัน เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้น Pela เกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกันของคนในหลายหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน Gandung คือระบบพี่น้อง ใน Pela มีชุดของค่านิยมความเชื่อและกฎที่มีผลผูกพันในครอบครัวหรือเครือญาติที่ส่งผ่านต่อกันอย่างแน่นแฟ้น ความเชื่อเรื่อง Pela Gandung มีความเข้มข้นมากในหมู่เกาะมาลุกุ หากใครที่ฝ่าฝืน Pela Gandung ชาวมาลุกุเชื่อว่าจะเกิดการลงโทษจากบรรพบุรุษ

ซึ่งระหว่างช่วงที่มีความขัดแย้งในเมืองอัมบนมีการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพอย่างชัดเจนก่อนความรุนแรงและหลังความรุนแรง หลังจากมีความขัดแย้งที่รุนแรง เขตพื้นที่ทางทะเลมุสลิมกลายเป็นผู้ครอบครอง และเขตภูเขาชาวคริสต์เป็นผู้ครอบครองซึ่งจะเห็นได้ว่าเกิดการแบ่งแยกเพื่อลดการปะทะกันอย่างเห็นได้ชัด ต่อมามีการรื้อฟื้น Pela Gandung เพื่อผสานความรู้สึกระหว่างชาวมุสลิมและคริสต์ขึ้นมาอีกครั้ง เป็นการรื้อฟื้นความสัมพันธ์เพื่อลดความขัดแย้งที่จะนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในอนาคตได้

สิ่งที่หนุนให้เกิดการยุติความรุนแรงในเมืองอัมบนอีกด้านหนึ่ง คือ นโยบายท้องถิ่นที่เอื้อต่อการปรองดองเชิงสมานฉันท์ เปิดช่องทางให้ทุกกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้หญิง กลุ่มเด็ก เยาวชน และผู้นำศาสนาของทั้งสองฝ่ายมาพูดคุยถึงทางออกของปัญหาความรุนแรง และแถลงให้ประชาชนรับทราบโดยทั่วกันว่า ผู้นำศาสนาไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรงของทั้งสองฝ่าย บวกกับความทุกข์ร้อนร่วมกันของประชาชนทั้งชาวมุสลิมและชาวคริสต์ที่ต้องผลัดถิ่น ไร้บ้าน ขาดอาชีพ ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ ความหิวโหยระยะยาว ระหว่างที่ได้พบปะกับ Interreligious harmony Forum (Forum kerukunan umat beragama FKUB) ได้นำเสนอแนวทาง

การแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ไม่สร้างความขัดแย้ง และจำเป็นต้องให้ผู้คนที่อาศัยในมาลุกุเข้าใจการจัดการอารมณ์

2. ไม่แสดงพฤติกรรมที่จะกระตุ้นการใช้ความรุนแรงต่อกัน

3. ไม่สร้างกระแสความเกลียดชังระหว่างกัน

บทเรียนความท้าทายของอัมบน

กลุ่มผู้หญิงที่เรียกว่า เครือข่ายผู้หญิงเพื่อปกป้องและคุ้มครอง Gerakan Perempuan Peduli เริ่มจัดตั้งขึ้นในปี 1999 มีการรวมตัวกันของกลุ่มผู้หญิงชาวคริสต์คาทอลิกและชาวมุสลิม โดยเบื้องต้นมีการรวบรวมบรรดาภรรยาของปาสเตอร์และภรรยาของอิหม่าม เนื่องจากผู้หญิงเป็นผู้ได้รับผลกระทบอย่างมาก เมื่อสามีต้องออกรบ ผู้หญิงเริ่มเข้ามาในวงจัดทำการสานเสวนากลุ่มย่อยระหว่างมุสลิมและคริสต์ กิจกรรมเล่าเรื่องเพื่อระบายความรู้สึกอัดอั้นตันใจของผู้หญิงผู้สูญเสียเป็นการเยียวยาจิตใจแบบกลุ่ม Group therapy ซึ่งระหว่างช่วงปี 1999-2003 เป็นช่วงที่มีเหตุการณ์ความรุนแรงขีดสุด ความหวาดกลัวแพร่กระจาย การจัดกิจกรรมพูดคุยข้ามกลุ่มจึงต้องทำอย่างปิดลับมิฉะนั้นผู้หญิงจะถูกฆ่า

ตัวแทนผู้หญิงคนหนึ่งเล่าว่า เราเปลี่ยนแปลงวิธีการเล่นของเด็ก ๆ ในมาลุกุ จากปืนเป็นของเล่นอื่นเพื่อไม่ให้เด็กคุ้นชินกับการเห็นอาวุธ การสร้างความสัมพันธ์แบบเงียบ ๆ และปิดลับ ถือเป็นความลับระหว่างผู้หญิงมุสลิมและผู้หญิงคริสต์ ต่อมาเริ่มขยายความคิดการสมานฉันท์ปรองดองไปยังผู้หญิงในพื้นที่มากขึ้น เธอเล่าให้ฟังว่า ระหว่างที่เราจัดกิจกรรมพูดคุยเพื่อการสร้างสมานฉันท์ เราต้องแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งทำการสานเสวนา อีกกลุ่มหนึ่ง ต้องคอยดูแลความปลอดภัยให้กลุ่มที่กำลังสานเสวนา เพราะช่วงนั้นมีเหตุการณ์โจมตีจำนวนมาก จากการทำกิจกรรมพูดคุยสานเสวนาเป็นจุดเริ่มต้นของการทำกิจกรรม ตลาดสันติภาพเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างหมู่บ้านชาวมุสลิมและชาวคริสต์ และผู้หญิงได้เดินไปตามถนนเพื่อแจกริบบิ้นสีเขียว เพื่อแสดงจุดยืนว่าผู้หญิงไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรง แม้จะกลัวแต่ผู้หญิงก็ยืนยันที่จะทำกิจกรรมต่อเพราะความสูญเสียสามีและลูกเป็นสิ่งที่น่ากลัวกว่า

เมืองอัมบน kampong kayu tiga กลิ่นอายของความเชื่อความศรัทธา

เมืองอัมบน เกาะมาลุกุพิธีกรรมทางศาสนา ความศรัทธา อาหารการกิน ชายหาด เกลียวคลื่น น้ำทะเลสีเขียวมรกต สายน้ำ และ ขุนเขา ที่โอบรัดเราด้วยความอบอุ่นจากครอบครัวอุปถัมภ์ (Mama Priya)

ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสังเกตว่าในเมืองอัมบน อินโดนีเซียมีพื้นที่ที่เกิดความรุนแรงในเชิงศาสนาและชาติพันธุ์ความขัดแย้งนี้ขยายลงไปในระดับชุมชน อีกทั้งยังเป็นช่วงที่อินโดนีเซียอยู่ในยุคของการเปลี่ยนผ่าน แต่ความรุนแรงที่ดำเนินอยู่สามารถยุติได้ด้วยการดึงความร่วมมือของผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ ดึงผู้มีความรู้เรื่องการจัดการความขัดแย้งจากนอกพื้นที่เข้ามามีบทบาทร่วมกันในการแก้ไขปัญหา

แม้ความรุนแรงจะผ่านไปกว่าสิบปี แต่เมื่อไหร่ที่มีคนมาถามถึงเหตุการณ์ความรุนแรงในครั้งนั้น Mama Priya (ครอบครัวอุปถัมภ์)ก็เล่าเรื่องราวความสูญเสียที่เกิดขึ้น ด้วยน้ำตาคลอเบ้า ฉันเข้าไปจับ มือMama Priya และบีบมือเธอเบา ๆ เพื่อส่งสัญญาณการรับรู้เรื่องที่เธอเล่า

Mama Priya ขณะนี้เธออายุ 39 ปี เธอเล่าว่าตอนที่เกิดเหตุการณ์เขาตั้งท้องลูกคนแรกได้ 4 เดือน แต่ระหว่างที่สถานการณ์ความรุนแรงจนต้องตัดสินใจทิ้งบ้านและไม่ทันจะนำทรัพย์สินแม้แต่ชิ้นเดียวติดตัวไปด้วย ระหว่างที่เธอวิ่งหนีเพื่อเอาชีวิตรอดเธอมารู้ตัวอีกทีตอนมีอาการตกเลือดและสูญเสียลูกในครรภ์ไป เธอพูดว่า “เพียงพอแล้วกับความสูญเสีย เพียงพอแล้วกับความรุนแรง เราอยากมีชีวิตที่ปกติสุข เราอยากมีอนาคตที่ไม่ต้องหวาดกลัว และไม่อยากหนีอีกต่อไป” เราต้องยอมทิ้งอดีต และเลือกที่จะไม่จดจำประสบการณ์เลวร้ายในอดีต แต่เธอเลือกที่จะวางแผนอนาคตของเธอกับครอบครัว และอีกไม่กี่ปีข้างหน้าลูกคนโตของเธอ จะเรียนจบชั้นปริญญาตรี นี่คืออนาคตที่เขาวาดฝันไว้ และอัมบนในความทรงจำ คืออัมบนที่มีความสุขบนความแตกต่างที่ไม่จำเป็นต้องแบ่งแยกและขับไล่กัน และอยากให้คนรุ่นหลังเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตเพราะความสูญเสียที่เราต้องเผชิญเราเจ็บกันทั้งสองฝ่าย เราไม่อยากให้ลูกหลานของเราต้องสูญเสียเหมือนที่เราเคยสูญเสีย **PF**

เรื่องเล่าจากปอนเตียนัค

อาลาวี อุมาสะ

สายฝนยังคงโปรยลงเม็ดตั้งแต่เช้า แม้จะผ่านพ้นต้นปีได้สองสัปดาห์แล้ว บ่งบอกว่ามรสุมยังคงอยู่ ยังไม่จากปลายด้ามขวานแห่งนี้ไปไหน วันนี้พวกเรามีนัดที่จะต้องเดินทางไกลเพื่อไปศึกษากระบวนการสันติภาพ ณ ประเทศอินโดนีเซีย การเดินทางครั้งนี้ไปกันเกือบ 30 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกนั้นต้องเรียนรู้กระบวนการสันติภาพ ณ เกาะอัมบน ส่วนกลุ่มของกระผมนั้นได้พื้นที่ ปอนเตียนัค บนเกาะบอร์เนียว จังหวัดกาลิมันตันตะวันตก ของประเทศอินโดนีเซีย ทีมงานพวกเรานั่งรถตู้ออกจากปัตตานีตั้งแต่เช้า ส่วนกระผมและเพื่อนอีกสองคนรอระหว่างทางที่สายบุรี ถึงศาลาที่นัดหมาย บุหรี่ในมือสหายผมยังไม่ทันหมด รถก็มาถึงตรงตามเวลาที่นัดไว้ พร้อมออกเดินทาง เรามีนัดหมายรวมทีมกันอีกครั้งที่ด่านชายแดนสุไหงโกลก มุ่งหน้าสู่สนามบินโกตาบารู ประเทศมาเลเซีย เพื่อเดินทางไปเปลี่ยนเครื่องที่กรุงกัวลาลัมเปอร์และบินต่อไปยังกรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย ทันทีที่ถึงสนามบินแห่งชาติกรุงจาการ์ตา พวกเราหลายคนไม่รีรอทำการแลกเงินสกุลดอลลาร์เป็นรูเปีย แอบสังเกตเห็นหลายคนต่างมีรอยยิ้มมีความสุขกันยกใหญ่ที่ได้แตะเงินล้านกันถ้วนหน้า

รถบัสพาพวกเราออกจากสนามบินแห่งชาติมุ่งสู่ใจกลางกรุงจาการ์ตา เป็นเวลาค่ำคืนแล้ว คณะเราจึงไม่ได้สัมผัสถึงการจราจรอันติดขัดของเมืองหลวงที่มีประชากรเกิน 20 ล้าน ซึ่งว่ากันว่าเป็นเมืองที่ขึ้นชื่อในเรื่องรถติดอันดับต้น ๆ ของอาเซียนและระดับโลกเลยทีเดียว คืนนั้นเราเข้าพักโรงแรมในย่านจิกีนี่(Cikini) บรรยากาศหากเทียบกับกรุงเทพก็คงจะเป็นย่านอโศก สุขุมวิท ซึ่งเต็มไปด้วยห้างร้านธุรกิจ โรงแรมหรู ร้านอาหาร และห้างสรรพสินค้ามากมาย แต่เราก็ไม่มีโอกาสได้ชื่นชมมากนัก เพราะมาถึงก็ดึกแล้ว ต้องพักผ่อนเก็บแรง ซึ่งวันรุ่งขึ้นมีโปรแกรมเต็มวัน ต้องไปฟังบรรยายและพบปะองค์กรต่าง ๆ ที่จะมาให้ความรู้ ทั้งผู้มีส่วนช่วยเจรจาในการจัดการความขัดแย้งในอัมบนและปอนเตียนัค องค์กรช่วยเหลือด้านกฎหมายแอลบาฮา(LBH)ซึ่งเต็มไปด้วยคนหนุ่มสาวไฟแรงในการทำงานช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และองค์กรช่วยเหลือสตรีคอมนัส เปอรัมปวน(Komnas Perempuan) ในการพบปะและฟังบรรยายให้ความรู้ก็ใช้เวลาหนึ่งวันเต็ม และรุ่งเช้าเราต้องออกเดินทางไปศึกษาดูงานตามพื้นที่ ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งกระผมได้รับเลือกให้ลงพื้นที่ไปศึกษากระบวนการสันติภาพที่เมืองปอนเตียนัคใน จังหวัดกาลิมันตันตะวันตกของประเทศอินโดนีเซีย

วันรุ่งขึ้นเราออกจากโรงแรมแต่เช้ามืดมุ่งไปสนามบินอีกครั้งเพื่อเดินทางต่อไปยังปอนเตียนัค เกาะบอร์เนียวโดยสายการบินพญาครุฑ (Garuda air) มาลงที่สนามบินซูปาดิโอ (Supadio) เมืองปอนเตียนัค บนเกาะบอร์เนียว เกาะที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับ 3 ของโลก และเป็นที่ตั้งของ 3 ประเทศ-มาเลเซีย บรูไน และอินโดนีเซีย ซึ่งครอบครองพื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาะ คนอินโดนีเซียเรียกที่นี่ว่า กาลิมันตัน

นอกจากบอร์เนียวจะเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโลกแล้ว สิ่งมีค่าที่สุดประการหนึ่งของเกาะนี้คือผืนป่าอันอุดมสมบูรณ์ ยกตัวอย่างเช่น อุทยานแห่งชาติดานัน เซินตารุม (Danan Sentarum) ในอำเภอกาปูวัส ฮูลู (Kapuas Hulu) ตั้งอยู่ห่างจากเมืองปอนเตียนัคไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ 700 กิโลเมตร และห่างจากชายแดนอินโดนีเซีย-มาเลเซีย 4 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 132,000 เฮกตาร์ เป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มและมีสัตว์ป่าอีกนับร้อยสายพันธุ์ ซึ่งจำนวนหนึ่งเป็นสัตว์เฉพาะถิ่น แต่นั่นก็ยังไม่ยิ่งใหญ่เท่าผืนป่าใจกลางเกาะซึ่งรวมเอาอุทยานแห่งชาติดานัน เซินตารุม เข้าไปด้วยที่ถูกเรียกขานอย่างจับใจว่า หัวใจแห่งบอร์เนียว (Heart of Borneo) แม่น้ำ 14 สาย จาก 20 สายหลักของเกาะเกิดจากผืนป่าดังกล่าว กินพื้นที่ลุ่มน้ำของเกาะถึง 54 ล้านเฮกตาร์ ซึ่งรวมถึงแม่น้ำกาปูวัส ที่เป็นเส้นเลือดของกาลิมันตันตะวันตก และเมืองปอนเตียนัคด้วย

ทันทีที่ก้าวออกจากสนามบินปอนเตียนัค ก็สัมผัสได้ถึงความร้อนชื้น อบอ้าว บ่งบอกว่าเรากำลังอยู่บนเมืองแห่งเส้นศูนย์สูตรพาดผ่าน ไม่นานนักไกด์ท้องถิ่นที่เราติดต่อไว้ก็มารับเพื่อที่จะพาพวกเราไปยังหมู่บ้านดูซุนซาดง(Dusun Sadong)เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่มีชาวบ้านหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกัน ทำการเกษตร ปลูกปาล์มน้ำมันและสวนยางพารา ซึ่งพวกเราต้องมาพักกับชาวบ้านที่นี่เป็นเวลาสามวันเพื่อที่จะศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าความขัดแย้งในอดีตของพื้นที่นี้

PONTIANAK ทันทีที่ค้นคำนี้ใน Google ผลลัพธ์ที่แสดงออกมาคือ เรื่องราวเกี่ยวกับผีและรูปผีผู้หญิงตายทั้งกลมผมยาว ดวงตาสีแดง สวมชุดกระโปรงสีขาวเลอะไปด้วยเลือด บางตำนานนั้นได้บอกว่า ปอนเตียนัคจะปรากฏตัวในสภาพที่ดูเหมือนหญิงสาวหน้าตาสะสวย ซึ่งกลุ่มคนที่ได้พบปอนเตียนัคในสภาพที่ดี ๆ ก็จะเป็นกลุ่มชายหนุ่มคนดีน่าสงสาร แต่ถ้าเป็นคนชั่วก็เจอในสภาพหน้าตาหน้ากลัวกระหายเลือด ประวัติผีตนนี้น่าสนใจมาก ถึงขนาดมาตั้งเป็นชื่อของเมือง และคนที่นี่ส่วนใหญ่ยืนยันว่า ผีตนนี้มีจริง ไว้มีโอกาสผมจะมาเล่าเรื่องผีนี้ให้ฟัง

“ถ้าเราพบปอนเตียนัคแล้วจะเกิดอะไรขึ้น?” ผมถามคนขับรถด้วยความสงสัย คำตอบก็คือ *“ปอนเตียนัคจะสังหารเหยื่อของเธอโดยการใช้เล็บนิ้วอันแหลมคมแทงเข้าไปที่ท้อง จากนั้นก็จะควักเครื่องในออกมากิน”* ซึ่งทำให้ผมแอบนึกถึงผีแม่นาคพระโขนงของบ้านเราขึ้นมาทันที *“แล้วผีตัวนี้ฆ่าคนไปเยอะหรือเปล่า?”* ผมถามต่อด้วยความอยากรู้ คนขับรถได้ตอบ

ผม *"ไม่เยอะหรอก ไม่เท่ากับมนุษย์เข่นฆ่ากันเองหรอก ตายมากกว่ากันเยอะ"* ผมได้ตอบเชิงเห็นด้วยว่า *"ใช่เลยครับบัง มนุษย์นั้นร้ายกว่าผีเยอะ และผมมาที่นี่ก็เพื่อมาศึกษากระบวนการสันติภาพหลังจากมีความขัดแย้ง เข่นฆ่ากันบนเกาะนี้แหละครับ"* ผมชี้แจงจุดประสงค์ของการเดินทางมาที่นี่ในครั้งนี้ให้พี่คนนำทางฟัง บังเขาทำหน้าแปลกใจระคนสงสัย พร้อมกล่าวว่า "ยังไงก็อย่าลืมเล่าให้ฟังกันบ้างล่ะ" ผมคิดในใจ ไม่รู้ว่าจะมีโอกาสกลับมาเล่าให้บังขาได้ฟังหรือเปล่า พร้อมกับตอบไปว่า *"อินชาอัลลอฮ์"* **(หากเป็นความประสงค์ของพระเจ้า)**

ปอนเตียนัค เป็นเมืองอุตสาหกรรมขนาดกลาง ตั้งอยู่ที่ปากลำน้ำสายเล็ก ๆ ทางเหนือของดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำกาปูวัส จังหวัดนี้ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ที่อาศัยอยู่ได้แก่ ชาวดายัค 34.93 % ชาวมลายู 33.84% ชาวชวา 9.74% ชาวจีน 8.17% และชาวมาดูรา 6.27 % โดยมีชาวดายัคเป็นชาติพันธุ์ดั้งเดิมของพื้นที่ซึ่งอาศัยอยู่ก่อนหน้าชาติพันธุ์อื่น ๆ

คนนำทางขับรถข้ามแม่น้ำกาปูวัสซึ่งเป็นเส้นเลือดใหญ่และเป็นแม่น้ำที่ยาวที่สุดบนเกาะแห่งนี้ รถเราแล่นบนถนนลาดยางได้สักพักคนขับก็เลี้ยวเข้าสู่ทางลูกรังไปอีกหลายกิโล มีหลุมบ่อโคลนหลายจุดเหมือนกันที่ทำให้มีลุ้นว่าสามารถผ่านไปได้หรือไม่ สภาพถนนและบ้านริมทางที่นี่นั้นทำให้ผมนึกถึงไปยังหมู่บ้านของผมในอดีตเมื่อ 20 ปีก่อนเลยทีเดียว เมื่อเราเดินทางไปถึงจุดหมาย ซึ่งเป็นหมู่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน เรียกว่าบาปะซูกรเรียโนและท่านก็เป็นโต๊ะอีหม่ามประจำสุเหร่าซึ่งตั้งอยู่ข้างบ้านไปนิดเดียว หลังจากพบปะแนะนำตัวกันว่า ใครเป็นใครมาทำอะไรกันพอสมควรแล้ว พวกเราก็แยกย้ายไปกับชาวบ้านบ้านหลังละ 2 คน โดยบางกลุ่มได้พักกับชาวดายัคริมแม่น้ำกาปูวัส ส่วนผมกับแบฮาดี้นั้นพักอยู่กับชาวมาดูรา ซึ่งครอบครัวทำอาชีพกรีดยางและเป็นครูในโรงเรียนประถม หลังจากแยกไปเก็บสัมภาระของตัวเอง พวกเราก็ได้มาร่วมตัวยังบ้านผู้ใหญ่บาปะโต๊ะอีหม่าม ซึ่งเป็นหัวหน้าหมู่บ้านและเป็นที่ประชุมและรับฟังเรื่องราวความขัดแย้งที่เกิดขึ้นบนเกาะแห่งนี้ ก่อนที่เราจะศึกษาอะไรก็ขอเท้าความปมความขัดแย้งในอดีตกันเล็กน้อย

เหตุการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่นี้นั้นมีมายาวนาน โดยเริ่มตั้งแต่ปี 1930 ในสมัยอาณานิคมดัตช์ได้ริเริ่มนโยบายการย้ายถิ่นฐานประชากรจากพื้นที่ ๆ ประชากรหนาแน่น เช่น เกาะชวาไปยังพื้นที่ที่มีประชากรเบาบางเช่น หมู่เกาะอิเรียนจายา และเกาะกาลิมันตัน หรือเกาะบอร์เนียว นโยบายดังกล่าวยังได้ดำเนินการต่อเนื่องมาถึงช่วงที่ประเทศอินโดนีเซียได้ประกาศเอกราชในช่วงปี 1960 รัฐบาลอินโดนีเซียได้อนุญาต ให้ชาวมาดูราเข้าจับจองพื้นที่ถางป่าเพื่อปลูกต้นปาล์มน้ำมัน อันเป็นเหตุให้เกิดความตึงเครียดระหว่างชาว มาดูราและวิถีของชาวดายัค ซึ่งเป็นคนพื้นเมืองดั้งเดิมในพื้นที่ และความตึงเครียดระหว่างสองชาติพันธุ์ได้นำไปสู่การปะทันกันอย่างรุนแรงโดยเฉพาะในช่วงปี 1996-1999 ซึ่งทำให้ชาวมาดูราเสียชีวิตเป็นจำนวนมากและต้องอพยพไปอีกนับแสนคน

นโยบายการส่งเสริมการอพยพถิ่นฐานประชากรจากเกาะอื่น ๆ ในอินโดนีเซียเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ชนพื้นเมืองเจ้าของพื้นที่เดิมชาวดายัคนั้นรู้สึกถึงการถูกคุกคามเป็นอย่างมากโดยเฉพาะประเด็นเรื่องที่ทำกินที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ในช่วงระหว่างปี 1986-2002 มีผู้อพยพใหม่จากเกาะชวาเข้ามาอยู่ในจังหวัด กาลิมันตันตะวันตกทั้งสิ้น 407,047 คน แม้คนจากชวาจะมาจากหลาย ๆ พื้นที่ หลายกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ชาว มาดูรากลับดูจะได้ผลประโยชน์จากรัฐบาลมากที่สุดในสายตาชาวดายัค ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ที่ได้จากบริษัทยักษ์ใหญ่ นโยบายการส่งเสริมต่าง ๆ ของรัฐบาล ที่ดินที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษถูกชาวมาดูราครอบครอง รวมทั้งกิจการการค้าขายต่าง ๆ อันเป็นผลให้ชาวดายัคกลับรู้สึกแปลกแยกและสูญเสียผลประโยชน์ เป็นผลนำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรงระหว่างชาวดายัคและมาดูราในที่สุด

ในช่วงปี 1996-มกราคม 1997 เกิดเหตุการณ์สังหารหมู่เป็นผลทำให้มีผู้เสียชีวิตไปกว่า 500 คน โดยมีการประมาณการว่าจำนวนผู้เสียชีวิตอาจจะมากกว่านั้น เหตุการณ์เริ่มปะทุขึ้นเมื่อวัยรุ่นชาวดายัคสองคน ถูกแทงโดยชาวมาดูราที่เมืองซังกัว เลอโด (Sanggau Ledo) ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากเมืองปอนเตียนัคประมาณ 270 กิโลเมตรไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ความตึงเครียดถูกยกระดับจนถึงขีดสุดเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมโบราณในหมู่ผู้นำชาวดายัค และมีการประกาศว่าการลุกขึ้นมาสังหารชาวมาดูราเป็นสงครามศักดิ์สิทธิ์ จนเป็นเหตุให้มีแผนการเผาบ้านเผาเรือนของชาวมาดูรา ผู้เสียชีวิตและบางส่วนถูกตัดคอและชำแหละเครื่องใน เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวมาดูราสองหมื่นกว่าคนต้องอพยพย้ายถิ่นฐาน ขณะที่ในปี1999 เกิดเหตุการณ์ที่ชาวมลายูและชาวดายัคได้เผาบ้านเรือนของชาวมาดูรา และสังหารหมู่ชาวมาดูราในเมืองซัมบัสอย่างต่อเนื่องตลอดปี เป็นผลให้มีชาวมาดูราเสียชีวิตไปกว่า 3,000 คน และอพยพอีกนับแสนคน โดยที่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าไประงับเหตุการณ์ได้เลย

ความตึงเครียดระหว่างชาวมลายูกับชาวมาดูรานั้น มีความสัมพันธ์ ระหองระแหงกันมายาวนานแม้จะเป็นมุสลิมด้วยกันแต่ชาวมลายูนั้นมองว่าชาวมาดูรา มีอภิสิทธิ์ที่เหนือกว่าและเหตุการณ์นั้นก็ลุกลาม บานปลายเมื่อคนขับรถชาวมลายูถูกชาวมาดูราสังหารในเดือนกุมภาพันธ์และในเดือนมีนาคมก็มีชาวดายัค ถูกสังหารโดยเชื่อว่าชาวมาดูราเป็นคนลงมือ ทำให้เหตุการณ์นั้นลุกลามบานปลายเป็นสงครามระหว่าง ชาติพันธุ์จนทำให้ชาวมาดูรานั้นต้องอพยพเข้าไปอยู่ในเมืองปอนตียานัคและอีกจำนวนไม่น้อยต้องกลับบ้านเดิมที่ชวาตะวันออก

และในช่วงปี 2000-2001 เกิดความรุนแรงขึ้นอีกครั้งหลายจุดในเมืองปอนเตียนัค ตั้งแต่การเผาอาคารรัฐสภาท้องถิ่นโดยชาวดายัค จำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตยังคงมีอยู่ต่อเนื่อง บ้านเรือน อุปกรณ์ทางเกษตรของชาวมาดูราก็ถูกยึดหรือทำลายไปเป็นจำนวนมาก ชาวมาดูรานับแสนต้องอพยพในค่ายผู้ลี้ภัยชั่วคราวที่อยู่รอบ ๆ เมืองปอนเตียนัคและ

ซัมบัส ขณะที่อีกไม่น้อยต้องอพยพกลับยังบ้านเดิมที่เกาะชวาตะวันออก ประสบกับความยากลำบากในการทำมาหาเลี้ยงชีพในบ้านเดิมของตนเอง กว่าจะได้รับการแก้ปัญหานำไปสู่สันติภาพก็สูญเสียชีวิตไปหลายพันคนเลยทีเดียว นั่นคือเรื่องราวความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่ปอนตียานัคแหงนี้

กลับมาที่หมู่บ้านดูซุนซาดง เราได้ลงพื้นที่ใช้ชีวิตเรียนรู้กับชุมชนโดยพวกเรานั้นจะแยกกันไปบ้านละ 2 คน ทั้งบ้านของชาวมาดูรา และชาวดายัคโดยใช้บ้านผู้ใหญ่บ้านเป็นศูนย์กลางในการประชุมพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยน ประกอบอาหารรับประทานกันที่นี่ จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านในพื้นที่เล่าว่าพวกเขานั้นเป็นรุ่นที่ 3 แล้วที่มาอยู่ในชุมชนแห่งนี้และคนเฒ่าคนแก่ก็เล่าว่ากลุ่มคนที่มาบุกเบิกทำมาหากินในที่แห่งนี้มีหลากหลายชาติพันธุ์มาจากหลายเกาะ เพื่อมาแสวงหาอาชีพและความหวังใหม่บนเกาะแห่งนี้ กลุ่มผู้นำในชุมชนยังเล่าอีกว่าในช่วงที่มีเหตุการณ์ความขัดแย้งนั้น เขาเองก็ตกใจเป็นอย่างมากและเกิดความสงสัยอยู่เหมือนกันว่าเกิดอะไรขึ้นแต่เมื่อกลับมามองดูชุมชนของเรานั้นก็ไม่ได้มีความขัดแย้งกันเหมือนพื้นที่อื่น ๆ หมู่บ้านเรานั้นผู้คนรักสงบ อยู่กันแบบเครือญาติ มีความเข้าใจกันและกันเขากล่าว

ตลอดหลายวันที่เราพบปะพูดคุยร่วมดื่มกาแฟกันกับชาวมาดูรา บทสนทนาต่าง ๆ ก็ออกมาอย่างเป็นกันเองพูดคุยกันอย่างออกรส กอปรกับควันบุหรี่ที่ฟุ้งลอยเต็มบ้าน ซึ่งคนอินโดนั้นการสูบบุหรี่ในบ้านหรือร้านอาหารหลายพื้นที่ยังคงเป็นเรื่องปกติอยู่ ผมรู้สึกว่าชาวบ้านที่นี่ก็เป็นคนมีอารมณ์ขันยิ้มแย้มแจ่มใส เปิดเผยพอสมควรและมีอัธยาศัยดี ซึ่งเป็นลักษณะความรักในสันติภาพอย่างหนึ่ง และถ้ามีปัญหาคงแก้ไม่ยากถ้าผู้คนทั่วไปมีลักษณะแบบนี้ ส่วนชาวดายัคนั้นดั้งเดิมก็เป็นคนรักสงบอยู่แล้วแม้จะนับถือต่างศาสนาแต่เมื่ออยู่ในพื้นที่ก็ไม่ดื่มเหล้าในชุมชน ในส่วนของปัญหายาเสพติดและลักเล็กขโมยน้อยมีน้อยมาก ที่นั้นแทบจะไม่มีเลยหรือถ้ามีก็จะแก้ปัญหากันในชุมชนก่อน อบรมสั่งสอน ประนีประนอมกันและช่วย ๆ กันเป็นหูเป็นตาให้กันและกัน ทำให้เรื่องราวต่าง ๆ ไม่บานปลายไปกันใหญ่

จากการสรุปของคนในพื้นที่ชุมชนที่ชาวมาดูราส่วนใหญ่ที่พวกเราเข้าไปเรียนรู้ศึกษานั้นต่างก็มีความเห็นว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมานั้น มาจากปัญหาเรื่องส่วนตัว แต่ถูกขยายเรื่องราวต่อกลายเป็นเรื่องของชาติพันธุ์ กลายเป็นความรุนแรงนำไปสู่การเข่นฆ่ากันระหว่างชาติพันธุ์ ในส่วนของชุมชนที่นี่นั้น เมื่อเกิดปัญหาเหตุการณ์ความขัดแย้งหรือมีกรณีพิพาทต่าง ๆ ก็มักจะมีการพูดคุยโดยจะนัดดื่มชา กาแฟ กันโดยจะมีศูนย์ไกล่เกลี่ย ที่ดูแลโดยชุมชนเอง ถ้าแก้ปัญหากันไม่ได้ก็จะมีเจ้าหน้าที่ มาช่วยพาไปให้ยังสถานีตำรวจ นำไปสู่การสืบสวนสอบสวน ขึ้นโรงขึ้นศาลกัน

หากย้อนกลับมาเป็นบทเรียนมองพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้บ้านเรานั้น ก็นับว่าโชคดีที่ไม่มีเหตุการณ์ความรุนแรงระดับเข่นฆ่ากันระดับชาติพันธ์ แต่อย่างไรก็ตามเราก็ต้องไม่ประมาท เฝ้าระวังไม่ให้ปัญหาเรื่องส่วนตัว กลายเป็นน้ำผึ้งหยดเดียวกลายเป็นความรุนแรงระหว่างศาสนาและชาติพันธุ์ ดั้งนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดจากการได้ไปศึกษาเรียนรู้คือความเคารพเข้าใจในความแตกต่างของชาติพันธ์และศาสนา ให้เกียรติซึ่งกันและกันในเรื่องความเชื่อและวัฒนธรรมที่ต่างกัน เห็นอกเห็นใจในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพียงเท่านี้สันติภาพก็จะยังอยู่ในพื้นที่นี้ไปอีกนาน **PF**

อำบนในความทรงจำ

ประมวลมุมมองของการเรียนรู้ประสบการณ์แก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่อำบน

ปาตีเมาะ เปาะอีแตดาโอ๊ะ

หลายต่อหลายครั้งที่ฉันเดินทางมายังประเทศอินโดนีเซีย ส่วนใหญ่จะไปยังจาการ์ตา หรือไม่ก็บาหลี ซึ่งก็ไม่แปลกเพราะ 2 พื้นที่ ๆ กล่าวมาข้างต้นเป็นสถานที่ ๆ หลายต่อหลายคนใฝ่ฝันอยากมาเยี่ยมเยือน

แต่หากพูดถึงกระบวนการสันติภาพที่อินโดนีเซียก็มักหลีกไม่พ้นพื้นที่จังหวัดอาเจาะห์ สาเหตุแห่งการต่อสู้ของพี่น้องที่อาเจาะห์ในการเรียกร้องกระบวนการสันติมีมาอย่างยาวนานหลายคนในบ้านเราต่างก็ศึกษาดูงานเพื่อเอาบทเรียนจากจังหวัดอาเจาะห์สู่การเรียนรู้และประยุกต์ใช้ในพื้นที่ความขัดแย้งในภาคใต้ของประเทศไทยเรา

หากมองย้อนกลับไปยังพื้นที่ ๆ มักไม่ค่อยมีคนพูดถึงนัก ถึงกระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ในประเทศอินโดนีเซีย คือ จังหวัดมาลุกุ ซึ่งอยู่ภายในประเทศอินโดนีเซีย สิ่งที่เราสนใจคือ จุดเริ่มต้นของความรุนแรงที่เริ่มก่อตัวครั้งแรกในจังหวัดมาลุกุ เรื่องเล่าว่า เมื่อวันที่ 19 มกราคม 1999 มีเด็กหนุ่มชาวคริสเตียนได้เข้ามาขโมยของในบ้านของชาวมุสลิมในช่วงเดือนรอมฎอน จึงสร้างความไม่พอใจต่อชาวมุสลิมเป็นอย่างมากเนื่องจากช่วงเดือนรอมฎอนโดยความเชื่อของชาวมุสลิมเป็นเดือนของการทำความดี เดือนอันประเสริฐ ชาวมุสลิมมองว่าการเข้าไปขโมยของในช่วงเดือนรอมฎอนนั้น ถือว่าเป็นการหยามศักดิ์ศรีเป็นอย่างมาก

หลังจากนั้นเหตุการณ์เริ่มบานปลายจนนำไปสู่การนองเลือด มีการเผาบ้านเรือน เผาโรงเรียน เผาโรงพยาบาล นำไปสู่การสูญเสียทั้งทรัพย์สินและการล้มตายของชีวิตผู้คน

จากปัญหาความขัดแย้งที่กล่าวมาข้างต้นจนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงจากทั้ง 2 ศาสนา ทำให้มีการแบ่งแยกวิถีชีวิตอย่างชัดเจน จากแต่ก่อนมีการใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนเดียวกัน จนเกิดการย้ายถิ่นฐาน ชุมชนคริสต์ ชุมชนมุสลิม โรงพยาบาลคริสต์ โรงเรียนมุสลิม โรงเรียนคริสต์ ไม่เพียงเท่านั้น ยังรวมถึงหน่วยงานราชการ ถนน ร้านค้า ทุกอย่างมีการแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน

ความขัดแย้งที่นำไปสู่การล้างแค้น และมีการตายนับหมื่นคน บนเกาะอัมบนใช้ระยะเวลาเพียง 5 ปี หลังจากนั้นประชาชนในเกาะมาลุกุ เริ่มรู้สึกไม่อยากให้ความรุนแรงยืดเยื้ออีกต่อไป เพราะไม่นำไปสู่การพัฒนาใด ๆ มีแต่การสูญเสีย จึงได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม มาประยุกต์ใช้ให้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างน่าสนใจ นั้นคือ เปลา **(ความเป็นสายเลือดเดียวกัน ความเป็นเรือนร่างอันเดียวกัน)** กันดง **(การนับสายสัมพันธ์ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษที่มีความเชื่อว่าถึงจะต่างศาสนาแต่ละคนก็ล้วนมาจากปู่ ย่า ตา ยาย คนเดียวกัน)** รวมถึง ราตูปาตี **(เชื้อสายราชวงศ์ที่มีต้นทุนดั้งเดิมในการเคารพนับถือของคนที่นั่น)** เป็นต้นทุนในการเชื่อมโยงคนสู่คน เชื่อมคริสต์กับมุสลิมเข้าด้วยกัน

สิ่งที่น่าประหลาดใจคือ ทุกคนล้วนมีบทบาทหน้าที่ในการสมานบาดแผลอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นในนามบทบาทกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นชนวนแรกของเหตุความรุนแรง เยาวชนได้เริ่มมีกิจกรรมการเชื่อมสัมพันธ์เข้าหากันผ่านกิจกรรมทางศาสนา เช่น เข้าร่วมกิจกรรมในโบสถ์ ในมัสยิด กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นที่กล่าวขานกันว่าผู้คนในอัมบนมีใจรักในเสียงดนตรี จนเป็นที่เลื่องลือว่าชาวอำบนเป็นนักร้องที่ร้องเพลงได้ไพเราะ และในประเทศอินโดนีเซียนักร้องส่วนใหญ่ก็จะมาจากเมืองอำบน

บทบาทของกลุ่มผู้หญิง หลายองค์กรที่คณะเราได้เข้าพบ ล้วนแต่พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า บทบาทผู้หญิงมีส่วนสำคัญอย่างมาก ที่จะช่วยให้กระบวนการจัดการความขัดแย้งนี้กลับคืนสู่สภาพวะเดิม โดยมีผู้หญิงเป็นกำลังสำคัญที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานไม่ว่าจะเป็นในบทบาทความเป็นแม่ ที่คอยหล่อหลอม เฝ้าดู ติดตามพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านเพื่อไม่ให้ไปก่อเหตุและอภัยต่อสิ่งที่เกิดขึ้น บทบาทความเป็นภรรยาในการค่อยส่งเสริมสนับสนุนสามีภายในบ้านให้เห็นความสำคัญของความเชื่อเรื่อง *เปลา กันดง* และปฏิบัติเชื่อฟัง ตามคำสอนของ *ราตูปาตี*

ไม่เพียงแค่นั้น บทบาทของกลุ่มผู้หญิงยังได้จัดกิจกรรมเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบอยู่เป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องทุกสัปดาห์โดยไม่เลือกศาสนา โดยการให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบเขียนบรรยายความรู้สึกของตนเองลงในกระดาษ เขียนเสร็จแล้ว ให้เผาทิ้งพร้อมเรื่องที่ผ่านมาและพยายามลืมเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้น ไม่เพียงแต่กิจกรรมเยียวยา ยังรวมถึงกิจกรรม ถนนปลอดภัย

เนื่องจากตอนที่เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมที่เคยอยู่ร่วมกันเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง คือมีการแบ่งเขตแบ่งโซน หน่วยงาน องค์กร สถาบัน ก็ถูกแบ่งไปด้วย ทำให้กลุ่มผู้หญิงได้มองเห็นความสำคัญในการคลี่คลายสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จึงจัดกิจกรรมถนนปลอดภัย ในการรณรงค์ร่วมกันทั้ง 2 ศาสนา กลุ่มผู้หญิงศาสนาคริสต์ก็จัดกิจกรรมเช่น

เดียวกัน บนถนนในเขตพื้นที่ของตนเอง เช่นเดียวกันกลุ่มผู้หญิงศาสนาอิสลามก็ปฏิบัติการกิจกรรมเหมือนกันโดยการเอาผ้าสีเขียวผูกข้อมือผู้ที่สัญจรไปมาบนท้องถนนในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนเองเพื่อแสดงถึงสัญลักษณ์กลุ่มผู้หญิงไม่เอาความรุนแรง กิจกรรมนี้กลุ่มผู้หญิงทั้ง 2 ศาสนาจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ

ไม่เพียงแต่ถนนปลอดภัยเท่านั้นที่ทำให้ ทุกคนร่วมตระหนักไปพร้อมกัน การทำให้สองศาสนาหันหน้ามาคุยกันเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกัน ซึ่งเหตุของการแบ่งเขต แบ่งโซนยิ่งทำให้ทั้งสองศาสนา ไม่มีโอกาสเผชิญหน้าเข้าไปใหญ่ และยิ่งเพิ่มความห่างเหินขึ้นไปเรื่อย ๆ กลุ่มผู้หญิงจึงริเริ่มกิจกรรมตลาดปลอดภัย ร้านค้าชุมชนปลอดภัย ในการเชื่อมผสานกลุ่มคนทั้งสองศาสนา เข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นร้านค้าที่ทั้งสองศาสนาใช้สอยร่วมกัน เริ่มจากการเข้าไปจับจ่ายซื้อของ เจอหน้ากัน ทักทายกัน พูดคุยกัน จนนำไปสู่การแบ่งปันทรัพยากรร่วมกันในที่สุด **PF**

“เปาะออตง แห่งเกาะบอร์เนียว”

บทละครหลังความขัดแย้งชาติพันธุ์ดายัค-มาดูรา

ปรัชญา โต๊ะอิแต

แสงอ่อน ๆ ยามเย็นกระทบร่าง *“เปาะออตง”* ชื่อที่ถูกแนะนำต่อผู้มาเยือนโดยชายวัยใกล้ชรา ขณะที่มือหนึ่งหยิบมวนใบจากมาสูบใกล้หมดมวน แสงอ่อนยามเย็นส่องสาดเปาะออตงเป็นเงาทาบยาวในท่านั่งยกเข่าข้างหนึ่งบนเก้าอี้ระเบียงหน้าบ้านซึ่งเป็นพื้นกระดานถูกต่อด้วยตะปูอย่างไม่เป็นระเบียบค้ำยันด้วยเสาปูนแท่งยาวเหนือแอ่งน้ำที่เป็นส่วนหนึ่งของลำคลองประจำหมู่บ้านดูซุนซาดง หมู่บ้านหนึ่งในจังหวัดกาลิมันตันตะวันตกของอินโดนีเซีย

เปาะออตงเป็นคนหนึ่งจะถูกเอ่ยถึงบ่อยในการเดินทางศึกษาดูงานระหว่างวันที่ 14-20 มกราคม ปี 2561 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการส่งเสริมสันติภาพภาคใต้โดยใช้แนวทาง People to People ภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิเอเชีย โดยมีพื้นที่ศึกษา 2 พื้นที่ด้วยกันในประเทศอินโดนีเซีย คือ เกาะอัมบน จังหวัดมาลุกุ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เคยมีความขัดแย้งระหว่างชาวคริสต์และชาวมุสลิม และอีกพื้นที่หนึ่งคือ เกาะบอร์เนียว จังหวัดกาลิมันตันตะวันตก ซึ่งเป็นพื้นที่ ๆ เคยมีความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ ทั้งนี้มีองค์กรร่วมเดินทาง 6 องค์กรด้วยกัน คือ มูลนิธิอิสลามศรีทักษิณกลุ่มสายบุรีลุคเกอร์ เครือข่ายวาระผู้หญิงชายแดนใต้ มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม เครือขายอาสาสมัครผู้ช่วยทนายความ เครือข่ายไทยพุทธเพื่อสันติภาพ และปาตานี ฟอรั่ม โดยองค์กรเหล่านี้ต่างก็ให้ความสำคัญต่อการทำงานพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนที่อยู่ท่ามกลางความขัดแย้งปตานี

เปาะออตง เป็นสามัญชนธรรมดาคนหนึ่งในหมู่บ้านที่ค่อนข้างไม่ค่อยมีพัฒนาการมากนักในเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ทั้ง ๆ ที่หมู่บ้านตั้งอยู่ห่างไม่ไกลมากนัก ประมาณ 60 กิโลเมตรจากตัวเมืองปอนเตียนัค เมืองหลวงของจังหวัดกาลิมันตันตะวันตก

“นาน ๆ ครั้งจะออกไปตัวเมือง เพราะไกลนะ น่าจะกว่า 60 กิโลเมตรได้มั้ง แต่ถ้าไป

ก็ ส่วนใหญ่ไปขายของ และซื้อของมาเก็บไว้ที่บ้าน แต่ไม่ค่อยได้ออกบ่อย เพราะไม่ค่อยซื้ออะไร อีกอย่างมันเดินทางลำบาก เพราะถนนเข้าหมู่บ้านขรุขระ เดินทางลำบาก ยิ่งจาการ์ตาเหรอ โอว ไม่เคยไป อายุปูนนี้แล้วก็ยังไม่เคยไป ไม่รู้จะไปทำไม อยู่ในบ้านนี่แหละสบายใจแล้ว มีพอกิน พออยู่ ไม่วุ่นวาย" เปาะออตงบอกสำทับเมื่อสนทนากับผู้มาเยือนได้สักพัก

หากสักครั้งถ้ามีโอกาสได้มองใบหน้า เปาะออตง ตรง ๆ ก็จะเห็นร่องรอยบนใบหน้าที่คล้ำหยาบกร้านปนริ้วรอยชวนให้นึกถึงตัวประกอบผ่านฉากแวบ ๆ ในละคร หรือเรื่องแต่งที่หลายคนเคยอ่าน เคยชมผ่านตา เป็นตัวประกอบซึ่งมีเรื่องราวชีวิตต้องต่อสู้ ดิ้นรนต่อวิบากกรรมอันหนักหน่วงที่ถาโถมเข้ามาแต่ก็ไม่เคยแสดงความรู้สึกให้เห็นถึงความเหนื่อยล้า หรือเสียงพร่ำบ่นใด ๆ นอกจากรอยยิ้มซื่อ ๆ ชวนเป็นมิตรต่อทุกคนที่ได้รู้จัก หากแต่ในความเป็นจริงคงไม่ใช่อย่างที่นึกไว้ หรือ .....อาจจะใช่อย่างที่นึก

เปาะออตง เป็นเสมือนชนกลุ่มน้อยคนหนึ่งในหลาย ๆ คนของหมู่บ้านแห่งนี้ที่มีเชื้อสายเป็นชาวดายัค นับถือศาสนาคริสต์ซึ่งถูกเปลี่ยนมาจากการนับถือผี นับถือสาง เมื่อนานมาแล้ว ขณะที่คนกลุ่มใหญ่คือ ชาวมาดูรา ซึ่งแตกต่างจากจำนวนเปอร์เซ็นต์ผู้คนในจังหวัดที่กว่า 30 เปอร์เซ็นต์ คือ ชาวดายัคและชาวมลายู แต่ชาวมาดูรา คือ คนไม่กี่เปอร์เซ็นต์ในจังหวัด

"คนดายัค มีเยอะ มีหลายเผ่า คนดายัคจะเป็นคนซื่อสัตย์ เป็นคนดั้งเดิมที่นี่ ทำอาชีพหลายอย่าง ส่วนใหญ่ก็ทำเกษตร แต่หลัง ๆ เริ่มมีบ้างแล้วที่ทำมาค้าขาย เป็นข้าราชการ แต่เมื่อก่อนนี้ ไม่มีนะที่คนดายัคเป็นข้าราชการ แต่ดูตอนนี้สิ ผู้ว่าราชการคนปัจจุบัน เป็นคนดายัคนะ" เปาะออตงเล่าให้ฟังพร้อมเสียงหัวเราะเบา ๆ

เปาะออตง เป็นพ่อลูก 2 ที่ลูก ๆ ต่างออกไปมีครอบครัวต่างถิ่น ยังคงไว้เพียงภรรยาคู่ใจให้พูดคุยแก้เหงา แต่ เปาะอาตง ก็มีความสุขเสมอเมื่อได้บอกเล่าเรื่องราวของลูกๆ และความเป็นมาของบรรพบุรุษให้ผู้มาเยือนฟังยามถูกถามถึง

เสียงหัวเราะเบา ๆ แต่เปี่ยมล้นด้วยถ้อยคำที่หนักแน่นเมื่อเปาะออตงบอกเล่าในสิ่งที่ถูกถาม มันชี้ชวนให้เห็นถึงความจริงใจและใสซื่อ จนแอบยิ้มไม่ได้เมื่อได้สนทนาด้วย ดูเหมือนเปาะออตงมีความสุขดี แม้นว่าจะต้องอยู่ใต้หลังคามุงจากปนกระเบื้องเก่า ๆ ริมแม่น้ำที่แม้แต่ห้องน้ำก็ไม่มีให้ใช้ อาจเป็นเพราะวิถีชีวิตอยู่ติดแม่น้ำมานานตั้งแต่บรรพบุรุษ การใช้น้ำอาบและถ่ายทุกข์ มันได้กลายเป็นความเคยชินอย่างปกติสุข ไม่ได้เป็นปัญหา ตรงกันข้ามกับมุมมองคนทั่วไป

ชีวิตยามเช้าที่ไม่ต้องรีบเร่ง ทำมาอาชีพด้วยการรับจ้าง จับปลา และสานจากขายถือเป็นรายได้พอยังชีพต่อครอบครัว แต่เปาะออตงก็ไม่เคยพร่ำบ่นว่าคือ ความยากลำบากจนถึงขนาดต้องกระเถิบตัวเองให้มีรายได้ที่มากขึ้น

"ทุกวันนี้อยู่สบาย ทำอาชีพเล็ก ๆ ไม่อยากดิ้นรนอะไรมาก คนดายัคชอบอยู่อย่างสมถะ ไม่ชอบสังคมวุ่นวาย แต่ก็มักถูกมองว่าเป็นคนล้าหลัง ขี้เกียจทำงาน คนเขามองอย่าง

นั้น แต่ชนดายัคเป็นนักสู้นะ ไม่ยอมแพ้หากถูกรังแก เหมือนที่บรรพบุรุษเล่าให้ฟังว่า คนดายัคเมื่อก่อนนานมาแล้ว เราจะกินคน กินกระทั่งพวกเดียวกัน อันนี้เรื่องจริงนะ พ่อแม่เล่าต่อ ๆ กันมา"

เสียงจิ้งหรีดร้องดังยามพลบค่ำ เสื่อ หมอน ผ้าห่มถูกเตรียมไว้แก่ผู้มาเยือน อากาศหนาวพออบอุ่น บรรยากาศชวนให้เอนอารมณ์ไปพร้อมกับการหลับใหลยิ่ง แต่บทสนทนาของเปาะออตงกลับเรียกความคิดให้อยากใคร่รู้ เมื่อบทสนทนาพูดถึง เหตุการณ์เมื่อช่วงปลายทศวรรษ 90 โดยเฉพาะในช่วงปี 1996 กรณีสงครามกลางเมืองระหว่างชาวดายัคและชาวมาดูรา จนทำให้มีผู้คนเสียชีวิตจำนวนไม่น้อยโดยข้อมูลที่พอค้นหาได้พบว่า มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ช่วงนั้นอยู่ที่ประมาณ 3,000 กว่าคน ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้ชวนสงสัยว่า ในหมู่บ้านของ เปาะออตง ก็มีชาวมาดูราอยู่ด้วย ใครสักคนในกลุ่มเราถามขึ้นมา *"ตอนนี้รู้สึกอย่างไรต่อกันบ้าง?"* เปาะออตง บอกว่า *"การเป็นชนกลุ่มน้อยในหมู่บ้านดูซุนซาดงนั้น แทบจะไม่ใช่ปัญหาในการอยู่ร่วมกับผู้คนในหมู่บ้านแม้เมื่อ 10 กว่าปีที่ผ่านมาเคยมีปัญหาความขัดแย้ง กลายเป็นสงครามกลางเมืองระหว่างคนมาดูราและคนดายัคก็ตาม แต่หมู่บ้านแห่งนี้ไม่ได้ไปร่วมในเหตุการณ์ เพราะคิดว่า เหตุการณ์ครั้งนั้นมีการเมือง เราไม่อยากเป็นเครื่องมือทางการเมืองของใคร"* เปาะออตงเล่าอย่างเคร่งขรึมก่อนทิ้งก้นใบจากลงที่เขี่ยคล้ายกับว่ามาถึงตอนจบของบทสนทนา

บทสนทนาจบลงไปแล้วในช่วงจังหวะหนึ่งจากหลาย ๆ จังหวะที่ได้เรียนรู้ผู้คนในชุมชนดูซุนซาดงแต่สิ่งที่เห็นและได้ยินจากเปาะออตงก็ชวนให้สงสัยถึงเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างชาวดายัคกับชาวมาดูราที่จบลงไปแล้วเมื่อ 10 กว่าปีก่อน สงสัยถึงความขัดแย้งที่สงบแล้วนั้น สงบด้วยคำอธิบายว่า ทั้งชาวดายัคและมาดูรา ต่างเห็นว่าจะร่วมกันเดินไปข้างหน้าเพื่อชีวิตที่ดีขึ้นด้วยกัน ?

มีคำถามมากมาย ผุดขึ้นมาเมื่อได้เรียนรู้ด้วยสายตา และแง่มุมจากบทสนทนาของเปาะออตง ลองมาคิดตามถึง การใช้ชีวิตร่วมของคนดายัคและคนมาดูราในชุมชนดูซุนซาดงที่มักจะเห็น บ้านเรือนชาวดายัค สร้างด้วยขนาดหลังเล็ก ๆ โบกด้วยปูนไม่แล้วเสร็จสลับกับแผ่นกระดานไม้เก่า ๆ ตั้งอยู่บริเวณห่างไกลจากใจกลางหมู่บ้าน มันเกิดจากความพอเพียงของชาวดายัคจริงหรือ ส่วนบ้านของชาวมาดูราเป็นบ้านหลังใหญ่ ๆ ตั้งอยู่ใกล้ ๆ ย่านความเจริญของชุมชน ไม่ได้มาจากการเอื้อเฟื้ออะไรเป็นพิเศษจริงหรือ ขณะที่บทบาทในชุมชน แม้นในภาพจะดูเหมือนให้อำนาจกับทุกฝ่ายร่วมกัน แต่อารมณ์ของการนำจะเป็นชาวมาดูราซึ่งรู้สึกได้เมื่อมีการประชุมชุมชนร่วมกัน

ความสงสัยมันชวนให้กลับมานึกถึงภาพ อดีตในอดีต ที่เป็นส่วนหนึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งของชน 2 กลุ่ม คือ การได้รับสิทธิพิเศษจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เอื้อเฟื้อเรื่องผลประโยชน์มากกว่าชาวดายัค ซึ่งถูกจัดการให้เข้าใจใหม่ไปแล้วในปัจจุบัน แต่ทุกครั้งที่พยายามจะขุดคุ้ย

สีหน้าเปาะออตงมักจะก้มหน้าลง และพูดเสียงดังยืนยันว่า ทุกวันนี้ชาวดายัคกับมาดูราไม่มีปัญหา เราอยู่ร่วมกันได้ ด้วยดีเสมอ แต่ภายใต้ถ้อยคำยืนยัน มันจับได้ว่า ทั้ง 2 ชาติพันธุ์ ถูกทำให้ *"อยู่ร่วมกันด้วยดี"* คงเป็นเพราะความสูญเสียที่ผ่านมาแล้ว 10 กว่าปี ยังหลอกหลอนคนดายัค มาดูรา ไม่สร่างซาขณะที่รากของปัญหาถูกยกมาจัดการหรือยัง **PF**

อัมบนหวานซ่ำ

อานัส พงค์ประเสริฐ

ตื่นตั้งแต่ตีสี่ เตรียมตัวออกเดินทางต่อ จากจาการ์ตาไปอัมบน รถบัสมารับเราตั้งแต่ตีห้า เราต้องออกก่อนเวลาสองถึงสามชั่วโมง เพราะจาการ์ตาที่นี่ขึ้นชื่อเรื่องรถติด กรุงเทพที่ว่าเทพสุดแล้วที่นี่เหนือเทพกว่า เครื่องบินออกจากสนามบินจาการ์ตาตามกำหนดเวลา 8.30 น. นี่จะเป็นการนั่งเครื่องที่นานพอสมควร จากจาการ์ตาเราใช้เวลาในการเดินทางสามชั่วโมงครึ่งถึงสนามบินเมืองอัมบน หมู่เกาะมาลุกุ ถือว่านานทีเดียว

จากที่ได้ฟังบรรยายและอ่านข้อมูลเอกสารและรายละเอียดเรื่องสถานที่ ๆ เราต้องไปศึกษาดูงานมาบ้างแล้วบางส่วน ก่อนหน้าจะเดินทางมาถึงอัมบน ส่วนตัวคิดว่าดินแดนแห่งนี้มีชะตากรรมมิแตกต่างจากปาตานีมากนัก ทั้งสองมีการเสียเลือดเสียเนื้อเหมือนกัน หากจะต่างก็คงเป็นความรุนแรงที่มากกว่า ดิบเถื่อนกว่า โหดเหี้ยมกว่า การฆ่ากันแบบตาต่อตาฟันต่อฟัน สงครามการฆ่ามีวิธีการสารพัดวิธี เป็นการฆ่ากัน สู้กันโดยใช้อาวุธที่เป็นดาบ หอก มีด ธนู ปืนประดิษฐ์ในการสังหารกัน ยืนประจันหน้าแล้วฆ่ากันแบบนี้ส่วนตัวคิดว่ามันโหดดิบเกินไป มากกว่าการใช้อาวุธปืนสู้ ปืนมันปลิดชีวิตได้ง่ายและทรมานน้อยกว่ามาก มนุษย์ที่ได้ประดิษฐ์คิดค้นปืนขึ้นมาส่วนหนึ่งก็คงเพราะอาจจะเพื่อการฆ่าให้ดูมีความเมตตามากขึ้นและลดความโหดเหี้ยมในการฆ่าให้น้อยลง ความขัดแย้งที่อัมบนคู่ขัดแย้งที่นี่ฝ่ายหนึ่งมีสัญลักษณ์ผ้าโพกหัวสีแดงเป็นชาวคริสเตียนอีกฝ่ายใช้สีขาวคือมุสลิม ต่างฝ่ายเชื่อว่านี้คือสงครามศักดิ์สิทธิ์ ตัวเลขผู้เสียชีวิตที่ไม่ชัดเจนเป็นพันหรือเป็นหมื่น

พอตอนเดินทางถึงอัมบนต้องปรับนาฬิกาเวลาใหม่เพราะเวลาที่นี่จะเร็วกว่า 2 ชั่วโมง จากเวลาเดิมในจาการ์ตา พวกเราเดินลากกระเป๋าออกมายืนรอหน้าสนามบิน ผมเองหยิบบุหรี่มาสูบพลางมองดูผู้คนรอบ ๆ ดูหน้าตาผู้คนแตกต่างออกไป บางคนเหมือนคนปาปัว ผมหยิกหน้าเหลี่ยม ๆ บ้างก็หน้าเหมือนคนมลายูทั่วไป แต่ตัวจะเล็ก ๆ หน่อย ความหวังเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่อยากเจอสาวงามอย่างใน MV Music อินโดน่าจะฝันสลายสำหรับที่นี่ ยืนรอได้สักพัก ทีมงานจากอัมบนได้เดินเข้ามาทักทายต้อนรับแนะนำตัว พาเราขึ้นรถมินิบัสอย่างดีมาต้อนรับ รถได้เดินทางออกจากสนามบินขับบนเส้นทางลัดเลาะเนินเขามองอีกฝั่งเห็นวิวทะเล ทางคดเคี้ยวลาดชัน ระหว่างทางผ่านทั้งชุมชนมุสลิมและชุมชนคริสเตียน พร้อมคำบอกเล่าของทีมงานที่

เล่าถึงเหตุการณ์ความรุนแรงที่เคยเกิดขึ้นในแต่ละจุดที่เราได้เดินทางผ่าน สลับกับเสียงฮือฮาของเพื่อน ๆ ร่วมทริปตื่นตากับบรรยากาศงดงามของเมืองแห่งนี้ รถบัสกำลังจะพาเราไปรับประทานอาหารเที่ยงพร้อมพบกับครอบครัวบุญธรรมที่เราต้องไปอาศัยอยู่ร่วมชายคาในช่วงเวลาที่อยู่ที่อัมบน

รถบัสเลี้ยวเข้าไปจอดตรงริมหาดชายหาดทรายขาวทอดยาวสวยงาม คณะครอบครัวบุญธรรมยืนต้อนรับยิ้มแย้มแย้มเข้ามาทักทาย เราจะกินอาหารเที่ยงที่นี่ ทางกลุ่มครอบครัวบุญธรรมได้จัดแจงเตรียมอาหารท้องถิ่นปูเสื่อริมหาด เมนูที่ถูกจัดวางไม่คุ้นตาเลยกับข้าวหน้าตาแปลก ๆ มีมันต้ม เผือกต้มกล้วยต้ม ไว้กินแทนข้าว แกงปลา ปลาราดพริกหน้าตาคล้าย ๆ บ้านเรา ส่วนตัวผมชอบลองอะไรแปลก ๆ ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องการกิน อะไรก็ได้หมด แต่ถ้าพูดถึงรสชาติมันไม่คุ้นลิ้นเลย แต่พอกินได้ อิ่มท้องไปมื้อหนึ่ง เสร็จจากรับประทานและรวมตัวที่ศาลาริมหาด เพื่อแนะนำตัวทำความรู้จักกันกับครอบครัวอุปถัมภ์โดยในทริปนี้ผมคู่กับบังเช(ซะการีย์ยา อมตยา)ซึ่งเราเป็นมุสลิมซึ่งต้องไปอยู่กับครอบครัวคริสเตียนโปรเตสแตนต์ ส่วนเพื่อนชาวพุทธก็ต้องไปอยู่กับครอบครัวมุสลิม ส่วนตัวผมก็ไม่เคยคลุกคลีกับครอบครัวคริสเตียนมาก่อน ก็เป็นเรื่องน่าตื่นเต้นที่เข้าไปใช้ชีวิตกับครอบครัวนี้

ผมกับบังเชได้ทำความรู้จักกับแม่บุญธรรม เราเรียกแม่บุญธรรมว่ามามา เสร็จจากการแนะนำตัวสร้างความคุ้นเคยแต่ละคน เราเดินทางต่อกลับบ้านครอบครัวอุปถัมภ์รถบัสขับไปส่ง ระหว่างทางสนุกสนานกันบนรถ บรรดาแม่ ๆ บุญธรรมต่างร่วมร้องเพลง ว่ากันว่าคนอัมบนมีเสียงไพเราะ ชอบร้องเพลง ศิลปินนักร้องที่มีชื่อเสียงในอินโดนีเซียหลายคนพื้นเพมาจากที่นี่ จนอัมบนได้ถูกขนานนามว่า City of Music และในทุก ๆ ปีจะมี คอนเสิร์ตใหญ่ Jazz Music Festival จัดขึ้นที่นี่ ที่เล่าเรื่องเหล่านี้ไม่ได้พูดเกินจริงเสียงแม่ ๆ เพราะกันทุกคน

รถบัสได้จอดส่งเราตรงปากทางเราต้องขึ้นรถต่อไปเป็นรถตู้ขนาดเล็กยัดเข้าไปได้ประมาณสี่ห้าคนทางกลับหมู่บ้านที่เราจะพักอยู่บนเนินเขาสูง รถค่อย ๆ ไต่ขึ้นไป วิวข้างทางเห็นทะเลอยู่ใกล้ ๆ หมู่บ้านที่เราพักชื่อกายูตีกอ เป็นชุมชนคริสเตียน 100% ชุมชนแห่งนี้ถูกจัดสรรที่ดินโดยรัฐในช่วงที่มีความขัดแย้งอย่างหนัก โดยแบ่งให้คนคริสเตียนอาศัยอยู่ในพื้นที่เชิงเขา ส่วนกลุ่มมุสลิมอาศัยอยู่ริมชายฝั่งทะเล เป็นวิธีแยกคนมุสลิมกับคริสเตียนออกจากกัน เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน

รถจอดแวะส่งผมกับบังเชก่อน จัดแจงเอากระเป๋าลงจากรถพาขึ้นไปวางที่ห้องนอนที่ถูกเตรียมไว้อย่างดี บ้านนี้มีสมาชิกทั้งหมดหกคนพ่อแม่ ลูกชายคนโต ลูกสาวแล้วก็ลูกชายคนเล็ก และมีลูกสาวบุญธรรมอีกหนึ่งคน จัดของเรียบร้อยผมออกมานั่งเล่นตรงหน้าบ้าน คุณพ่อก็เข้ามาคุยด้วย แนะนำตัวทำความรู้จักกัน คุยไปแบบเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง แต่จับใจความได้ว่าคืนนี้จะมีการทำกิจกรรมศาสนกิจร่วมกันของชุมชน พ่อบุญธรรมเรียกว่า การทำอิบาดะฮ์ ชุมชนกายูตีกอแห่งนี้อยากให้เราเข้าร่วม ทุกอาทิตย์จะมีการรวมตัวประกอบ ศาสนกิจโดยจะเวียนไปทำอิบาดะฮ์แต่ละบ้านของแกนนำในชุมชน บังเอิญวันนั้นตรงกับวันที่บ้านพ่อบุญธรรมผมต้องเป็นเจ้าภาพเลยมีโอกาสได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ ตกกลางคืนเพื่อน ๆ ร่วมทริปที่อยู่บ้านใกล้เคียงก็มาร่วมตัวกันที่นี่ พอครบสมาชิกที่เข้าร่วม พิธีกรรมก่อนขึ้นมีการอ่านบทสวดคัมภีร์ใบเบิ้ลและร่วมกันร้องเพลงสรรเสริญพระเยซู เป็นภาษามลายู ตอนนั้นฟังไปเหมือนกำลังฟังเขาอ่านกีตาบมลายูฟังไปเคลิ้มไปเลย ในเวลาเดียวกันเนื้อหาบางช่วงจังหวะก็ปลุกเร้าอารมณ์ด้วยน้ำเสียงที่หนักแน่นของผู้นำบทสวด ที่นี่การทำอิบาดะฮ์นอกจากกับกลุ่มผู้ใหญ่แล้วก็มีทำกับกลุ่มเด็ก และกลุ่มผู้หญิงด้วย ถือเป็นสังคมคริสเตียนโปรเตสแตนต์ที่เคร่งครัดทีเดียว จบภารกิจในคืนแรกแยกย้ายกันไปพักผ่อน

เสียงบรรยายธรรมเสียงตามสายของชุมชนปลุกให้ตื่นบวกกับ ช่วงเวลาอากาศเช้าเย็นสบายห้องนอนเราอยู่บริเวณข้างหน้าของบ้านมีประตูหน้าต่างบานเล็ก ๆ พอที่จะเปิดให้ลมพัดเข้ามาได้บ้าง ลมเย็น ๆ พัดกระทบหน้า สะดุ้งตื่นนอนแช่กายสักพักให้กายฟื้น ลุกขึ้นทำภารกิจส่วนตัวเสร็จ เดินออกมาหน้าบ้าน บนโต๊ะอาหารเช้าถูกจัดเตรียมไว้ มีขนมปัง มีเหมือนมันบด มะพร้าวขูดวางอยู่ ไม่รู้ว่ากินอย่างไรนั่งสงสัยอยู่นาน จนมามาได้คำแนะนำวิธีการกินตักมันบด มะพร้าวขูดแล้วราดน้ำตาลแว่นเคี่ยว จากนั้นนำใส่ปากกินได้ทันที รสชาติถูกปากมากหอมอร่อย คุณแม่บุญธรรมได้แนะนำสูตรวิธีการทำ ผมรีบจดไว้เผื่อจะกลับไปลองทำที่บ้าน

ทุกคนในครอบครัวพร้อมหน้าพร้อมตากันนั่งล้อมวงกินอาหารเช้าร่วมกัน ท่าทางทางพวกเขาจะดีใจที่พวกผมชอบอาหารมื้อเช้าวันนี้ พลางแนะนำเมนูท้องถิ่นให้เรารู้จัก พ่อบุญธรรมเล่ากับเราว่าคนที่นี่นิยมกินสาคูจะนำสาคูมาประกอบทำอาหารไว้กินแทนข้าว พรุ่งนี้จะทำเมนูสาคูให้กินคนที่นี่เรียกว่าปาเปด้า คุณแม่ก็พยามที่จะเล่าวิธีการกินก็กินกันยังไงพร้อมใส่อารมณ์บรรยายความอร่อยของมันแต่คำอธิบายของเขาผมเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้างแต่ก็รับคำไปว่าอยากลองกินดู

อัมบนเป็นเมืองที่กำลังเติบโตมีสิ่งก่อสร้างอาคารบ้านเรือนผุดขึ้นมามากมายโครงการเมกกะโปรเจ็คที่รอการสร้าง มันเป็นผลพวงจากปัญหาความขัดแย้งที่ถูกคลี่คลาย โยฮารีสมาชิกเราอีกท่านเป็นคนอินโดเซียเป็นผู้อำนวยความสะดวกทุกอย่างในทริปดูงานครั้งนี้ที่เดินทางมาด้วยกัน และคุ้นเคยกับเมืองแห่งนี้เขาเป็นส่วนหนึ่งในทีมที่เข้ามาแก้ไขความขัดแย้งในพื้นที่อัมบน ได้ถามกับเราว่าอยากให้ปาตานีสงบมั้ยถ้าสงบเขาเชื่อว่าจะไม่แตกต่างกับอัมบน การลงทุนความเจริญมากมายก็จะเข้ามา เราเดินทางไปพบปะองค์กรคณะทำงานที่ขับเคลื่อนงานการสร้างสันติภาพในอัมบน พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน วิธีการจัดการความขัดแย้งในอัมบนโดยส่วนตัวผมก็พยายามบันทึกข้อมูลเท่าที่จับใจความได้ เอาเป็นว่าผมขอข้ามเรื่องเหล่านี้แล้วกันน่ะครับมันดูเครียดเกินในการจะเล่าเรื่องเหล่านี้

เรากลับถึงบ้านดึกหน่อย แต่ยังไม่มีใครนอน วางสัมภาระในห้องแล้วออกมานั่งคุยกับพวกเขาต่อคืนนี้คงต้องคุยกันยาวเพราะทั้งวันไม่ได้มีเวลาได้คุยเลย ทุกคนอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาครบกันทุกคน เราคุยกซักถามกัน เขาถามบ้านเมืองเราเป็นอย่างไร ผมก็เปิดรูปในมือถือให้ดูภาพต่าง ๆ เท่าที่มี กิจกรรมต่าง ๆ ที่เราเคยทำ ๆ กันมาเล่าให้เขาฟัง บาปะถามว่า *"ปาตานีตั้งอยู่ตรงไหนของประเทศไทย?"* บังเซเลยถามไปว่า *"บ้านนี้มีแผนที่หรือเปล่าครับ?"* บาปะเดินเข้าไปในบ้านหยิบแผนที่กางออกมา *"เราปาตานีอยู่ตรงนี้นะ"* บังเซก็เล่าความเป็นไปความเป็นมา เล่าเหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในปาตานีให้เข้าใจพอสังเขป พอเราถามถึงเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่นี่ บาปะเล่าเหตุการณ์เป็นช็อต ๆ ความน่ากลัวของการฆ่ากัน ความรุนแรงที่เกิดขึ้น แบบที่ไม่เคยได้ยินจากที่ไหนมาก่อนในระยะสองวันที่ได้มาที่นี่ แม้ได้ไปพูดคุยกับกลุ่มคนองค์กรคณะทำงาน ภาคประชาสังคมต่าง ๆ ในอัมบน

บาปะเล่าว่าตอนนั้นเขายังหนุ่มแน่นมีลูกคนแรกตอนนั้นลูกชายเพิ่งอายุ 1 ขวบ เขาพาลูกหนีเข้าป่าอยู่ในป่าหลายวัน มามาเล่าว่า *"ตอนนั้นไม่มีอะไรให้กิน เรากินใบไม้ประทังชีวิตตัวเองกับลูก"* ตอนนั้นเหตุการณ์บานปลายมาก มุสลิมคนไหนที่คิดจะสันติก็โดนเป็นเป้าจากกลุ่มมุสลิมติดอาวุธเหมือนกัน เช่นเดียวกันกับฝ่ายคริสเตียนคนไหนต้องการสันติก็จะโดนคริสเตียนฆ่าเช่นกัน ผมถามปาปะ *"สำหรับคริสเตียนนี้คือสงครามศักดิ์สิทธิ์หรือเปล่า"* บาปะบอกว่า *"เราเพียงปกป้องตัวเอง เราเลยต้องสู้ แต่คนมุสลิมโดยเฉพาะจากซาวาเขาประกาศญิฮาดกับพวกเรา"*

บังเซได้กล่าวถามกลางวงสนทนาว่า *"เรื่องเหล่านี้ได้มีการบันทึกหรือสอนในห้องเรียนเพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้ว่าอดีตพวกเขาเคยผ่านเหตุการณ์อะไรมาบ้างไหมครับ?"* บาปะบอกว่า *"สิ่งเหล่านี้เราไม่ต้องการจะบันทึกมัน ไม่อยากให้มีการสอนในโรงเรียน ไม่อยากให้จดจำเพราะพอนึกถึงเรากลัว เราเศร้า"* บรรยากาศเงียบไปสักพักหนึ่ง บาปะคุณพ่อบุญธรรมก็ลุกเข้าไปข้างใน สักพักลูกชายคนโตหันมาสะกิดเราแล้วเล่าถึงบรรยากาศเหตุการณ์ความรุนแรงที่กองกำลังฝ่ายมุสลิมโหดร้ายยังไงในตอนนั้น เล่าแบบใส่อารมณ์ออกทางสีหน้าเหมือนตัวเองจำเหตุการณ์ทุกอย่างได้ตอนอายุ 1 ขวบ ผมพลางคิดไปว่าคงไม่มีทางเป็นไปได้หรอกที่เด็กทารกอายุหนึ่งขวบจะจำเหตุการณ์ได้ แต่นี่มันคือการส่งต่อความคิดจากรุ่นสู่รุ่นถึงแม้บาปะจะพูดว่าเรื่องเหล่านี้เราไม่อยากจะบันทึกแต่ก็ยังคงถูกเล่าต่อ ๆ กันมาเรื่อย ๆ

บาปะเดินเข้ามานั่งลงแล้วหันมาหาเราแล้วบอกว่าปัจจุบันนี้เราอยู่กับเหมือนพี่น้องเราคริสเตียนก็ไปมาหาสู่กับพี่น้องมุสลิม ความขัดแย้งมันจบลงแล้ว เราไม่อยากกลับไปจุดนั้นอีก ในใจผมคิดอยู่ตลอดมีคำถามในหัวว่า *"ที่นี่เขาจัดการความขัดแย้งอย่างไร เหตุการณ์เพิ่งผ่านไปไม่กี่ปี 1995-2000 ฆาตกรคนที่ฆ่าศัตรูฝ่ายตรงข้ามก็คงยังอยู่ ปะหน้าเจอกันตามตลาด เขาจัดการกับความรู้สึกนี้ได้อย่างไร เอาเข้าจริงอัมบนถ้ากวาดสายตาแบบไม่ตั้งใจเราก็จะไม่เห็นร่องรอยความสูญเสียใด ๆ เลย"* พอคุยได้สักพักเห็นว่าเริ่มดึกก็เลยแยกย้ายกันไปนอน แล้วมามาบอกว่า *"พรุ่งนี้มีเมนูพิเศษให้กิน อยากให้เราตื่นเช้า ๆ"*

สะดุ้งตื่นขึ้นมาอีกครั้งได้ยินเสียงดังก๊อกแก๊กมาจากในครัวพร้อมกลิ่นหอมฟุ้ง หอมจนถึงห้องที่ผมนอน วันนี้เป็นเช้าวันสุดท้ายที่เราจะอยู่ที่นี่ ผมรีบลุกขึ้นจากที่นอนไม่อยากจะนอนตื่นสายเหมือนเมื่อวานเกรงใจเจ้าของบ้าน ผมเดินเข้าไปในครัวเข้าไปทักทายสวัสดียามเช้า คุณแม่บุญธรรมกำลังตระเตรียมมื้อสุดพิเศษก่อนกลับ แกบอกผมให้ผมทำธุระส่วนตัวให้เสร็จแล้วให้ไปรอหน้าบ้านเดี๋ยวจะเสิร์ฟของอร่อยให้กินส่วนกาแฟนม หรือโกปีกาแฟดำเตรียมพร้อมให้แล้ว นี่คือความพิเศษที่เราได้รับตลอดที่มาพักอยู่ที่นี่ บริการเราดีทุกอย่างแล้วเหมือนเขามีความสุขที่ได้เทคแคร์ดูแลเราเหมือนลูกหลาน

สำรับถูกวางพร้อมบนโต๊ะมีเมนูปลาต้มอะไรสักอย่างแล้วก็แกงปลาเหลือง ๆ หน้าตาเหมือนแกงส้ม สิ่งเหล่านี้ก็ไม่แปลกตาอะไร แต่ที่น่าฉงนคืออันที่อยู่ในหม้อมันเหมือนกาวแป้งเปียก (คิดใจ) *"บาปะมันคืออะไร เป็นของกินใช่มั้ย"* บาปะ คุณพ่อบุญธรรมเดินหน้าตายิ้มหันมามองหน้า คงรู้ว่าผมกำลังสงสัยอยู่ บังเซเดินออกมาจากห้อง เดินมากระซิบใกล้ ๆ *"เขาเตรียมอะไรเยอะแยะเนี่ย"* ทันทีที่ครบองค์ประชุมบาปะก็พรีเซ็นต์เมนูอันเหนียว ๆ หนืด ๆ หน้าตาคลายกาวแป้งเปียกคือ**ปาเปด้า** คือสาคูที่เอามาเคี้ยวกินกับแกงปลา บาปะได้สาธิตวิธีการกินให้ดู โดยใช้ส้อมม้วนตักปาเปด้าที่หนืด ๆ ใส่ลงไปในจาน แล้วตักแกงปลาใส่เข้าคนให้เข้ากันที่พิสดารคือวิธีกินมันต้องยกชดแล้วดูดทีเดียวให้หมด งานเข้าแล้วครับคราวนี้แค่วิธีการกินบังเซที่นั่งอยู่ข้าง ๆ ผมสีหน้าเริ่มเปลี่ยนไป ผมเริ่มกล้า ๆ กลัว ๆ แล้วแต่ใจยังสู้อยู่ คิดว่าผมคงต้องกินเพื่อเป็นมารยาทในเมื่อเขาเตรียมไว้ให้เราแล้ว ผมกับบังเซก็เริ่มตักปาเปด้าลงไปในจาน ต่อด้วยตักน้ำแกงส้มปลาลงไป เรานั่งคนให้มันเข้ากันอยู่นาน หันไปมองบังน้ำหูน้ำตาเริ่มไหลแล้ว คงพะอืดพะอมเหมือนคนแพ้ท้องแล้วหันมาบอกผม *"เมนูนี้บังไม่ไหวว่ะ"* เสร็จแล้วคราวนี้ผม ใช่ผมแล้วสิที่ต้องเสียสละ

บาปะกับมามาและน้อง ๆ ก็เริ่มกดดันให้ผมยกชด คิดในใจเอาว่ะลองดูสักครั้งแป้งเปียกผสมแกงส้ม ก่อนยกชดก้มไปดูในจานภาพที่เห็นเริ่มคลายกับอ้วกแมว ผมนับหนึ่งถึงสามในใจแล้วยกชด แล้วดูดทันที่ครับ! รสชาติเป็นอย่างภาพที่เห็นเลยครับ แป้งเปียกแกงส้มและกลิ่นปลาคาว ๆ ดันขึ้นจมูกน้ำตาน้ำหูไหลแบบคุมไม่อยู่ เกือบจะอ้วกออกมา แต่ก็พยายามฝืนทนไหว พอตั้งสติได้สักพักถอดหายใจแล้วบอกกับพ่อแม่บุญธรรมว่า *"ขอโทษนะครับเมนูนี้ ผมไม่คุ้นชินจริง ๆ"* ในวงอาหารเช้าก็เลยหัวเราะกันลั่น คงเห็นสภาพผมในตอนนั้น คิดในใจ "กูจะจำเมนูนี้ไปจนตาย"

สาย ๆ เราจัดเก็บสัมภาระยัดเข้ากระเป๋า คืนต่อไปเราจะนอนกันในเมือง ถึงเวลาอำลากัน ระหว่างอาศัยอยู่บ้านครอบครัวบุญธรรมพวกเขาต้อนรับอย่างดี รู้สึกประทับใจในหลาย ๆ อย่างไม่รู้จะให้อะไรเป็นการตอบแทนความใจดีของพวกเขา ผมให้โลโบเครื่องต้มยำสำเร็จรูปให้แม่บุญธรรมสองซอง แล้วก็แนะนำวิธีการทำให้เขา เป็นของที่ระทึก ส่วนบังเชก็ให้สูตรไข่เจียวใบมะรุมให้คุณแม่บุญธรรมได้ลองทำ บอกแม่ไปว่าวันไหนที่ทำสองเมนูนี้ให้โทรคอลหาผมจะดูหน้าตามันเป็นยังไง อร่อยมั้ย ในระยะเวลาสองวันที่ผ่านมาที่ได้มาใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวนี้ โดยส่วนตัวรู้สึกดีประทับใจกับการต้อนรับที่ดีของพวกเขา ไม่ใช่แค่คนในครอบครัวบุญธรรม แต่ผู้คนทั่วไปก็ดูเป็นมิตรมาก ป้ายอักษรขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ตรงใจกลางเมือง Ambom Manise อัมบนหวานช่ำ คงหมายถึงรอยยิ้มมิตรภาพของผู้คนบนเกาะแห่งนี้ที่พร้อมต้อนรับทุก ๆ คนที่เดินทางมาถึงที่นี่ **PF**

ภูมิทัศน์ทางความคิดจากอัมบน

ซะการีย์ยา อมตยา

■ "All truth passes through three stages. First, it is ridiculed. Second, it is violently opposed. Third, it is accepted as being self-evident." Arthur Schopenhauer

สัญญาณให้รัดเข็มขัดและเปิดหน้าต่างดังขึ้น เครื่องบินสัญชาติพญาครุฑค่อย ๆ ลดระดับเพดานบินและเริ่มหักเลี้ยวอย่างช้า ๆ เพื่อหาทางลงจอดสนามบินแห่งอัมบน จากทัศนียภาพที่มองเห็นแต่ก้อนเมฆลอยเหนืออากาศ หน้าต่างข้าง ๆ เริ่มจะเห็นภาพลาง ๆ ของทิวทัศน์หมู่เกาะมาลุกุ ในขณะที่ดวงตาพยายามเก็บรายละเอียดภาพอันน่าตื่นตา แต่ในหัวกลับคิดย้อนกลับเมื่อ 500 ปี ก่อน ที่คณะสำรวจต่างชาติกลุ่มแรกที่ได้ค้นพบหมู่เกาะที่เต็มไปด้วยพืชสมุนไพร เครื่องเทศนานาชนิด เรือของพวกเขาคงไม่สามารถมองเห็นภาพรวมหมู่เกาะต่าง ๆ ได้เหมือนสมัยปัจจุบัน แม้กระนั้นเชื่อได้เลยว่าการค้นพบเป็นสิ่งวิเศษที่นักสำรวจต้องรู้สึกดีใจอย่างล้นพ้น

คณะสำรวจทีมอัมบนไม่ได้มาเพื่อค้นหาทรัพยากรทางธรรมชาติ แต่เรามาสำรวจภูมิทัศน์ทางความคิดที่ผ่านความขัดแย้งที่รุนแรงและเด็ดขาด จริงอยู่ในโลกยุคดิจิตอลข้อมูลข่าวสารเดินทางรวดเร็วยิ่งกว่าแสง แต่ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นไม่ได้มีชีวิตเหมือนผู้คนในสถานที่จริง การสำรวจภูมิศาสตร์ความคิดจึงมีความสำคัญ การเข้าสู่พื้นที่จริง สัมผัสผู้คนจริง ฟังเรื่องเล่าจากปากพวกเขา ผ่านแววตาที่ดูเหมือนจะสดใสทว่าอมความรู้สึกลึกดิ่งจมไปในทะเลห้วงคิด ซึ่งในบางทีเราเองไม่อาจเข้าถึง แต่อย่างน้อยที่สุดความจริงก็อยู่ใกล้ ๆ พวกเราแล้ว อยู่ที่ว่าเราสามารถสัมผัสมันได้เพียงไหนเท่านั้นเอง

สถานที่ต่าง ๆ ที่เราผ่านล้วนมีมิติเหลื่อมซ้อนของเหตุการณ์ต่าง ๆ แม้ทุกอย่างดูเหมือนจะคลี่คลาย คำถามอยู่ที่ว่าสิ่งที่เราได้ยิน กับสิ่งที่เราไม่ได้ยิน จะสามารถทำให้เราได้ยินรับรู้ความจริงในทุกมิติหรือไม่ ความจริงจึงยังต้องการการพิสูจน์ให้ประจักษ์แจ้ง ดังที่ อาร์เธอร์ โชเพนเฮาเออร์ นักปรัชญาชาวเยอรมัน หนึ่งในนักคิดผู้มองโลกในแง่ร้าย (Pessimism) ที่สำคัญที่สุดคนหนึ่งในโลกได้กล่าวไว้ว่า *“ความจริงจะต้องผ่านสามขั้นตอน หนึ่ง ถูกเย้ยหยัน สอง ถูกโต้แย้งอย่างรุนแรง สาม ได้รับการยอมรับในฐานะของสิ่งชัดแจ้งในตัวเอง”*

■ ภาพนี้ในวิกิพีเดีย เขียนคำบรรยายใต้ภาพไว้ดังนี้
Indonesian military forces evacuate refugees from Ambon during the conflict in 1999. **(ทหารอินโดนีเซียทำการอพยพผู้ลี้ภัยย้ายไปยังที่ปลอดภัยกว่าในช่วงความขัดแย้ง ในปี 1999) ในภาพนี้ทางซ้ายมือของขบวนผู้อพยพจะมองเห็นราวสะพานปูน เหมือนกับว่าระหว่างเดินทางในอัมบนคณะสำรวจของพวกเราจะนั่งรถผ่านตลอดทางที่นั่งรถบัส ผู้นำทางของพวกเราจะชี้ตลอดว่าตรงไหนเคยเกิดอะไรขึ้นในอดีต ตอนอยู่อัมบนได้ฟังปากเปล่าถึงกรณีการอพยพหนีตาย เช่นหนีไปบนภูเขา หอบลูกหลาน และของใช้เท่าที่จำเป็น ฟังไปจินตนาการไป ไม่ได้ลองค้นคว้าต่อในอินเตอร์เน็ต เข้าใจว่ามีภาพโศกนาฏกรรมจำนวนมาก ทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวเผยแพร่ในระบบออนไลน์(ภาพนี้ผู้เขียนค้นพบหลังจากกลับจากการสำรวจหนึ่งสัปดาห์ให้หลัง)**

ในการสำรวจศึกษาร่องรอยความขัดแย้งที่อัมบน ทางผู้จัดได้ให้ชาวคณะพักตามบ้านต่าง ๆ โดยนับญาติกันเป็นแม่บุญธรรม แม่บุญธรรมของผมตอนนั้นลูกชายยังแบเบาะก็ผ่านประสบการณ์นี้มาด้วย ช่วงสนทนา คำถามจากผม ไม่พยายามเจาะลึกเกินไป เพราะมันสยองเกินไปที่จะให้พวกเขาเล่าเรื่อง คำถามจึงเป็นเพียงการเลียบเคียง ให้ทั้งพ่อและแม่บุญธรรม เล่าเองตามที่ใจสะดวกจะเล่า และไม่เป็นการบีบคั้นเกินไป

สิ่งที่ได้ฟังมาหลังจากมีการทำข้อตกลงในสนธิสัญญามาลิโนแล้ว ทำให้การดำรงอยู่ของผู้คนที่เคยขัดแย้งสงบลง มันน่าทึ่งจริง ๆ รวมถึงก่อนไปอัมบนได้ฟัง ฟารีด ฮูเซ็น *(Farid Husain)* บรรยายในฐานะผู้ไกล่เกลี่ย จนสำเร็จ ฟังแล้วเหมือนว่า เขาเก่งมากที่สามารถพลิกความขัดแย้งจากหน้ามือเป็นหลังมือได้

แต่ก็อดสงสัยไม่ได้ อะไร ทำไม อย่างไร จึงสามารถทำเยี่ยงนี้ได้ การต่อรองอะไรทำให้ผู้คนในเมืองอัมบน พูด เหมือน ๆ กัน เหมือนท่องจำมา ไม่ว่าเราจะไปฟังกลุ่ม องค์กรใด เหมือนทุกกลุ่มองค์กรมีบทที่ท่องจำร่วมเป็นบทเดียวกัน วาทกรรมเปลา-กันดง ถูกชูให้ความสำคัญเท่าหรือพอ ๆ กับหลักการแห่งชาติ ปัญจศีล

อะไร ทำไม อย่างไร ผู้คนถึงยอมที่จะพูดตามบทที่ว่านั้น สิ่งที่ได้พูดกับสิ่งที่คิดในหัวอาจไม่เหมือนกันหรือ เหมือนกันก็ได้

ยิ่งมาฟังตอนพวกเราชาวคณะสำรวจจากปอนเตียนัคเล่าให้ฟังว่า วาทกรรมปัญจศีลมีมาก ๆ ที่นั่น ยิ่งสงสัยเพิ่มขึ้นว่า คณะไกล่เกลี่ยใช้ยาขนานไหนจึงสยบผู้คนให้ราบคาบได้ขนาดนี้

| พักตร์แห่งอัมบน |

ลงจากเครื่องบิน พวกเราขึ้นรถบัสชั้นดี นำเราลดเลี้ยวลัดเลาะถนนลาดชัน โดยหลักถนนมักผ่านชุมชนริมทะเล ถนนที่สูงจากระดับทะเลทำให้มองเห็นทิวทัศน์ทะเลสลับกับภูเขาตลอดเส้นทาง รถบัสนำเราเข้าไปยังชายหาดเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง อาหารพื้นเมืองถูกเตรียมต้อนรับเราอย่างเต็มพิกัด มีอำรสชาติแปลก ๆ แกงปลา แกงไข่ต้ม เผือกต้ม มันเทศต้ม กล้วยต้ม ข้าวอัดห่อในใบมะพร้าวสานทรงสี่เหลี่ยม (*คล้ายนาซิตีเนะห์* ในมาเลเซียนิยมกินกันในเทศกาลฮารีรายอ) หลายคนรับประทานอย่างเอร็ดอร่อย ส่วนตัวผมนั้นตักแต่กล้วยต้ม เผือกต้ม

มันเทศต้ม เป็นหลัก เป็นอันว่าเย็นวันนั้นท้องไม่ร้องหิวอีกต่อไป ที่เลือกสามต้มดังกล่าว เพราะเป็นอาหารพื้นฐานที่ใกล้เคียงกับอาหารบ้านเกิดมากที่สุด เผือกต้มนั้นหากินได้ยากแล้วในบ้านเกิด ตอนไปพักบ้านอุปถัมภ์ เลยสอบถามแม่บุญธรรมว่าที่นี่มีการปลูกเป็นไร่ ๆ ไหม? คำตอบคือใช่ สามารถหาซื้อเผือก **(กลาดี)** ตามตลาดสด

หลังจากงานเลี้ยงต้อนรับชาวคณะกลุ่มงานอัมบน เรารวมตัวกันในศาลาหลังเล็ก ๆ กินกล้วยทอด สับปะรด ทักทายพูดคุยกัน หลังจากนี้ไปจึงเป็นวินาทีระทึกใจ ทั้งแม่ ๆ บุญธรรม และลูก ๆ บุญธรรม ที่จะได้รู้หน้าคาตาใครจะไปพำนักอยู่กับใคร ต่างตื่นเต้นไม่แพ้กัน ผู้ประสานงานแห่งอัมบนทยอยขานชื่อแต่ละคน ขานแล้วให้มานั่งร่วมโต๊ะเดียวกันกับแม่บุญธรรม ซึ่งตอนนั้นยังนึกไม่ออกว่าสถานที่อยู่โซนไหนของอัมบน ชาวคณะมุสลิมจับคู่กับแม่บุญธรรมคริสเตียน ชาวคณะพุทธจับคู่กับแม่บุญธรรมมุสลิม การจับคู่แบบนี้ยุติธรรมดีและได้ผลดีด้วย ทำให้เกิดการเรียนรู้ ปรับตัวกับความต่างโดยอัตโนมัติ

มันไม่ง่ายนักที่จะเกิดความสัมพันธ์แบบต่างขั้วแบบนี้ แต่เชื่อว่าทุกคนที่ได้รับประสบการณ์ครั้งนี้ มีเรื่องที่จะเล่าเกี่ยวกับครอบครัวอุปถัมภ์ของตัวเอง แต่ละบ้านย่อมมีเรื่องราว เรื่องเล่า แม้จะพำนักกันเพียงระยะสั้น ๆ สองคืนก็ตาม

| ชุมชนคริสเตียนแห่งบ้านกายูตีกอ |

จากเหตุโศกนาฏกรรมความขัดแย้งระหว่างชาวคริสเตียนกับมุสลิมแห่งหมู่เกาะมาลุกุ ตั้งแต่ต้น ๆ 1999 จนถึงการลงนามสนธิสัญญามาลิโน the Malino II Accord 13 กุมภาพันธ์ 2002 ชาวอัมบนคริสเตียนจำนวน 400 ครอบครัวต้องพลัดถิ่นเกิดเดิมที่เคยอาศัยร่วมกันกับมุสลิมในชุมชนกายูแมเราะห์ ย้ายหนีขึ้นเขาตามการจัดสรรของคณะผู้ไกล่เกลี่ยแห่งอินโดนีเซีย

รัฐได้จัดสรรบ้านพร้อมที่ดิน **(พื้นที่ดินขนาด 10 x 12 เมตร)** บนภูเขากายูตีกอ การจะได้มาต้องจับฉลาก และต้องรอคิว หลายคนจึงรอช้าไม่ได้ ยอมลงทุนซื้อต่อจากคนอื่นที่ได้รับแล้ว บ้านมุงหลังคาสังกะสีสี ตัวบ้านคล้ายบ้านเอื้ออาทร **(เป็นโครงการของรัฐบาลไทยที่จัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่มีรายได้น้อย ให้สามารถซื้อที่พักอาศัยได้ในราคาย่อมเยา)** แต่รูปแบบบ้านมีความหลากหลายกว่า ผู้ได้รับมอบบ้านแล้วจะต่อเติม แต้มแต่งสีสันกันเอาเอง เสริมระเบียง ขยายครัว เท่าที่พื้นที่อันจำกัดจำเขี่ยจะขยายได้ แม้จะมีพื้นที่จำกัดจำเขี่ยผู้อาศัยบนชุมชนแห่งนี้นิยมปลูกต้นไม้กันรอบบ้าน ทั้งบนพื้นดินและปลูกในกระถาง ปลูกดอกไม้และพืชผักสวนครัว

จากตัวเมืองอัมบนถึงชุมชนบ้านกายูตีกอทางนั้นลาดชันมาก มีพาหนะเป็นรถยนต์คล้ายรถตู้ขนาดเล็ก ประจำคิวรถ โดยมากรถจะสีส้ม**(แสด)** มีสีเขียวอยู่บ้าง หากใช้มอเตอร์ไซค์ต้องชำนาญการขับขี่เป็นอันมากมิฉะนั้นอาจประสบอุบัติเหตุได้ง่าย ๆ โดยรวมแล้วการเข้าถึงค่อนข้างลำบาก สาธารณูปโภค ไฟฟ้า ใช้ได้ปกติดี ไม่ดับ แต่น้ำท่าจะไหลเป็นช่วงเวลา ด้วยที่ตั้งของชุมชนอยู่บนที่สูงมาก ระบบการเดินประปาค่อนข้างมีอุปสรรค

ช่วงเช้าตรู่ในเวลาเดียวกันกับเวลาละหมาดซุบฮ์ จะมีเสียงตามสายกระจายเสียงเพลงปลุกศรัทธา **(เนื้อร้องว่าด้วยชีวิต ความหวัง ความฝันและสันติภาพ)** ในภาษามลายูก้องไปทั่งหุบเขา ตอนแรกคิดว่าเป็นเสียงอะซานเรียกเวลาละหมาด เสียงนี้จะเงียบหายไปหลังจากทั่วหุบเขาสว่างไสว ยามเช้ามาพร้อมกับความเคลื่อนไหวของผู้คนอย่างมีชีวิตชีวา เริ่มเห็นเด็ก ๆ เดินไปโรงเรียนใกล้บ้าน บ้างขึ้นรถโดยสารลงเขาไปเรียนในเมือง

กว่าจะเกิดความสงบสุขแบบนี้มนุษยชาติต้องสูญเสียเลือดเนื้อไปเท่าไรกันนะ?

| Layanan บริการ ดูแล เอาใจใส่ (ต้อนรับ) |

หลังจากเข้าบ้านอุปถัมภ์แล้ว สิ่งแรกที่เจ้าบ้านถามคือ อยากรับเครื่องดื่มอะไรไหม ส่วนตัวผมชอบดื่มกาแฟดำ แต่ก็ไม่ได้บอกว่า ขอกาแฟดำ บอกเพียงกาแฟครับ กาแฟถ้วยแรกจึงเป็นกาแฟผสมครีมเทียม หรือ ทรีอินวัน ต่อมาจึงบอกชัดตรงขอกาแฟดำครับ หลังจากนั้น ถ้าถามว่าจะดื่มไหม กาแฟที่ตามมาคือกาแฟดำ เข้าใจว่าคือกาแฟบด คล้ายโกปี้ บางครั้งมาพร้อมใส่น้ำตาล (ถ้าไม่ร้องขอไม่ให้ใส่) กาแฟชงอ่อน ๆ น้ำตาลน้อย ๆ รสชาติดี แม้ไม่ใช่กาแฟสด

ที่สำคัญคือเหมือนทุกคนในบ้านจะรู้ว่า เราดื่มกาแฟดำนะ อาวิล่า (Avilla) ลูกสาวคนกลางของบ้านนี้ จำแม่นมาก ๆ พอบอกว่าขอกาแฟดำ น้องจะบอกว่า รู้แล้วค่ะแล้วยิ้ม ๆ เพียงแค่พักสองคืน แต่คนในบ้านพยายามจดจำ ว่าแขกผู้มาเยือนชอบ ไม่ชอบอะไร นี่นับเนื่องเป็นความใส่ใจ ตอนแรกผมไม่รู้ว่าทางทีมงานจัดการมีการมอบเงินจำนวนหนึ่งเอาไว้รับแขก แต่สิ่งที่รู้สึก ไม่ใช่เพราะเงินที่เจ้าบ้านต้อนรับเรา แต่เป็นความรู้สึก จริงใจ ต่างหากไม่ว่าจะตื่นนอน หรือกลับมาจากข้างนอก จึงมีเสียงถามตลอดว่าจะดื่มอะไรไหม

| Selamat Pagi อรุณสวัสดิ์ |

เช้า ๆ เดินเล่นรอบ ๆ หมู่บ้าน ทักทายกันด้วย *Selamat Pagi* หรือ *Pagi* สั้น ๆ สีหน้าแย้มยิ้มกันทั่วหน้า เด็ก ๆ หลายคน ใส่ชุดนักเรียนเตรียมไปโรงเรียน บางคนหารายได้พิเศษเร่ขายกล้วยทอดตามบ้าน ระบบการเรียนมีการแบ่งช่วงเรียน เรียนช่วงเช้าถึงเที่ยง และเที่ยงถึงเย็น โดยสลับกันเป็นสัปดาห์ เช่นสัปดาห์นี้เด็กกลุ่มหนึ่งเรียนเช้า พอสัปดาห์หน้าก็สลับเรียนช่วงเที่ยง สลับตารางกันแบบนี้ สำหรับเด็ก ๆ ในพื้นที่ซึ่งได้เผชิญกับความขัดแย้งการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญมาก ๆ โดยหวังว่าการศึกษาจะช่วยจรรโลงไม่ให้เกิดการซ้ำรอยโศกนาฏกรรม ในหมู่บ้านกายูตีกอ มีโรงเรียนอยู่หลายแห่ง แต่ผู้ปกครองที่สะดวกหรือมีสถานะทางการเงินดี บางคนก็อาจเลือกส่งลูก ๆ เรียนในเมือง แต่โดยมากเลือกส่งลูก ๆ เรียนในโรงเรียนประถมศึกษาใกล้บ้าน

นุส ซีนาย (Nus Sinay) พ่อบุญธรรมของผมให้เหตุผลว่า ทำไมจึงส่งลูกเรียนในเมือง แทนที่จะส่งโรงเรียนที่อยู่ถัดจากบ้านไปไม่กี่หลัง คุณพ่อบอกว่าโรงเรียนบนเขาแห่งนี้คุณครูมีแต่คริสเตียน แต่โรงเรียนข้างล่าง (**ในเมือง**) มีคุณครูที่เป็นมุสลิม วัลโค (Valco) ลูกชายจะได้เรียนรู้ความแตกต่าง อนึ่งพ่อนุสเป็นหัวหน้าสุภาพบุรุษคริสเตียนในละแวกนั้น ในทางธรรมแล้วเขาได้รับการเคารพนับถือจากผู้หลักผู้ใหญ่ แม้วัยเพียง 46 ปี

ในช่วงสนทนากันในค่ำคืนหนึ่งหลังจากการประชุมกลุ่มคนหนุ่มคริสเตียนจบลง ผมได้ถามว่า *"ในตำราเรียนประวัติศาสตร์มีบรรจุเรื่องราวโศกนาฏกรรมนี้ไหม"* คุณพ่อบอกว่า *"ไม่ ๆ ยังทำไม่ได้ ตอนนี้พวกเราพยายามที่จะไม่จดจำ"* ซึ่งเข้าใจได้ เหตุการณ์เหมือนเพิ่งจะเกิดเมื่อวาน ผู้ร่วมเหตุการณ์ยังมีชีวิตอยู่ ผมได้กล่าวเสริมว่า ในอนาคตข้างหน้า เรื่องราวเหล่านี้จำเป็นต้องมีในตำราเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเป็นอุทาหรณ์ไม่ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นมาอีก อาจจะ 50 ปีหลังจากนี้ ซึ่งคุณพ่อผงกหัวเห็นด้วยกับความคิดนี้

"อิมานุเอล : อัลลอฮ์อยู่กับเรา" (มาธิอุส 1 : 23)

คำว่า อัลลอฮ์ อัลลอฮฺ อัลเลาะห์ ในภาษาไทยถอดมาจาก الله ในภาษาอาหรับ ซึ่งชาวอาหรับใช้เรียกพระเจ้าอยู่แล้วก่อนการกำเนิดศาสนาอิสลาม ผ่านทางศาสดามุฮัมมัด ในคัมภีร์ไบเบิ้ลฉบับภาษาอาหรับก็ใช้แบบเดียวกันในคัมภีร์อัลกุรอานใช้ คำนี้มีการถกเถียงอภิปรายอย่างกว้างขวางในหมู่นักนิรุกติศาสตร์อาหรับยุคแรก ๆ

นักไวยากรณ์อาหรับผู้ชำนาญหลักไวยากรณ์ สำนักบัศเราะห์ (Basra เมืองหนึ่งปัจจุบันอยู่ในประเทศอิรัก) มีความเห็นว่าคำว่าอัลลอฮ์เกิดมาในรูปแบบซึ่งเกิดขึ้นเองเป็นไปตามธรรมชาติ โดยสัญชาตญาณ คำว่า ลาห์ (มาจากคำรากศัพท์คำว่า لِ ลิห์ หมายถึงสูงส่ง เร้นลับ ที่มองไม่เห็น) ยังมีทัศนะอื่นอธิบายว่าคำนี้น่ามาจากการยืมจากภาษา Syriac (ซีเรียโบราณ) หรือภาษาฮิบรูว์ Hebrew

แต่ทรรศนะส่วนใหญ่ถือว่าคำนี้กลายมาจากการย่อรวบคำในภาษาอาหรับ อัล (the)+อิลาฮ์ (**พระเจ้า** God) = อัลลอฮ์ (al+lah=Allah) ส่วนใหญ่ของนักวิชาการสมัยใหม่เห็นพ้องกับทัศนะหลังสุดนี้

ในความสัมพันธ์ของภาษาเซเมติคที่อยู่ในสายธารเดียวกันกับภาษาอาหรับ คำว่าอัลลอฮ์จึงปรากฏในภาษาฮิบรูว์และอราเมอิค (Aramaic / Elah (אלה)) Elahaʼ Alâhâ ในภาพยนตร์เกี่ยวกับชีวประวัติพระเยซูตอนถูกตรึงกางเขนจะได้ยินพระเยซูกล่าวคำวิงวอนว่า Elah

จึงไม่แปลกที่ชาวคริสเตียนในอัมบนและหมู่เกาะมาลุกุจะใช้คำว่า อัลลอฮ์ เรียกขานพระเจ้าของตน ในทุกบริบทของชีวิตเหมือนกับที่ชาวมุสลิมในนุซันตาราเรียกขานพระเจ้าของตน

| อารมณ์ปลาไหล Eel Motion. |

หลังจากไปสัมผัสทะเลสีฟ้าเขียว อารมณ์ขุ่นหมองจากโปรแกรมที่แน่นขนัดนั้นก็ผ่อนคลายลง ถัดจากนั้นคือโปรแกรมดูปลาไหลยักษ์โปรแกรมนี้ส่วนตัวไม่ได้อยากไป แต่ความเป็นกลุ่มจำเป็นต้องลงไป ฝนเทลงมาอย่างชื้นแฉะ รายทางเข้าสู่ปลาไหลสถานชื้นแฉะพอกัน พวกเราลงจากรถบัส เดินไปยังสถานที่จนปลายสุด พบคล้ายแอ่งน้ำธรรมชาติที่ใส่สะอาด

จนมองเห็นหิน ทรายก้นแอ่งน้ำ สอบถามแล้วได้เรื่องมาว่าเป็นตาน้ำธรรมชาติ ปลาไหลที่ว่านั้นไม่ได้อยู่ตรงนี้ แต่อยู่ตรงปากทางเข้าสถานที่ ซึ่งน้ำตรงจุดชมปลาไหลขุ่นมัวเล็กน้อยเพราะน้ำใช้ทั้งอาบ ซักผ้า เบ็ดเสร็จ

เรื่องเล่าว่าการเรียกปลาไหลต้องเป็นลูกหลานเท่านั้นที่จะเรียกให้ปลาไหลออกมาเริงเล่นกับผู้คน การเรียกปลาไหลจะใช้ไข่สด เจาะรูให้พอไข่ได้รั่วไหลออกมาส่งกลิ่นคาว แล้วดีดนิ้วเรียก ชื่อปลาไหล เรียกง่าย ๆ ปุตราและปุตรี (**บุตรชายและบุตรหญิง**) ปลาไหลยักษ์อาศัยอยู่ในแอ่งน้ำจืดธรรมชาติ แต่คราวจะวางไข่ขยายพันธุ์จะว่ายออกสู่ปากอ่าวน้ำทะเล

อินโดนีเซียประเทศหมื่นพันเกาะ ความเชื่อโบราณยังคงมีอิทธิพลต่อผู้คนในยุคหลังสมัยใหม่ แม้ผู้คนอินโดนีเซียจะเข้ารีตศาสนาต่าง ๆ ไปแล้ว แต่ความเชื่อเดิม ยังคงผูกติดกับชีวิตประจำวัน

หากลาตินอเมริกา (**อเมริกาใต้**) ขึ้นชื่อในเรื่องเล่าของความวิเศษมหัศจรรย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังมีเรื่องเล่าวิเศษมหัศจรรย์อีกหลายพันเรื่องที่ยังไม่ได้ถูกเล่าจากดินแดนหมู่เกาะอินโดนีเซีย

ท้ายบท

การสำรวจภูมิทัศน์ทางความคิดของผู้คนที่นี่กลายเป็นความทรงจำหลังจากเครื่องบินจากสนามบินอัมบนค่อย ๆ ทะยานขึ้นสู่ฟ้าพาคณะสำรวจไปแวะจอดรับผู้โดยสารที่สนามบินนานาชาติซุลต่านหะสันนุดีน เมืองมะกัซซาร์ แล้วบินต่อไปยังสนามบินนานาชาติซูการ์โน-ฮัตตา จาการ์ตา การเดินทางกลับของคณะสำรวจต้องพบกับเวลาเที่ยงสองครั้ง(ด้วยเวลาท้องถิ่นที่แตกต่างกัน) นับเป็นประสบการณ์ที่แปลกประหลาดไม่น้อยในทางความรู้สึก

ความทรงจำไม่ได้เป็นเพียงหน่วยข้อมูลที่มนุษย์สามารถเก็บรักษาไว้ แต่ความทรงจำมีผลต่อความคิด อารมณ์รู้สึก เมื่อเราได้เดินทาง แม้จะเป็นเพียงก้าวเดียวออกจากบ้าน เมื่อเรากลับเข้ามาอีกครั้ง เราได้กลายเป็นคนใหม่แล้ว คนใหม่ในความหมายมีอะไร ๆ ใหม่ ๆ เข้ามาในชีวิตเรา การกระทบ การสัมผัส ในย่างก้าวที่เปลี่ยนเราให้กลายเป็นคนใหม่ที่เติบโตทางความคิด ภาวการณ์ และอาจมีส่วนสำคัญทำให้เราคิดอยากจะเปลี่ยนตัวเองในจุดที่ดีกว่าเดิม

ถึงแม้การศึกษาบริบทความขัดแย้งในอัมบนเป็นการศึกษาความขัดแย้งที่ได้คลี่คลายไปแล้ว แต่ใช่ว่าความขัดแย้งในที่อื่น ๆ จะไม่ผุดขึ้นมาอีก เรามิได้ศึกษาเพื่อที่จะขจัดความขัดแย้งให้สิ้นซาก เพราะมันเป็นไปไม่ได้ ความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติสามัญธรรมดาของมนุษย์ แต่เราศึกษาเพื่อป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งเกิดมากขึ้น หรือให้เบาบางลง และศึกษาเพื่อรับมือกับความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตภายภาคหน้า **PF**

PATANI
FORUM

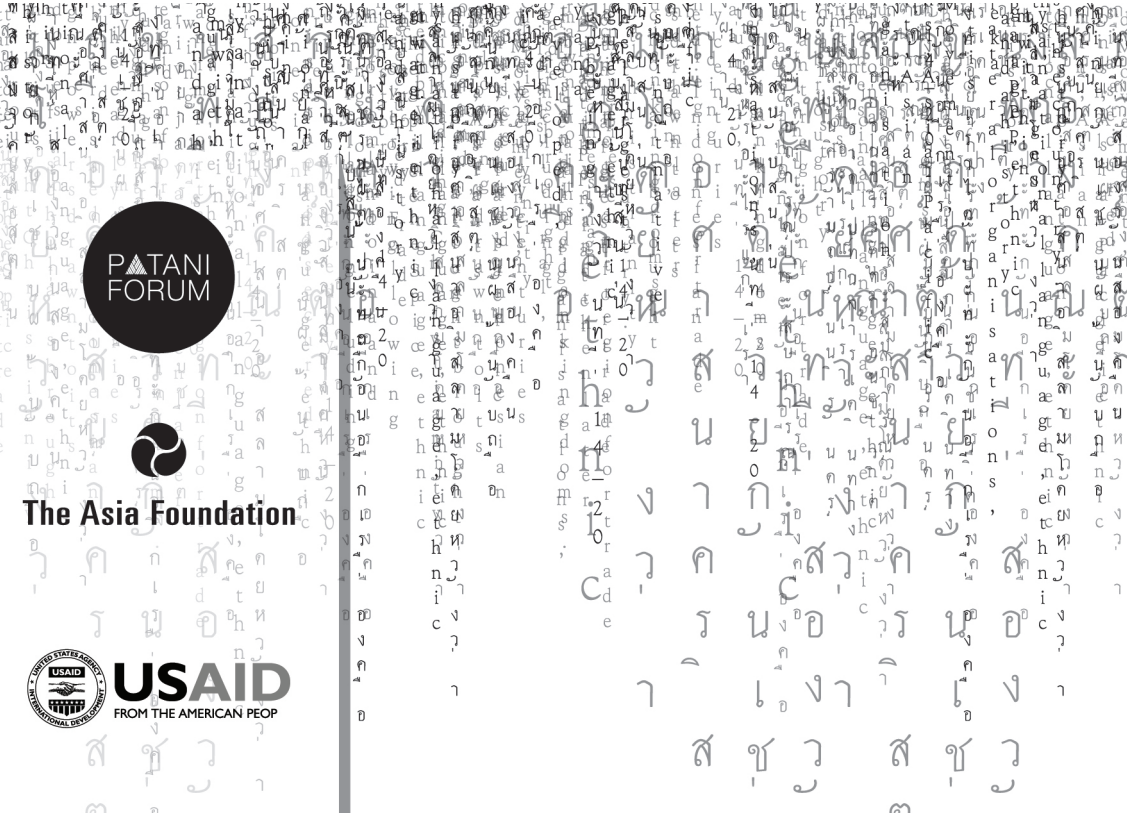

The Asia Foundation

USAID
FROM THE AMERICAN PEOP

Issue : 24
May
2018

www.pataniforum.com